

TUTKIVAN TEATTERITYÖN KESKUKSEN JULKAISU

SOSIAALISEN SIRKUKSEN HYVIEN KÄYTÄNTÖJEN OPAS

SOSIAALINEN SIRKUS –
HYVIEN KÄYTÄNTÖJEN OPAS

SISÄLLYSLUETTELO

ALKUSANAT

1. SOSIAALISEN SIRKUSTOIMINNAN KÄYNNISTÄMINEN

1.1 Ennen uuden työmuodon aloittamista	11
1.2 Tilaajatahosta yhteistyökumppaniksi	12
1.3. Yhteisesti sovittavia asioita	16
1.4. Tavoitteiden asettaminen	21
1.5. Markkinointi ja tiedotus	22
1.6. Arviointi	26

2. SIRKUSRYHMÄ JA OPETUKSEN ALKUVAIHEET

2.1. Sirkusohjaajan rooli	30
2.2. Ryhmien ja osallistujien monet tarpeet	31
2.3. Sirkuksen ryhmäprosessi	31
2.4. Opetukseen osallistuminen	32
2.5. Erityisiä ryhmiä	34

3. SIRKUSTUNTI

3.1. Sirkustunnin perusrakenne	41
3.2. Jousto ja soveltaminen	48
3.3. Harjoitusten eteneminen	50
3.4. Innostaminen ja motivointi	55
3.5. Turvallisuus	58
3.6. Toiminnan dokumentointi	60

4. SIRKUSOPETUKSEN LOPETUS

4.1. Matka kohti esitystä	62
4.2. Miniesitykset	63
4.3. Ryhmän oma esitysidea	64
4.4. Esitys loppuhuipennuksena	66

5. SIRKUSOHJAAJA

5.1. Sirkusohjaajan identiteetti	68
5.2. Työnohjaus	71
5.3. Ohjaajaparit	72
5.4. Vastuun jakaminen ohjaajaparin kesken	73
5.5. Oman työn arviointi	74
5.6. Työnantajan ja sirkusohjaajan toivelistat	78

6. SIRKUKSEN TYÖKALUPAKKI

6.1. Kuuden / kymmenen kerran sirkuskerho	81
6.2. Kahden / neljän koulutusjakson tulityöpaja	84
6.3. Sirkuskerhon päätösjuhla – aikataulu ja ohjelma	86
6.4. Motivoinnin tukena	86
6.5. Sirkusohjaajien viikkopalaverin ja kuukausikokouksen asialista	88
6.6. Yhteistyösopimus pohja	89
6.7. Tuotteistaminen	93

LIITTEET

SOSIAALINEN SIRKUS EUROOPASSA	96
EUROOPPALAISIA SOSIAALISEN SIRKUKSEN TOIMIJOITA	99
- Circus Elleboog, Amsterdam	99
- Ecole du Cirque du Bruxelles, Bryssel	100
- Albert and friends instant circus, Lontoo	101
- Upsala Circus, Pietari	103
- Cabuwatzi, Berliini	104
HANKKEESSA MUKANA OLLEET SIRKUKSET	105
- Cirko – Uuden Sirkuksen Keskus, Helsinki	105
- Espoon esittävän taiteen koulu, Espoo	106
- Flamma, Tampere	107
- Oulun Tähtisirkus, Oulu	108
- Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Pii Poo, Lempäälä	109
- Sorin Sirkus, Tampere	111
- Sirkus Supiainen, Orivesi	113
AIHEESEEN LIITTYVÄÄ KIRJALLISUUTTA	114

Kirjoittaja: Hilikka Hyttinen

Muut kirjoittajat: Sofia-Charlotta Kakko, Piia Karkkola, Riikka Åstrand.

Toimittaneet: Sofia-Charlotta Kakko, Piia Karkkola

Valokuvat: Mia Bergius, Hilikka Hyttinen, Niklas Melkio, Susanna Lyly, Oulun Tähtisirkus ja Riitta Yrjönen

Piirroskuvat: Mari Villanen

Graafinen suunnittelu ja taitto: Riitta Yrjönen

ISBN 978-951-44-8560-2

Paino: Tammerprint Oy

Sosiaalinen Sirkus –hankkeen julkaisu. ESR-hanketta hallinnoi Tampereen yliopiston

Tutkivan teatterityön keskus ja rahoittavana viranomaisena toimii

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

OPPAAN SYNTY

Aloittaessani tämän oppaan kirjoittamisurakkaa toukokuussa, olin hädin tuskin kuullut sanaparin sosiaalinen sirkus. Ystäväni ”Valokuvaaja”, kertoi kuvanneensa hoitokodin sirkusryhmää ja ystäväni ”Vanha Tuttu” ohjasi – tietojeni mukaan – sosiaalisen sirkuksen ryhmiä. Nyt kolmen kuukauden tutkimusmatkan jälkeen olen viisaampi. Olen haastatellut sosiaalisen sirkuksen ohjaajia ja lukenut heidän kirjoittamiaan viikko- ja kuukausiraportteja opetuksesta, osallistunut sosiaalisen sirkuksen seminaareihin, vierailllut useissa sirkustiloissa Oulusta Helsinkiin, perehtynyt sirkusaiheiseen kirjallisuuteen ja nähnyt muutaman ihasuttavan esitysdemon. Tietomääräni on kasvanut huikaisesti. Olen oppinut arvostamaan sirkusohjaajien ammattitaitoa ja työhön paneutumista. Olen lukenut ja kuullut kuvauksia onnistuneista, ja myös vähemmän onnistuneista opetustilanteista. Erityisen antoisia työni kannalta ovat olleet pitkät keskustelut muutaman sirkusohjaajan kanssa. Kiitos kärsivällisyydestänne ja halustanne pohtia kanssani opetusta ja sirkusta syvällisesti.

Työstäessäni useita eri materiaalilähteitä, minulla on välillä ollut runsaudenpula aiheista. Välillä taas on ollut väännön takana löytää oikeat sanat. Sanat ovat luikerrelleet, heittäneet voltin tai olleet liian latteita kuvaamaan jotain, mikä vasta on muotoutumassa. Uskon ja toivon, että tekstissäni erottuvat eri sirkusohjaajien äänet ja että ristiriitaisetkin mielipiteet ovat löytäneet oikeat paikkansa.

Kirjoittamani opas katsoo sosiaalista sirkusta ruohonjuuritasolta ja kokoaa useiden eri tahojen kokemukset ja huomiot sosiaalisen sirkuksen mahdollisuuksista ja edellytyksistä. Se on yksi näkökulma monitasoiseen ja jatkuvasti uusia sovellutuksia saavan sirkuksen toimintamuotoon.

Kiitos kaikki Sosiaalinen Sirkus –hankkeessa vuosina 2009-2011 mukana olleet sirkukset, sirkusohjaajat ja osallistujat. Te teitte tämän oppaan mahdolliseksi.

Tervetuloa Sosiaalisen Sirkuksen maailmaan!

Tampereella 28.7.2011
Hilkka Hyttinen

SOSIAALINEN SIRKUS -HANKE 2009–2011

Sosiaalinen Sirkus –hanke on Tutkivan teatterityön keskuksen hallinnoima ESR-hanke, jonka päärahoittajana toimii Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Sosiaalinen Sirkus –hankkeen tavoitteena on ollut juurruttaa sosiaalinen sirkus pysyvästi suomalaiselle sirkuskentälle. Tavoitteeseen päästäksemme olemme järjestäneet kahden vuoden ajan sosiaalisen sirkuksen opetusta seitsemän sirkuksen voimin seitsemässä eri kunnassa. Lisäksi olemme järjestäneet sirkustoimijoille kaksi isoa sosiaalisen sirkuksen seminaaria ja kunta-toimijoille kolme alueellista sosiaalisen sirkuksen esittelyseminaaria. Olemme aloittaneet kansallisen keskustelun sosiaalisen sirkuksen käsitteistöstä, tuoneet eri toimijoita yhteen ja rakentaneet siten sosiaalisen sirkuksen toimijoiden välistä verkostoa. Olemme painattaneet sosiaalista sirkusta esittelevän Hyvinvointia Sirkuksesta –esitteen, jonka avulla sosiaalisen sirkuksen käsitettä avataan myös sirkuskentän ulkopuolelle. Sirkuskentän sisälle tarkoitettu opaskirja pitää puolestaan huolta siitä, että kaikki hankkeen aikana koettu ja opittu tieto tulee jaettava hankkeen päättyessä .

Olemme käyttäneet hankkeessamme käsitettä ”sosiaalinen sirkus” kuvaamaan sitä sirkustoimintaa, jota hankkeen aikana on järjestetty. Kaikki sirkukset määrittelevät tietenkin oman toimintansa omin sanoin, mutta tässä oppaassa sosiaalinen sirkus tarkoittaa sellaista sirkusopetusta, jonka tavoitteena on tuottaa osallistujilleen hyvinvointia. Sirkuksen avulla opitaan elämässä tarvittavia taitoja, kuten itsenäisyyttä, itseluottamusta, onnistumista ja sosiaalisia taitoja. Kaikki hankkeen aikana kokoontuneet opetusryhmät on tässä yhteydessä luokiteltu sosiaalisiksi sirkukseksi.

Hankkeen aikana ollaan keskusteltu paljon myös erityisryhmistä. Kun oppaassa nyt puhutaan erityisryhmistä, sillä tarkoitetaan sellaista osallistujaryhmää, jolla on jokin erityinen yhdistävä tekijä. Tämä yhdistävä tekijä voi olla esimerkiksi sama asuinlähiö, yhteinen luokka, monikulttuurinen tausta, yhteinen diagnoosi tai vaikka päihderiippuvuus.

Kaiken kaikkiaan Sosiaalinen Sirkus –hankkeen myötä sirkusharrastusta on voinut kokeilla yli 60 opetusryhmää ja yli 850 osallistujaa yli 30 sirkusohjaajan voimin. Kaikki sirkusohjaajat ja sirkuksissa toimineet projektivastaavat ovat kirjoittaneet meille hankkeen aikana lukuisia raportteja, joissa he analysoivat omaa toimintaansa ja keräävät hyviä käytäntöjä sosiaalisen sirkuksen opettamisesta. Olemme lisäksi käyneet kaikissa sirkuksissa pitämässä keskustelupäiviä, joissa hyviä ja huonoja kokemuksia on saanut tuoda ilmi myös suullisesti. Kaikki tässä oppaassa esitellyt tiedot ja huomiot pohjautuvat täysin hankkeessamme toimineiden sirkusohjaajien kokemuksiin.

Mukana olleita kohderyhmiä:

- Alakouluikäiset lapset, joilla ei ole harrastuksia
- Erityisopetusluokat
- Esiopetusryhmät
- Etsivän nuorisotyön toiminnassa olevat nuoret
- Huostaanotetut lapset ja nuoret
- Joustavan opetuksen piiriin kuuluvat koululuokat
- Kehitysvammaiset lapset
- Lähiöiden koululuokat
- Maahanmuuttajatytöt
- Maahanmuuttajien valmistavat luokat
- Marginaaliasemassa olevat lähiönuoret
- Neuropsykologisista häiriöistä kärsivät nuoret
- Nuoret päihdekuntoutajat
- Näkövammaisten ryhmä
- Perheet, joissa on erityistä tukea tarvitseva lapsi
- Perhetukikeskuksen asiakkaat
- Pyörätuolioppilaat
- Päiväkotiryhmät
- Sosiaalihuollon piirissä olevat pienten lasten perheet

Sosiaalinen Sirkus –hanke ei olisi toteutunut ilman mukana olleiden sirkusten suurta panostusta ja innostusta asiaan. Kiitos hankkeesta ja tämän oppaan syntymisestä kuuluu siis Sorin Sirkukselle, Lasten ja nuorten kulttuurikeskus Pii Poolle, Cirko – Uuden Sirkuksen Keskukselle, Espoon esittävän taiteen koululle, Oulun Tähtisirkukselle, Flammalle ja Sirkus Supiaiselle, sekä kaikkien näiden sirkusten asiantunneville ja taitaville sirkusohjaajille.

Toivottavasti heidän kokemuksensa auttavat myös sinua toteuttamaan sosiaalisen sirkuksen unelmia.

Tampereella 24.8.2011

Sofia-Charlotta Kakko
Projektipäällikkö
Sosiaalinen Sirkus –hanke
Tutkivan teatterityön keskus

I. SOSIAALISEN SIRKUSTOIMINNAN KÄYNNISTÄMINEN

1.1 Ennen uuden työmuodon aloittamista

Mitä sosiaalinen sirkus antaa?

Sosiaalinen sirkus antaa sirkusorganisaatiolle uskotavuutta, uudenlaista näkyvyyttä ja arvostusta. Uusien ryhmien kautta sirkuksen päivätoiminta lisääntyy, sirkusohjaajat työllistyvät uusiin tehtäviin ja heidän ammattitaitonsa kasvaa. Samalla sirkus löytää uusia yhteistyöverkostoja ja uudenlaista yleisöä.

Sirkusohjaajalle sosiaalinen sirkus avaa uusia työtilaisuuksia ja samalla mahdollisuuden laajentaa omaa osaamistaan. Sen kautta on mahdollista saada uusia näkökulmia sirkukseen ja opettamiseen myös sirkuksen perusopetuksen puolella, sekä uudenlaista iloa ja intoa omaan työhön.

"Hankkeen aikana olen oppinut paljon itsestäni ja ihmisestä. Joka kerta opettaessani ja kohdatessani ryhmän eteeni tulee uusia asioita." –sirkusohjaaja

Mitä on hyvä ottaa huomioon?

Uuden toimintamuodon käynnistäminen vaatii sirkukselta useita asioita: huolellista suunnittelua, halua kehittää omaa toimintaa, ammattitaitoa, näkemystä siitä mihin pyritään ja taloudellista resursointia.

Ennen uuden toiminnan käynnistämistä organisaation on hyödyllistä kartoittaa oman organisaationsa sisältä löytyvät osaamisalueet ja vahvuudet sirkustoiminnan järjestäjänä. Vahvuuksia ja motivaation lähteitä löytyy yleensä monia, ja mitä perusteellisemmin niistä keskustellaan oman organisaation sisällä, sitä paremmin koko sirkus motivoituu kehittämään toimintaa pitkällä tähtäimellä. Todellisten tulosten saavuttaminen vaatii sitoutumista kehittämistyöhön niin sirkukselta kuin sirkusohjaajilta.

Resurssien kartoitus

Suunnitteluvaiheessa sirkuksen ensimmäinen tehtävä on kartoittaa realistisesti omat toimintaresurssinsa: jo olemassa olevien sirkusohjaajien kiinnostus, ammattitaito ja aikataulut, lisäkoulutuksen ja –rekrytoinnin tarve, kustannukset, taloudellinen panostus, tilojen ja välineiden käyttö sekä työn organisointi. Aloituspölyymin voi jokainen sirkus päättää itse: yksi ryhmä on yhtä hyvä kuin viisi erilaista ryhmää. Olenaista on omien resurssien kartoitus, tahto ja ammattitaito toteuttaa toiminta huolella ja kunnolla alusta loppuun, sekä motiivi viedä toimintaa eteenpäin.

Kohderyhmien kartoitus

Suunnitteluvaiheeseen kuuluu myös kohderyhmien kartoitus. Kohderyhmiä voivat olla esimerkiksi palvelutalon asukkaat, päihdekuntoutujat, päiväkotilapset tai kehitysvammaiset nuoret. Mikäli sirkuksen lähipiiristä, naapurustosta tai jo olemassa olevien kumppaneiden kautta löytyy sopivia ryhmiä, on toiminnan aloittaminen helpompaa.

Kohderyhmiä valittaessa on mietittävä valmiiksi, mitkä sirkuksen omat arvot opetuksessa ovat. Mikäli sirkusopetus esimerkiksi perustuu sirkuksen mielestä vapaaehtoiseen osallistumiseen, on silloin koulun pakollisen oppituntin aikana pidettävä sirkustunti väärä valinta. Tällaisessa tilanteessa koulun jälkeen kokoontuva iltapäiväkerho voisi sopia sirkukselle paremmin.

Kohderyhmien valinnassa kannattaa kuunnella myös sirkusohjaajien toivomuksia ja hyödyntää heidän vahvuuksiaan. Oikean ohjaajan ja ryhmän yhteen saattaminen on hyvä alku sosiaalisen sirkuksen aloittamiselle, ja se takaa onnistumisen kokemuksia jatkossa. Sirkusohjaaja jaksaa paremmin, kun saa työskennellä itselleen mieluisten ryhmien kanssa.

Hyvien tulosten myötä, toiminnan vakiintuessa ja ammattitaidon kasvaessa, toimintaa on helppo laajentaa uusille kohderyhmille.

1.2 Tilaajatahosta yhteistyökumppaniksi

Tuotteistaminen ja räätälöinti

Tuotteistaminen tarkoittaa palveluiden muotoilemista helposti tilattavaan ja hallittavaan muotoon. Tuotteistamisen avulla esimerkiksi toimivasta sirkustyöpajasta saadaan helposti toistettava konsepti, jota voidaan edelleen räätälöidä kohderyhmän ja tilaajan toiveiden ja tarpeiden mukaan.

Räätälöinti tarkoittaa valmiin palvelun muotoilemista asiakkaan tarpeisiin. Onnistunut yhteistyökumppanuus edellyttää aina luovaa soveltamista ja joustavuutta silloinkin, kun sirkuksen tarjoama palvelu on jo valmiiksi tuotteistettu ja vakioitu.

Sosiaalisen sirkuksen opetus sujuu parhaiten silloin, kun tilaajataho osallistuu aktiivisesti toimintaan jo suunnitteluvaiheessa. Tilaajatahon toiveet ja kohderyhmän tarpeet on paras kartoittaa jo ideointi- ja suunnitteluvaiheessa. Tämän jälkeen kannattaa arvioida idean ja suunnitelman toteuttamiskelpoisuus.

Sirkuksen sisällä ja tilaajan kanssa tarkistetaan vastaavatko todelliset tarpeet ja resurssit tehtyjä suunnitelmia. Yhteistyöneuvotteluiden yhteydessä selviää yleensä millä tavoin palvelua on syytä soveltaa tilaajalle sopivaksi. Kun palvelun räätälöinti tapahtuu kiinteässä vuorovaikutuksessa tilaajan, opetusryhmän ja sen omien ohjaajien kanssa, on toiminnan onnistumisella parhaat edellytykset, ja sen avulla voidaan saavuttaa todellisia tuloksia.

Sujuvan aloituksen takaa myös se, että ensimmäiset yhteistyökumppanit ovat itse aktiivisesti toivoneet sirkustoiminnan aloittamista. Innostuneiden ja kiinnostuneiden yhteistyökumppanien kanssa on miellyttävä lähteä kehittämään uutta.

*) Lisää aiheesta luvussa 6. SIRKUKSEN TYÖKALUPAKKI, kappale 6.7. Tuotteistaminen

Yhteistyöneuvottelut

Ennen uuden ryhmän aloittamista sirkusohjaajien kannattaa käydä henkilökohtaiset yhteistyöneuvottelut tilaajatahon ja sen henkilökunnan (esim. johtajan, ohjaajien, vetäjien, koulun rehtorin, opettajien jne.) kanssa.

Yhteistyöneuvotteluja kannattaa pitää mielellään ainakin kaksi kertaa ennen käytännön työn aloittamista. Kun koko tilaajaorganisaatio tietää ja ymmärtää mitä sirkustoiminnalla tarkoitetaan, on heidän helpompi sitoutua sirkustoiminnan toteuttamiseen. Suopeasti sirkukseen suhtautuva henkilökunta voi toimia tärkeänä tukena sirkusohjaajan työssä. Samalla yhteistyöneuvottelut antavat myös sirkusopettajille mahdollisuuden tutustua tulevaan työympäristöönsä.

Yhteistyöneuvotteluissa on hyvä kertoa hieman sirkuksen ja sirkusohjaajien taustoista, keskustella mahdollisista ryhmän erityispiirteistä ja heille toteutettavasta toiminnasta, sekä sopia yhteisistä käytännöistä. Henkilökohtainen, kasvotusten pidettävä yhteistyöneuvottelu on huomattavasti tehokkaampi tapa suunnitella toimintaa kuin sähköpostit tai puhelinkeskustelut.

Sitouttaminen

Yhteistyöneuvotteluiden lisäksi sirkustoimijan kannattaa tutustua yhteistyökumppanin toimintatapoihin. Tilaajan ja sirkuksen erilaisiin toimintakulttuureihin liittyvät erot aiheuttavat helposti väärinkäsityksiä sekä turhautumista.

Yhteydenpitoa voi helpottaa heti aluksi sovittavat säännölliset seurantalaverit, jotka antavat molemmille osapuolille tärkeää tietoa siitä missä mennään. Tällöin myös yhteistyökumppanin sitoutuminen on helpompaa. Aidon vuoropuhelun ja kehittämistyön myötä molemmilla toimijoilla on mahdollisuus oppia toisiltaan ja täydentää toistensa ammattitaitoa.

Sirkusopetuksen onnistuminen vaatii yhteistyökumppanin johtoportaan kiinnostuksen lisäksi kohderyhmän oman opettajan/ohjaajan/vetäjän sitoutumista ja osallistumista toimintaan. Ryhmän oman ohjaajan innostus ja osallistuminen yhteisiin suunniteluihin tekee sirkusohjaajan työstä helpompaa. Paras tulos saavutetaan kun kontakti on avointa ja aktiivista, ja kun kohderyhmän omista opettajista/ohjaajista/vetäjistä huokuu into ja halukkuus opetella sirkusta myös itse.

Yksi toimivaksi koettu sitouttamisen keino on järjestää henkilökunnalle oma työhyvinvointia edistävä sirkusopetuskerta tai lyhytkurssi ennen varsinaisen opetuksen alkua. Tällöin opettajilla/ohjaajilla/vetäjillä on jo valmiiksi henkilökohtainen kosketus sirkukseen ja käsitys siitä mitä varsinaisen opetuksen aikana tulee tapahtumaan.

Koulu yhteistyökumppanina

Sirkuksen ja koulun väliseen yhteistyöhön on monta eri mahdollisuutta. Sirkusopetus voidaan toteuttaa koulutuntien aikana, osana koulun perusopetusta tai liikuntakasvatusta tai esimerkiksi valinnaisaineena. Toisaalta sirkus voidaan myös tuoda kouluun iltapäiväkerhona tai koulun tiloissa toteutettavana muuna sirkusharrastuksen muotona.

Koulut kokevat toiminnan hyväksi ja tärkeäksi, mutta sen sovittaminen lukujärjestykseen vaatii joustoa, joka ei aina ole opetussuunnitelman sisällä helppoa. Luokanopettajajärjestelmä mahdollistaa ulkopuolisia sisältöjä alakoulussa helpommin kuin yläkoulussa, koska opettaja voi siellä organisoida omia luokkatuntejaan suhteellisen vapaasti. Ajankäytön suhteen on usein edullista järjestää opetus siellä missä ryhmäkin on. Luokan tuleminen sirkukselle saattaa viedä niin paljon aikaa, että päivän muu ohjelma häiriintyy.

”Joskus voi tuntua siltä, että tarvitaan oikea sirkustila – koulu tilana rajoittaa sekä kroppaa että mieltä. Tilankäytön vaihtelu sirkuksen ja omissa tiloissa voi lisätä harjoitteluintoa, luoda sirkuksen taikaa ja synnyttää uusia harjoittelu- ja esitysideoita. Eräänkin tavallisesti koululla kokoon-tuvan ryhmän vierailu sirkuksella vapautti heidän liikkumistaan myös koulun tiloissa seuraavilla kerroilla; mm. huiveja ja hameita uskallettiin jättää vähemmälle”; sirkusohjaaja kertoo kokemuk-sistaan yläkouluikäisten maahanmuuttajatyttöjen ryhmässä.

1.3. Yhteisesti sovittavia asioita

Sirkuksen ja tilaajatahon yhteistyöneuvotteluissa on tärkeää sopia mahdollisimman kattavasti osapuolten tehtävät ja vastuut toiminnassa. Sopimisen tavoitteena on sujuva ja avoin yhteistyö sekä yhteydenpito.

Tilaajatahon ja sirkuksen yhteisesti sovittavia asioita ovat mm. 1. Toiminnan sisältö ja tavoitteet, 2. Kirjallinen sopimus, 3. Työnjako ja vastuut, 4. Yhteydenpito, 5. Yhteyshenkilö, 6. Tiedotus, 7. Säännöt, 8. Ryhmäko-ko, 9. Kesto, 10. Tilat 11. Sirkusvälineet

1. Toiminnan sisältö ja tavoitteet

Yhteisesti sovitut tavoitteet ohjaavat toimintaa ja ovat tärkeitä työn sisällön kannalta. Yhteistyöneuvotteluiden aikana on tarpeellista paitsi päättää sisällöstä, myös käydä läpi ryhmien ja yksilöiden tavoitteet. Samalla sovitaan siitä, miten tavoitteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan.

* Tarkemmin tavoitteista myös: kappale 1.4. Tavoitteiden asettaminen

2. Kirjallinen sopimus

Riittävä määrä neuvotteluja ja kirjallinen sopimus takaavat parhaiten toiminnan sujuvuuden ja hyvän lopputuloksen. Yhteistyöneuvotteluissa sovitaan opetukseen liittyvät säännöt mm. peruutuksien suhteen. Yhdessä laadittu sopimus auttaa molempia osapuolia pitämään sovituista asioista kiinni, näin vältetään väärinkäsitykset ja helpotetaan tulosten arviointia. Sopimuksen allekirjoittavat tilaaja (koulun rehtori, ryhmän ohjaaja/opettaja tai jokin muu vastuuhenkilö) ja palvelun tarjoava sirkus.

* Esimerkki kirjallisesta sopimus pohjasta löytyy luvusta 6. SIRKUKSEN TYÖKALUPAKKI, kappaleesta 6.6. Yhteistyösopimus pohja.

3. Työnjako ja vastuut

Sirkusohjaajien lisäksi opetuksessa voi olla mukana ryhmien omia vetäjiä, opettajia, kouluavustajia, henkilökohtaisia avustajia tai muita aikuisia. Opetus onnistuu parhaiten, kun ennen toiminnan käynnistämistä sovitaan yhdessä ryhmän omien vastuuhenkilöiden kanssa vastuukysymykset ja roolit sirkustunneilla: kuka tunneilla ohjaa, millä tavalla ohjataan sekä jokaisen osallistujan tehtävät ja vastualueet.

Jos mahdollista, kannattaa järjestää kaikille lyhyt perehdytys turvallisuudesta ja sirkustekniikasta. Joissakin ryhmissä myös vaihtuvat avustajat voivat tarvita lyhyen perehdytyksen ennen tuntia. Mahdollisten onnettomuuksien ja välineiden rikkoutumisen varalta oikeudellinen vastuu ja vakuutusjärjestelyt kannattaa aina sopia kirjallisesti.

4. Yhteydenpito

Sirkuksen ja tilaajatahon on hyvä jo alkuneuvotteluissa sopia yhteydenpidosta mm. luomalla tilaisuuksia yhteisille tapaamisille. Alkutapaamisen lisäksi välitapaaminen ja lopputapaaminen on koettu tärkeäksi yhteistyökumppanin sitouttamisen kannalta.

Tapaamisissa sirkukselle tarjoutuu mahdollisuus kertoa opetuksen etenemisestä myös niille päättäjille tilaajatahon puolella, jotka eivät osallistu jokapäiväiseen opetukseen. Näin sirkuksen läsnäolo tilaajaorganisaatiossa ei pääse unohtumaan.

5. Yhteyshenkilö

Alkuneuvotteluissa on tärkeä sopia yhteyshenkilö niin sirkukselle kuin tilaajalle. Yhteyshenkilöiden kautta tieto mahdollisista muutoksista kulkee molempiin suuntiin. Yhden henkilön kautta tiedonkulku on yleensä sujuvaa ja vaivatonta eikä vie liikaa sirkusohjaajan tai toisen osapuolen aikaa. Nk. sekaryhmissä, jotka koostuvat vapaasti osallistuvista oppilaista, voi toimivampi ratkaisu olla yhteydenpito suoraan jokaiseen osallistujaan tai osallistujan huoltajaan.

6. Tiedotus

Tiedotus ja markkinointi ovat tärkeä osa toiminnan suunnitelmallista ja pitkäjänteistä kehittämistä. Alussa on hyvä sopia millä nimellä toimintaa kutsutaan ja miten toiminnasta tiedotetaan kohderyhmälle tai esimerkiksi vanhemmille.

* Lisää asiasta löytyy kappaleesta 1.5. Markkinointi ja tiedotus.

7. Säännöt

Ryhmän vastuuhenkilön kanssa on hyödyllistä sopia siitä, että sirkustunneilla noudatetaan yhteisesti ryhmän sisällä sovittuja sääntöjä. Näin vältetään sekaan- nuksilta, huolehditaan turvallisuudesta, edistetään ryhmän ja sirkusohjaajan luottamusta sekä varmistetaan opetuksen selkeys. Ryhmän sisäiset säännöt voidaan esimerkiksi laatia ensimmäisellä opetuskerralla yhdessä osallistujien kanssa.

* Lisää sirkustunnin säännöistä myös 3.1. Sirkustunnin perusrakenne.

kuva: Mia Bergius

Sirkustunneilla toiminta on usein vapaamuotoista ja välillä riehakastakin. Hyvän ilmapiirin ja yhteisymmärryksen kannalta on olennaista, että opettajat hyväksyvät sirkusopetuksen erillisenä omasta opetuksestaan. Toisinaan ryhmän omat opettajat ovat käyttäneet sirkustuntien eväämistä oppilaalta rangaistuksena ei-toivotusta käytöksestä, joka on tapahtunut muualla kuin sirkustunneilla. Kannattaa keskustella kurinpidosta ja rangaistuksista opettajan kanssa ja tehdä asiasta yhteinen päätös. Myös osallistujille on syytä tehdä selväksi, mitä kurinpidollisia toimenpiteitä yhteisten sääntöjen rikkomisesta seuraa.

8. Ryhmäkoko

Sosiaalisen sirkuksen ryhmissä kahden sirkusohjaajan läsnäolo on koettu toimivimmaksi tavaksi opettaa. Ohjaajien tarve suhteessa ryhmän kokoon riippuu lisäksi siitä, miten ryhmän oma vastuuhenkilö osallistuu opetukseen: osana opetettavaa ryhmää vai sirkusohjaajan apuohjaajana. Jokaisen ryhmän edellytykset sekä tuen ja avun tarve kannattaa arvioida yhdessä ryhmän oman vastuuhenkilön kanssa ja päättää ryhmän suuruudesta vasta sitten. Seuraavat ohjeistukset toimivista ryhmien osallistujamääristä ovat suuntaa antavia ja perustuvat kahden sirkusohjaajan vetämiin ryhmiin.

Yleensä sopivaksi koettu ryhmäkoko on 8–14 osallistujaa. Erityisryhmissä kymmenen osallistujaa on erittäin hyvä lukumäärä vuorovaikutuksen ja keskittymisen kannalta. Kymmenen osallistujan kanssa tilanne pysyy hyvin hallinnassa, yksilöohjaus on mahdollista ja eritasoinen ryhmä kykyineen sekä haasteineen pystyy toimimaan yhdessä. Minimiryhmäkoko on vaikea määritellä sillä erittäin pienikin ryhmä voi toimia hienosti. Pieni ryhmä haastaa ohjaajaa ja rajoittaa ainoastaan joidenkin pelien ja leikkien toteutta-

mista. Yli 15 oppilaan ryhmiin tarvitaan yleensä kolmas sirkusohjaaja. Kolmas opettaja suuressa ryhmässä mahdollistaa sen, että opetus on intensiivistä, käytöshäiriöihin on helpompi puuttua ja oppilaat saavat osakseen henkilökohtaista huomiota ja ohjausta.

Kaksi sirkusohjaajaa voi toimia hyvin myös ison ryhmän kanssa: "Tunti meni loistavasti! Kaikki olivat innoissaan ja vaikka ryhmä on iso oli opettajia ja avustajia niin monta, että homma pysyi kasassa ja tunti saatiin helposti vedettyä", iloitsee 17 ala-asteikäisen oppilaan ryhmää vetävä ohjaaja.

9. Kesto

Sirkusopetuksen kesto määritellään yhdessä tilaajan kanssa tilaajan ja kohderyhmän tarpeiden ja tavoitteiden mukaan. Kohderyhmän erityispiirteet vaikuttavat siihen kuinka pitkä yksittäisen sirkustunnin kannattaa olla, ja kohderyhmälle asetettavat tavoitteet vaikuttavat siihen kuinka pitkäksi koko sirkusopetusjakso suunnitellaan. On syytä huomioida, että pitkäkestoisella ja lyhytkestoisella toiminnalla on erilaisia tavoitteita ja tuloksia, ja niistä kannattaa keskustella etukäteen tilaajan kanssa. Jotkut ryhmät ja tilaajat hyötyvät eniten opetusjaksoista tai tiiviskursseista silloin tällöin, kun taas toisille kerran viikossa tapahtuva pitkäkestoinen toiminta sopii parhaiten.

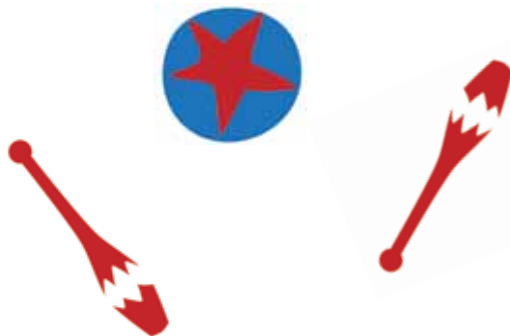
10. Tilat

Kun sirkusopetus tapahtuu sirkuksen ulkopuolella, on ennen toiminnan käynnistämistä tarpeen tehdä tarkistus- ja suunnittelukäynti opetustilaan. Tilaajatahan kanssa sovitaan, ketkä muut käyttävät tilaa. Lisäksi tarkistetaan esimerkiksi varausjärjestelmä,

säilytystilat, pukuhuoneet ja mitkä tavarat ovat käytössä. Kun opetus tapahtuu sirkuksen omissa tiloissa kannattaa luoda selkeä varausjärjestelmä myös oman organisaation sisälle. Tällä tavoin vältetään päällekkäisyydet ja huolehditaan siitä, että tila on aina opetuskunnossa.

11. Sirkusvälineet

Jo toiminnan ideointivaiheessa kannattaa miettiä, riittävätkö sirkuksen jo olemassa olevat sirkusvälineet myös uusien ryhmien käyttöön vai onko välineitä hankittava lisää. Yhteistyöneuvotteluissa voidaan sopia kumpi osapuoli vastaa välineiden hankinnasta, säilytyksestä, kunnostuksesta ja vakuuttamisesta. Kun opetus järjestetään sirkuksen ulkopuolella, sirkuksen omilla välineillä, on syytä sopia kuljetuksista, miettiä siitä aiheutuvia kustannuksia sekä ajankäyttöä ja niiden korvaamista sirkukselle ja sirkusohjajalle. Toiminnan sujuvuutta edesauttavat toimiva välineiden varausjärjestelmä ja yhteisesti sovittu säilytyspaikka. Yllätysten välttämiseksi ja turvallisuuden varmistamiseksi kannattaa myös aina ennen tunnin alkua tarkistaa välineiden ja teknisten laitteiden toimivuus.

Sosiaalisen sirkuksen tavoitteita voivat olla mm.

- Onnistumisen kokemukset
- Yhdessä tekeminen (uskallus luottaa ja koskea toiseen)
- Rohkeus kokeilla ja epäonnistua
- Sosiaalisten taitojen kehittyminen
- Keskittymiskyvyn parantuminen
- Oman luovuuden löytäminen
- Oman kehon hahmottaminen - kontrollin, tasapainon ja koordinaation kehittyminen
- Yhteisöllisyyden kehittyminen ja hyvä yhteishenki
- Ystävystyminen
- Ilon ja huumorin tuottaminen
- Oma-aloitteisuuden lisääminen
- Itsetunnon kasvaminen

1.4. Tavoitteiden asettaminen

Yhdessä sovitut tavoitteet sitouttavat kaikkia osapuolia sekä motivoivat ja ohjaavat toimintaa. Kaikkeen sirkusharjoitteluun voidaan sisällyttää sirkustaitojen harjaantumisen oheen sosiaalisten taitojen harjoittelu. Lajiharjoittelun tavoitteena voi taidon harjoittelun lisäksi olla myönteinen minäkuva, itsetunto sekä erityisesti keskittymiskyky ja kehon hallinta.

Perusopetuksessa ja sosiaalisen sirkuksen ryhmissä voidaan usein vetää sisällöllisesti samanlaisia tunteja. Näkökulma opetukseen ratkaisee onko kyseessä perusopetukseen kuuluva vai sosiaalisen sirkuksen ryhmä. Perusopetuksen puolella pääpaino on sirkustaitojen opettelussa ja niihin liittyvissä tavoitteissa. Sosiaalisen sirkuksen ryhmissä kahdet erilaiset tavoitteet tiedostetaan jo suunnitteluvaiheessa: niitä ovat sosiaaliset tavoitteet ja sirkustavoitteet. Alussa asetettuihin tavoitteisiin kannattaa aina palata toiminnan aikana ja tarkistaa niiden toteutuminen ja ajankohtaisuus yhdessä tilaajatahon kanssa.

Sirkustavoitteet

Sirkustaitoihin liittyviä tavoitteita on usein hyödyllistä asettaa yhdessä ryhmäläisten kanssa, jotta osallistujat pääsevät seuraamaan omaa kehitystään. Tavoitteita ei saa kuitenkaan asettaa liian korkealle, jotta kaikki ryhmässä olijat saavat tärkeitä onnistumisen kokemuksia. Toisaalta liian helposti saavutettavissa olevat tavoitteet saattavat laskea nopeasti oppivien motivaatiota.

Sosiaaliset tavoitteet

Ennen opetuksen alkamista sirkusohjaajien kannattaa sopia ryhmän oman ohjaajan/opettajan/vetäjän kanssa millaisia sosiaalisia tavoitteita ryhmälle asetetaan. Aina sosiaaliseen kehitykseen liittyvistä tavoitteista ei ole tarpeellista puhua ryhmäläisten kanssa. Kyse on tällöin ryhmälle luodusta piilo-opetussuunnitelmasta. Toisinaan sosiaalisista tavoitteista puhuminen ja sopiminen yhdessä ryhmän kanssa voi kuitenkin olla tärkeä osa toiminnan luonnetta.

Ryhmän oman opettajan kanssa sovittu sosiaalisten taitojen piilo-opetussuunnitelma, edisti merkittävästi ala-asteen erityisopetusluokan toimintaa: "Motivaatio on ollut tällä ryhmällä alusta asti hyvä ja oppilaat ovat harjoitelleet intensiivisesti. Ryhmä pyysi joka kerta lisää harjoitteluaikaa. Pojilla tapahtui suuria läpimurtoja mm. toisten huomioon ottamisessa, esiintymisessä, itseluottamuksessa, käyttäytymisessä, raivonpuuskien lauhtumisessa, koordinaatioissa ja liikkuvuudessa yleensäkin. Koulun rehtori tuli henkilökohtaisesti kiittämään hienosta ja arvokkaasta työstä." – sirkusohjaaja.

Sirkusohjaajan tavoitteet

Sirkusohjaajan toimenkuvaan ei kuulu kuntoutus tai terapeutitset tavoitteet. Sirkusharjoittelu on sosiaalisen sirkuksen ryhmissäkin lähtökohtaisesti sirkustaitojen harjoittelua. Jos opetukselle halutaan asettaa suoraan terapeutitset tavoitteita, on sirkusohjaajan työparina oltava terapeutti, tai ohjaajalla on oltava terapeutin koulutus ja työtausta. Sirkusharjoittelu sinänsä voi kuitenkin olla osallistujille kuntouttavaa, mutta ryhmäläisten kuntouttaminen ei voi olla sirkusohjaajan ammatillisena tavoitteena.

1.5. Markkinointi ja tiedotus

Sirkus markkinoi toimintaansa ja tiedottaa siitä monin eri tavoittein eri kohderyhmille, niin myös sosiaalinen sirkus. Aloittavia sirkusryhmiä markkinoidaan tilaajille yhdellä tavalla, ja tuleville osallistujille toisella. Kun toimintaa markkinoidaan esimerkiksi kuntataholle, voi olla hyödyllistä puhua sosiaalisesta sirkuksesta ja sen hyvinvointivaikutuksista, mutta puhelultaesaa tulevia osallistujia, esimerkiksi yläkoululuokkaa, toiminnan markkinointi ja tiedotus kannattaa tehdä käyttämällä toisenlaista kieltä. Puhutaan mieluummin pelkästään sirkusopetuksesta tai keksitään vielä kohderyhmää kiinnostavampi nimi toiminnalle.

Tiedotusvälineille puhuttaessa kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että ei leimata ryhmän osallistujia jonkin luokituksen mukaan (esimerkiksi ”syrjäytyneet” tai ”sosiaalisista ongelmista kärsivät”) vaan keskitytään mieluummin positiivisiin saavutuksiin ja osallistujien kokemuksiin. Toimittajan tekemä haastattelu on syytä pyytää aina asiatarkastettavaksi ennen haastattelun julkaisemista.

Markkinointi tilaajille/yhteistyökumpaneille

Sirkus on taidemuotona ja opetuksen sisältönä vielä useimmille outo. Uusien sosiaalisen sirkuksen ryhmien markkinoinnissa pelkkä esitteiden lähettäminen tai sähköpostit eivät useinkaan tuota tulosta. Henkilökohtaiset käynnit, jo valmiiden verkostojen hyödyntäminen ja erilaiset esittelytilaisuudet toimivat paremmin. Messuilla, festivaaleilla ja erilaisissa koulutustapahtumissa on hyvä luoda uusia kontakteja ja tehdä omaa toimintaa tunnetuksi.

”Kerroimme jo olemassa olevan sirkusryhmämme toiminnasta sosiaalialan koulutustilaisuudessa. Yleisön joukossa oli lastensuojelun piirissä toimiva terapeutti. Hän innostui esittelystä ja otti yhteyttä. Meille tarjoutui mahdollisuus järjestää sirkustoimintaa sosiaalisesti tuetuille perheille”, sirkusohjaaja kertoo onnistuneesta tiedotuksesta.

Uusia sosiaalisen sirkuksen ryhmiä voi myös markkinoida mahdollisille tilaajatahoille suoraan. Organisaation henkilökunnan tavoittaa parhaiten opettajankokouksissa, henkilöstöpalaverissa, rehtorien kokouksissa tai esimerkiksi järjestämällä heille sirkustunti tai -päivä. Hyvin valittu kuvamateriaali ja kokemuksellinen elämys kertovat usein paremmin kuin sanat sen mistä sirkuksessa on kyse: mahdollisuuksista, toiminnan edellytyksistä ja tuloksista. Mikäli sirkuksella on oma video tai muuta kuvallista materiaalia, toimii se mainiona käyntikorttina, kun halutaan esitellä sirkusopetusta.

Henkilökohtaisten käyntien lisäksi ja tukena voidaan myös käyttää sähköpostilistoja, sisäisiä nettisivuja ja sirkuksen omia kotisivuja. Useilla kaupungeilla, kunnilla ja kulttuuritoimijoilla on lisäksi omia tiedotuskanavia, joiden kautta sirkus voi sopimuksen mukaan markkinoida toimintaansa. Kun yhteistyöneuvottelut tilaajatahon kanssa ovat käynnistyneet, markkinointia tarvitaan edelleen synnyttämään positiivista mielikuvaa ja kertomaan toiminnan sisällöstä tilaajataholle sekä kohderyhmille.

Toiminnan tiedottaminen ulkopuolisille

Suunnittelun ja yhteistyöneuvotteluiden yhteydessä on hyvä pohtia ryhmän ulkopuolisille tiedottamista. Avoimet ovet, perhepäivät ja vanhempainillat ovat hyviä tilaisuuksia tiedottaa sidosryhmille ja vastata omaisten kysymyksiin.

Jo opetuksen alussa voidaan sopia onko tilaisuuksia ennen toiminnan alkua, puolivälissä, lopuksi tai jopa useammin. Lisäksi yhteisesti sovitaan siitä kuka ottaa vastuun muille ryhmän ulkopuolisille tahoille (tilaajaorganisaatio, palvelun tarjoava sirkus, kunnan kulttuuripalvelut, tiedotusvälineet jne.) tiedottamisesta, sekä siitä milloin ja miten se hoidetaan.

Sidosryhmille on hyödyllistä aina lähettää esimerkiksi kutsu esityksiin, mikäli ryhmä esiintyy julkisesti. Kutsu tiedottaa samalla ryhmän eri vaiheista ja edistymisestä ulkopuolisille.

Toiminnasta on hyödyllistä tiedottaa myös laajemmin esim. laatia lehdistötiedote ja lähettää se tiedotusvälineille. Näkyvyys mediassa toimii sosiaalisen sirkustoiminnan markkinoinnin apuna ja lisää sen tunnettuutta.

"Meillä oli vaikeuksia saada ryhmiä täyteen ja käynnistymään. Omat resurssimme tiedottaa ovat rajalliset. Ylen aluetoimituksen tekemä juttu ja sen lähettäminen vauhdittivat markkinointia. Televisio-ohjelma poiki useita kiinnostuneita yhteydenottoja, ja uusia tilaajatahoja ja ryhmäläisiä."

kuva: Mia Bergius

Markkinointi kohderyhmille / osallistujille

Suoraan osallistujille suunnatun markkinoinnin tavoitteena on herättää kiinnostusta, innostaa mukaan toimintaan ja luoda hyvät lähtökohdat sirkusryhmän toiminnalle. Hyvin toimivia tapoja tavoittaa uudet osallistujat ovat esimerkiksi ”sirkusta liikuntatunnin yhteydessä”-esittelyt ja näytetunnit oppilaille, suullinen tiedottaminen, sirkusesitys ja keskustelu- ja kyselytunti sen jälkeen. Lisäksi esimerkiksi mainosesitteet ja julisteet, koulun tai nuorisotalon keskusradiossa ja tv-ruudulla pyörivät mainokset, sähköpostilistat ja sisäiset nettisivut ovat hyviä markkinointikanavia.

Kekseliäisyys ja ennakkoluulottomuus keinojen suhteen toimivat erityisen hyvin kun halutaan tavoittaa kohderyhmiä koulujen ja laitosten ulkopuolelta. Joskus toimintaa markkinoivat parhaiten tyytyväiset osallistujat, jotka tuovat kavereita tai sisarusia mukanaan.

Pienillä asioilla voidaan edistää tiedon kulkua. Esimerkiksi sirkuksen ja tilaajatahon ilmoitustaululle tulostettu lista pidettävistä sirkustunneista/esityksistä/avoimista ovista jne. voi joissain tapauksissa toimia paremmin kuin sähköpostiviesti, joka tavoittaa vain yhden ihmisen tai unohtuu lukemisen jälkeen.

Nuorisotalolle kokoontunut avoin ryhmä muodostui niin, että läheiselle koululle vietiin julisteita. Pyrittiin antamaan harrastus lapsille, jotka eivät tavallisesti harrasta. Paikallisilla kouluilla pidettiin myös sirkustunteja, joiden osallistujista osa tuli jatkamaan harrastusta nuorisotalolle.

Ryhmän sisäinen tiedotus

Sirkusohjaajat voivat sopia keskenään ja yhdessä ryhmän vastuuhenkilön kanssa siitä, kuinka tiedonkulku ryhmän sisällä hoidetaan. Perustetaanko ryhmälle oma suljettu facebook-sivu tai blogi, tavoittaako kännykkäketju kaikki vai toimiiko perinteinen suullinen tiedottaminen paperitiedotteen tukemana parhaiten? Tavoitetaanko lasten vanhemmat osallistujien kautta vai täytyykö vanhemmille tiedottaa erikseen?

Sirkusohjaajat ratkaisivat maahanmuuttajaryhmän vanhemmille tiedottamisen luovasti. Ryhmässä otettiin käyttöön kännykkä-viestit tyyliin: "Teatteri ei tänään" tai "Harjoitus kerros kaksi". Yksinkertainen viesti oli helppo kääntää esimerkiksi sanakirjan avulla vastaanottajan omalle äidinkielelle ja tiedonkulku varmistui.

Ryhmille on hyvä jakaa sekä kirjallista että kuvallista tietoa, sillä osallistujien voi olla helpompi ymmärtää asiat piirrettynä ja kirjoitettuna kuin puhuttuna. On tärkeää, että kirjalliset tiedotteet, kuvat ja osallistujille suullisesti kerrottu informaatio kertovat samaa asiaa, eivätkä ole ristiriidassa keskenään.

Kannattaa harkita tarkkaan milloin, miten ja kenelle tiedottaa. Yhden osallistujan vanhemmat olivat närkästyneitä, kun saivat tietää lapsensa osallistuvan syrjäytymisvaarassa olevien sirkuskerhoon. Heidän toimintaan osallistunut lapsensa ei ollut heidän mielestään vaarassa syrjäytyä. Syrjäytymisvaara oli mainittu vain koulun opettajille tarkoitetussa sähköpostissa, joka levisi epähuomiossa opettajalta suoraan vanhemmille.

Yleensä osallistujille kannattaa puhua sosiaalisen sirkuksen ryhmästä pelkästään sirkusryhmänä. Erityisesti murrosikäiset ovat tarkkoja toiminnan nimestä ja luonteesta, ja sosiaalinen sirkus nimenä voidaan kokea leimaavana. On kuitenkin hyvä myös avata ryhmäläisille sosiaalisen sirkuksen käsitettä, ja varmistaa siten että he ymmärtävät miksi toimintaa kutsutaan joissain yhteyksissä sillä nimellä.

1.6. Arviointi

Yhteistyöneuvotteluissa on hyvä sopia miten toimintaa halutaan arvioida, kuka sen tekee, milloin se tehdään ja miten se tehdään. Projektin eteneminen ja tulokset voidaan arvioida sekä tilaajatahon kanssa että sirkusorganisaation sisällä. Myös oppilaan edistymistä voidaan arvioida. Oppilasarviointi voidaan tehdä yhdessä tilaajatahon kanssa, mutta myös henkilökohtaisesti jokaisen oppilaan kanssa erikseen.

Projektin arviointi yhdessä tilaajan kanssa

Yhdessä tilaajatahon kanssa kannattaa luoda jo yhteistyöneuvotteluissa malli arviointiperusteista. Esimerkiksi yksinkertainen kolmitasoinen malli määrittää palvelun laatua seuraavasti:

1) ylittää odotukset/tavoitteet, 2) saavuttaa tavoitteet tai 3) alittaa tavoitteet. Arviointitilaisuudessa sirkusohjaajat voivat esitellä hyviä tuloksia koko tilaajaorganisaatiolle esimerkiksi kuvin, videon avulla tai esityksen muodossa. Samassa yhteydessä yhteistyökumppanilta voidaan pyytää tietoa sirkustoiminnan vaikutuksista ja huomioita positiivisista kokemuksista. Sopimuksen mukaan voidaan myös arvioida yksittäisten oppilaiden edistymistä.

Projektin arviointi oman sirkusorganisaation sisällä

Oman toiminnan arviointiin kannattaa panostaa ja varata sille tarpeeksi aikaa. Koko työyhteisön kattavissa arviointipalavereissa voidaan käydä arvokeskustelua toiminnan laadusta ja onnistumisesta, purkaa tilaajatahon antama palaute, sekä suunnitella ja kohdentaa tulevaa toimintaa. Rakentava, ja samalla rehellisen

kriittinen purku, kehittää sirkuksen tarjoamaa palvelua ja edistää työyhteisön viihtyisyyttä.

Oppilaan arviointi

Arviointi voi toimia sirkusohjaajan työvälineenä osallistujien motivoimiseen. Oppilaan henkilökohtainen arviointi voidaan tehdä esimerkiksi tasotodistuksen avulla. Suoritettuaan tietyt opinnot esim. akrobatiasa, oppilas saa todistuksen siitä (esim. tasot 1,2,3,4 ja 5) tai merkinnän omaan kerhokorttiin. Tilaajan toiveesta arviointi voidaan myös tehdä ilman oppilaan läsnäoloa esimerkiksi sirkusohjaajan ja ryhmän oman opettajan kesken.

Koko ryhmän yhteisistä puolivuositaisista arviointikeskusteluista on saatu hyviä kokemuksia. Avoimessa arvioinnissa kaikkien vahvuudet tulevat esiin, kehittämisen tarpeet huomioidaan ja koko ryhmälle välittyy tieto siitä miten ryhmä edistyy. Sirkustaitojen lisäksi voidaan arvioida sosiaalisia taitoja. Yksilö- ja ryhmätavoitteilla sekä edistymisen arvioimisella pyritään ensisijassa innostamaan ja motivoimaan osallistujia.

Panostamme itsearviointiin. Kaikenikäiset oppilaat osaavat yllättävän hyvin arvioida omaa edistymistään ja toimintaansa ryhmässä. Arvioinnissa jouduimme ainoastaan tarkentamaan, että jo tempun yritys on palkitseminen arvoista, ei ainoastaan onnistunut temppu”, sirkusohjaaja selventää ala-asteikäisten ryhmän arviointi-perusteita.

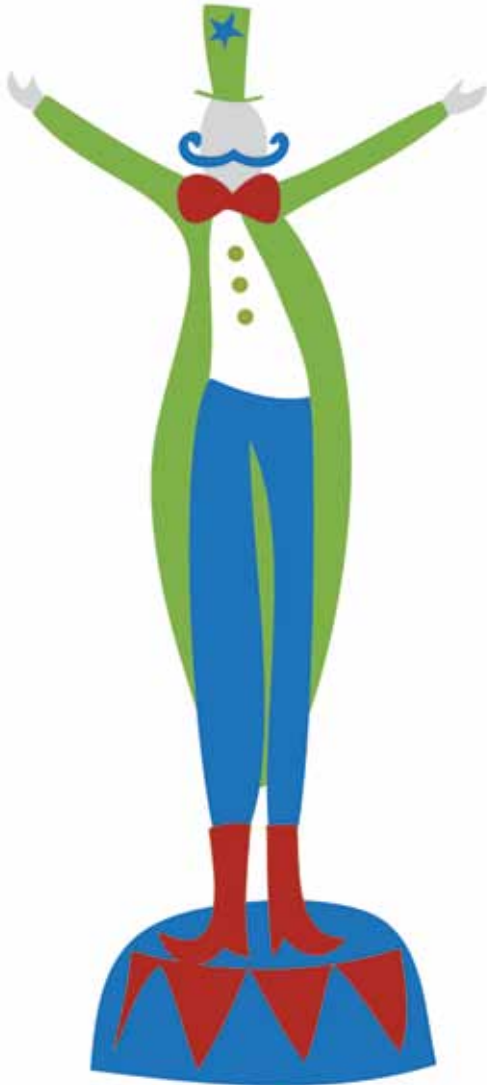

kuva: Riitta Yrjönen

2. SIRKUSRYHMÄ JA OPETUKSEN ALKUVAIHEET

2.1. Sirkusohjaajan rooli

Ohjaajan suhtautumisella oppilaisiin ja eteen tuleviin tilanteisiin on merkittävä vaikutus ryhmään. Säätelällä omaa toimintaansa, aktiivisella ohjaamisella tai taka-alalle vetäytymällä, ohjaaja vaikuttaa merkittävästi harjoitteluun. Alan koulutus, ammattitaito ja laaja työkokemus yhdessä tilannetajun kanssa ovat ohjaajan tärkeimpiä työkaluja. On helpottava tietää, että aina ei tarvitse tehdä kaikkea: suuren työn tekevät myös ryhmä, sirkus ja sen taika.

Monien ryhmien kanssa kehon käyttö toimii usein paremmin kuin puhe. On tietenkin tärkeää huomioida se miten osallistujat ymmärtävät ohjeita, mutta vähintään yhtä tärkeää on se, miten ohjaaja ymmärtää ohjattavia. Aina ei ole helppo tulkita oppilaiden käytöstä tai tunteita. Ihmistuntemus, kärsivällisyys ja suvaitsevuus auttavat vaikeissa tilanteissa.

Huumorilla on ihmeellinen voima. Itsensä naurunalaiseksi saattaminen voi avata ryhmää: kaiken ei tarvitse olla vakavaa, ja epäonnistuminen on sallittua.

* Lisää sirkusohjaajuudesta luvussa
5. SIRKUSOHJAAJA.

2.2. Ryhmien ja osallistujien monet tarpeet

Sosiaalinen sirkus sopii monenlaisille ryhmille ja se vastaa moniin tarpeisiin. Yhtä hyvin kyse voi olla tavallisesta ylä-asteen luokasta kuin sosiaalisen tuen piirissä olevista perheistä. Olennaista on huomioida, että sosiaalisen sirkuksen ryhmässä prosessi on päämäärää tärkeämpi. Se mitä opitaan itsestä ja maailmasta, kun harjoitellaan sirkustaitoja on toiminnan sisältö ja tavoite yhdessä sirkustaitojen oppimisen kanssa.

Kokenut ohjaaja muotoilee asian näin: "Tärkeää ei ole pelkästään "ongelman hoito" vaan myös ennaltaehkäisy. On tärkeää tarjota onnistumisen kokemuksia ja kohottaa oppilaiden itsetuntoa. Harva murrosikäinen kokee onnistuvansa koulussa. Sosiaalisen sirkuksen antamalla eväillä on parempi lähteä mukaan muuhun koulutukseen ja elämään muutenkin."

Sirkusohjaajan ammattitaito soveltuu useiden erilaisten ryhmien vetämiseen ja erityisryhmiä voi opettaa kuten mitä muuta ryhmää tahansa. Vaikka osalla erityisryhmien osallistujista on lääketieteelliset diagnoosit, on tärkeää, että heitä opetetaan yksilöinä, ei diagnooseina. Kohderyhmä määrittää sen mitä erityistaitoja tai -valmiuksia ohjaajalta sirkustaitojen opettamisen lisäksi vaaditaan.

Useat sosiaalisen sirkuksen ohjaajat ovat hyvin motivoituneita ja kokevat oman työnsä henkisesti palkitsevaksi. "On mukavaa ja palkitsevaa tarjota virikkeellistä toimintaa, josta ihmiset innostuvat, varsinkin sellaiset jotka ovat niin herkkiä etteivät pärjää nyky-yhteiskunnassa ilman tukea" kertoo erityisryhmiä vetävä sirkusohjaaja."

Erot perustaidoissa tuovat joissain ryhmissä ohjattavuuteen haastetta; heikommille on annettava enemmän aikaa ja heidän harjoitteluaan on tuettava. Lahjakkaille on taas tarjottava jatkuvasti uutta haastetta ja samalla luotava ymmärrystä harjoitteiden toistojen tärkeyteen. Ryhmästä pystyy suhteellisen nopeasti näkemään yksilöiden vahvuuksia ja heikkouksia. Molemmat ominaisuudet on hyvä pitää mielessä, jotta voi auttaa oppilasta heikkouksien voittamisessa ja toisaalta nostaa kyvyt vielä suurempaan valoon. Varsinkin suurissa ryhmissä hiljaisimmat osallistujat jäävät helposti vähälle huomiolle. Ammattitaitoinen sirkusohjaaja kuitenkin huomioi, ja tarjoaa haasteita ja ohjausta kaikille osallistujille tasapuolisesti.

Usein käy niin, että osallistujat yllättävät ohjaajansa: "Olen ilokseni todennut, ettei kaikki ole sitä miltä näyttää. Hiljaisin ja syrjäänvetäytyvin voi tempaista ja näyttää toisille, miten ilmaisutaidon harjoitteita oikeasti tehdään."

2.3. Sirkuksen ryhmäprosessi

Sirkusohjaajan perustehtävänä on huolehtia ryhmän prosessista ja sen etenemisestä. Ryhmäyttävät harjoitteet, pelit, leikit ja yhteiset kokemukset ovat työkaluja, joita ammattitaitoinen ohjaaja osaa soveltaa ryhmille sopiviksi. Pitkän prosessin aikana tapahtuu kuitenkin aina energia- ja motivaatiotason muutoksia.

Innostuneen ja energisen jakson jälkeen kiinnostus voi hetkellisesti hiipua tai jopa lopahtaa. Syyt voivat olla monet ja ratkaisun löytäminen ei ole aina helppoa. Ratkaisuksi voi kokeilla uusia työkaluja tai

mieluiten harjoitteiden toistoa. Ohjaaja voi lohduttaa tiedolla, että ryhmän ja sen oman toimintakulttuurin syntymiseen menee aikaa. Joissain tapauksissa ryhmän muodostuminen voi vaatia jopa puoli vuotta.

Ryhmän ja sen toiminnan vakiintuessa osallistujien luottamus ohjaajia ja koko ryhmää kohtaan alkaa pikkuhiljaa vahvistua. Luottamuksen kasvaessa syntyy helposti ns. kapinavaihe jolloin koetellaan rajoja ja ohjaajia haastetaan. Ohjaajat ovat huomanneet, että toisinaan jopa vain yhden osallistujan poissaolo voi muuttaa ryhmän dynamiikkaa ratkaisevasti. Kun ohjaajien ja ryhmäläisten välinen luottamus syvenee ja vahvistuu, ei sääntöjä tarvitse enää niin paljon kyseenalaistaa. Ryhmäläisille voi alkaa antaa yhä enemmän vastuuta ja vapauksia. Ryhmäytymisessä on saavutettu tärkeä vaihe, kun osallistujat alkavat kannustaa ja tukea toistensa harjoittelua.

Ryhmissä on usein vahvoja persoonia, jotka ajoittain pyytävät jopa toisia rauhoittumaan ja tekemään jonkun asian. Se ei välttämättä ole huono asia, kun kyse on hyväntahtoisesta järjestyksen ylläpidosta eikä toisten luovuuden rajoittamisesta. Tällaisissa tilanteissa lapset toimivat toisilleen roolimalleina ja ryhmän itseohjautuvuus voi lisääntyä.

2.4. Opetukseen osallistuminen

Ohjaajien on hyvä jo ennen toiminnan käynnistämistä miettiä omaa suhtautumistaan oppilaiden osallistumiseen sirkustunneille ja sirkustunnin sisällä tehtäviin harjoituksiin. Ehdoton osallistumisen vaatimus ja toisaalta täysi vapaaehtoisuus ovat kaksi ääripäätä, joiden väliin mahtuu useita erityyppisiä ohjaajia ja

ryhmiä. Päätökseen voi vaikuttaa ohjaajan asenne, ryhmän luonne tai tilaajataholta tuleva toive.

Sirkuskerroille osallistuminen

Esimerkiksi koulussa, huumevieroituksessa tai perhekodissa myös tilaaja voi määrittää toimintaan osallistumisen pakolliseksi. Osallistuminen ja vastuunotto voivat olla osa ryhmän piilo-opetussuunnitelmaa.

Ohjaaja kertoo omasta asenteestaan: "On monia ylä-asteikäisiä kundeja, jotka eivät ole eläissään sitoutuneet mihinkään. Me vaaditaan kaikkia ottamaan vastuu omasta toiminnastaan, tulemaan tunneille ja osallistumaan kunnolla. Rajat ja vastuu synnyttävät luottamusta ja turvaa oppilaisissa. Pitää haistaa se, milloin se nuori tarttee aikaa osallistua- seen, ja milloin se on laiska ja tarttee "paiskontaa". Kyse on ohjaajan ammattitaidosta."

Joissain tapauksissa sirkusryhmään tuleminen halutaan tehdä helpoksi, ja innostaa mahdollisimman monta lasta ja nuorta mukaan. Tällaisen avoimen ja vapaaehtoisen harrasteryhmän on hyvä antaa muotoutua hiljalleen. Suurimmassa tarpeessa olevat eivät välttämättä tule heti ensimmäisellä kerralla paikalle, mutta saattavat uskaltautua mukaan muutaman kerran jälkeen. Ovia ei siis kannata sulkea heti, ja ikärajojen suhteen kannattaa olla joustava. Näissä ryhmissä voi olla, että jo osallistujan paikalle tulo riittää. Ajatuksena on se, että jos henkilö joka tapauksessa on läsnä, voi innostuminen herätä toisia seurattessa. Tässä kannattaa kuunnella ryhmää ja itseä, ja sopia yhteisistä pelisäännöistä.

Avoimissa ja vapaaehtoisissa harrasteryhmissä voi tunneille osallistumisen seuraaminen nimilistan avulla myös motivoida. Kun osallistumismerkintöjä kertyy tarpeeksi monta, saa palkkioksi toivoa itselle mieluista sirkusvälinettä tms. Jos toisaalta osallistuja on useita kertoja poissa ilman selitystä, ei harrastusta saa jatkaa, ja paikka annetaan jollekin muulle. Yhteisenä sääntönä voi myös olla, ettei myöhästymistä ja kesken poistumista suvaita, vaan ne kirjataan ylös. Kun merkintöjä on tarpeeksi, osallistuja ei saa jatkaa ryhmässä.

Sirkustunnilla osallistuminen

Toiset sirkusohjaajat haluavat säilyttää tiukan linjan siinä, että jos tunneille osallistuu, niin osallistuu kunnolla, eikä vain itselle mieluisiin juttuihin. Tässä tapauksessa sirkustunneille ei voi tulla "hengaillemaan". Jos osallistuja ei halua harjoitella, hänen on lähdettävä kotiin ja tultava seuraavalla kerralla uudestaan.

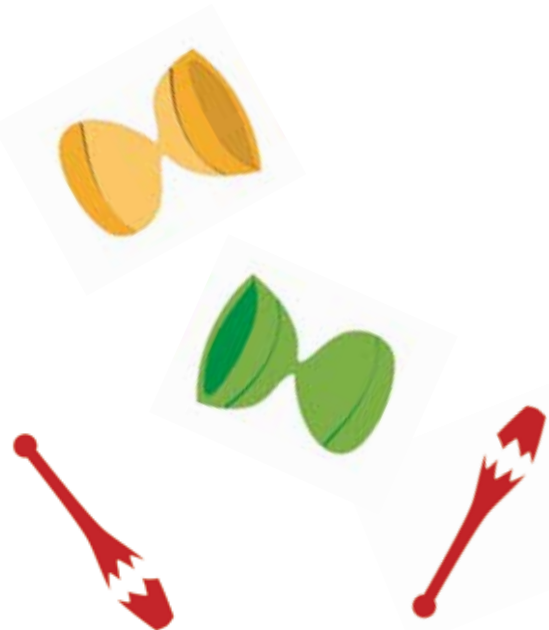
Tärkeää on sirkusohjaajan kyky lukea ryhmää ja sen osallistujia. Esimerkiksi milloin on syytä luovuttaa ja todeta, ettei oppilas tällä kertaa innostu sirkuksesta. Asian voi ottaa esille niin oppilaan kuin ryhmän oman opettajankin kanssa. Silloin kun kyse on pakollisesta kouluopetuksesta, ryhmän oman opettajan/ohjaajan kanssa voi sopia, että ei-kiinnostuneet voivat jäädä pois ja mennä vaikka lenkille.

Kaikissa ryhmissä on joskus hyvä antaa ajan kuluja ja katsoa rauhassa innostuuko oppilas vai ei. Vapaaehtoisuus voi joskus jopa lisätä sitoutumista ja motivaatiota. Joskus kyse voi olla ihan yksinkertaisesti alkukankeudesta ja jään rikkoutumisesta. Tuleva esitysikin

tai kiinnostavalta tuntuva väline voivat lisätä osallistumistuntoa.

Kaikissa ryhmissä ja tapauksissa vapaaehtoinen osallistuminen sirkuskerroille tai tunnilla tehtäviin harjoituksiin ei ole kuitenkaan toimiva idea. Ei-kiinnostuneiden negatiivinen energia voi vähitellen lannistaa koko ryhmää.

Toisinaan ohjaajan kärsivällisyys voidaan palkita näin: "Kerrankin yksi makoilija makasi kaksi sirkuskertaa. Sitten yhtäkkiä nousi ja otti hänelle annetun pääroolin ja teki sen loistavasti."

2.5. Erityisiä ryhmiä

Lähes kaikki erityisryhmiin kuuluvat tietävät kuuluvansa tiettyyn ryhmään ja on turha peitellä, että toiminta on suunniteltu juuri heidän tarpeisiinsa. Sirkusohjaajan kannattaa olla avoin, suhtautua ryhmään ennakkoluulottomasti ilman yleistäviä ja leimaavia määritelmiä.

Sirkusohjaaja saa parhaiten tietoa osallistujien ja ryhmien erityispiirteistä ryhmän omalta opettajalta, ohjaajalta tai vetäjältä. Kannattaa myös muistaa, että osallistujat ovat yksilöitä ja päivät voivat poiketa suurestikin toisistaan. Opetustunnin alun alkupiirissä voi aina tunnustella ilmapiiriä ja antaa osallistujille mahdollisuus kertoa itse missä mennään. Sirkusohjaajan huumori, tilannetaju ja tarvittaessa jämäkkyys ovat hyviä ryhmänohjaajan ominaisuuksia, jotka toimivat useimmissa tilanteissa.

Ryhmien omien opettajien tai avustajien osallistuminen sirkustunneille on suuri apu ja usein välttämätöntä. He voivat olla osallistujia tai toimia tarvittaessa sirkusohjaajan avustajina. Näin sirkusohjaajat saavat ammattiosaajilta tukea ja uutta tietoa ryhmän kanssa työskentelyyn. Oppilaat ja opettajat saavat samalla uuden näkökulman toisiinsa.

Seuraavissa esimerkeissä olevat kohderyhmäkohtaiset tiedot on kerätty hankkeen aikana toteutetusta opetuksesta. Kaikki esimerkit ovat suuntaa antavia ja perustuvat sirkusohjaajien huomioihin ja kokemuksiin.

Erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret

(Esim. joustavan opetuksen luokat, ADHD ja Asperger lapset ja nuoret)

Ryhmän haasteena on itsenäinen harjoittelu sirkustuntien aikana. Liian vapaa harjoittelu ja itsenäinen esitysten valmistelu eivät onnistu kaikkien kohdalla. Parhaiten toimii hyvin strukturoitu opetus, joka toistuu samankaltaisena joka kerta. Ryhmä tarvitsee paljon kannustusta ettei toiminta lopahda. Ohjaajan puheen ymmärrettävyys on tärkeää, turha adjektiivien käyttö ja monimutkainen kuvailu ohjeidenannon yhteydessä on jätettävä pois. Tehtävänannon aikana näennäisesti poissaoleva oppilas voikin noudattaa usein ohjeita tarkasti kun harjoite tehdään. Nuorten kirjoittamat toiveet harjoittelusta: "toisen kunnioitus, lupa epäonnistua ja rauha harjoitteluun", kertovat heidän tarpeistaan ja peloistaan.

"Yksi oppilaistamme sanoi viimeisellä kerralla näin: "Olen aina haaveillut, että opin ajamaan yksipyöräisellä. Nyt te toteutitte mun haaveen ja pääsen vielä esiintymään!" Tämä poika oli aluksi kiroileva kiukkui- nen kaksitoistavuotias."

Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja nuoret aikuiset

(Esim. heikommassa sosioekonomisessa asemassa olevat lähiönuoret, joilla ei ole harrastuksia, työpaja-toimintaan tai sosiaalitoimen vaatimaan muuhun päivätoimintaan osallistuvat nuoret, erityisopetusluokat)

Sirkustoiminnan perustehtävänä tässä ryhmässä on nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen elämän- ja ar-

jenhallinnan keinoin. Ohjaajan esimerkillä ja motiivoinnilla on suuri merkitys, kun tavoitteena on pitää yllä hyvää harjoitteluintoa. Ihan toiminnan alussa kannattaa panostaa erityisesti ryhmäyttämiseen. Fyysiset pelit ja harjoitteet, kuntopiiri, voimaharjoittelu ja venyttely toimivat useimmiten. Erilaiset rentoutumisharjoitteet ovat myös hyviä. Leikit kannattaa jättää vähemmälle tai niistä kannattaa puhua peleinä. Kannattaa olla rento ja mukava, ja samalla asettaa selkeät rajat. Osallistujat pyrkivät usein testaamaan ohjaajaa, joko tahallaan tai vahingossa. Hyvässä ilmapiirissä omatoiminen harjoittelukin alkaa sujua.

"Mieleenpainuvuin havainto oli tunnilta, jossa harjoittelimme "tarkkislukulla" olevien kanssa takaperin voltia. Laitoin pojat avustamaan voltin pyörittämisessä. Tällä harjoituksella hain luottamusta kaveriin ja se toimi hyvin. Erään pojan sanat: "En olisi koskaan uskonut tekeväni takaperin voltia!" kuvaa hyvin tuntia ja onnistumisen kokemusta."

Maahanmuuttajat

Maahanmuuttajaryhmissä kielitaito rajoittaa erityisesti alussa ymmärtämistä ja sanallista kommentointia. Alkupiirissä on mahdollista harjoitella yhteistä kieltä suomeksi tai englanniksi ja vaikka kertoa vapaamuotoisesti omasta kulttuuritaustasta. Ymmärtämisen helpottamiseksi esimerkiksi ryhmän yhteiset säännöt voidaan näyttää kuvien avulla. Toisinaan kielimuuri ja kulttuurierot vaikuttavat myös intoon. Ryhmän yhteishengen luomiseen kannattaa panostaa voimakkaasti esimerkiksi ryhmäharjoitteiden avulla. Ensimmäisen kuukauden aikana voi keskittyä erilaisiin luottamus- ja tutustumisharjoitteisiin sekä ryh-

mätoimintaan ja parityöskentelyyn. Voidaan tehdä vähemmän sirkuslajeja ja enemmän ryhmäharjoitteita. Fyysinen kontaktikaan ei useille ole itsestäänselvyys ja sitä täytyy harjoitella pikkuhiljaa. Koska kosketus on joillekin vaikeaa, voi esimerkiksi pyramidien tekeminen auttaa murtamaan jännitystä. Joskus monikulttuuristen ryhmien tytöt ja pojat on kulttuurisista syistä johtuen sijoitettava eri ryhmiin, erityisesti yläkoulussa. Luottamuksen lisääntyessä ryhmäläiset uskaltavat vähitellen koskea toisiaan ja ohjaajia.

On hyvä huomioida, että tieto eri kulttuurien uskonnollisista juhlapäivistä auttaa suunnittelemaan opetusta ja varautumaan poissaoloihin. Toisenlaisten arvojen ja kulttuurin kunnioittamiseen liittyy myös sirkusohjaajan asianmukainen vaatetus tunneilla. Kannattaa suosia sopivan löysiä ja peittäviä vaatteita.

"Kohtaan jokaisen ihmisenä. Jos lapsella tai nuorella on este, pyrin siihen, etten hyökkää päälle. En kiinnitä pitkiin hameisiin mitään huomiota tai vaadi niitä pois tietyissä harjoitteissa. Kun toiminta käynnistyy lentävät, huivit ja hameet yhtäkkiä nurkkaan."

Päiväkotilapset ja tuetun opetuksen piirissä olevat pienet lapset

Pienet lapset ovat yleensä hyvin innostuneita kaikesta, mutta vaativat jatkuvasti uusia juttuja joiden parissa viihtyy. Leikkien ripottelu muiden harjoitusten sekaan ja suhteellisen lyhyt harjoitusten jaksottelu auttavat keskittymään ja jaksamaan. Liikunnallisen ryhmän kanssa tanssilliset harjoitteet musiikin kanssa toimivat erityisen hyvin. Villiintymiseen, juoksenteluun ja pikkuporukoihin jakautumiseen pi-

kuva: Mia Bergius

tää kuitenkin puuttua heti. Myös tuntikohtaiset minitavoitteet (esim. ”jos tunti sujuu hienosti, niin menemme lopuksi maneesille tekemään jotain spesiaalia jne.”) auttavat selvästi oppilaita hillitsemään tunteenpurkauksia. Tämän ryhmän kanssa mielikuvituksen käyttö on erityisen sallittua. Yhdessä ideointi, juttelu ja keksiminen ja vaikka piknik pihalla ovat osa sirkustoimintaa. Välitön palaute käytöksestä ja itsearviointi ovat erittäin hyödyllisiä ryhmän toiminnalle. Esimerkiksi ”jäähypenkki”, ”herneiden keruu” ja ”liikennevalot” toimivat tämän ryhmän kanssa (katso asiasta tarkemmin 3.1. Sirkustunnin perusrakenne.

”Yhdessä ryhmässä kolme tyyppiä juoksi ihan hulluna ja teki päättömyyksiä. Otin heidät puhutteluun ja kerroin, kuka olen ja että seuraan heitä. Siitä se homma rauhoittui. Kun riehaantuminen lähti taas käyntiin, otin heti kontaktia, ja homma rauhoittui.”

Kehitysvammaiset

Käytännössä sirkusharjoitteet voidaan räätälöidä niin, että kaiken tasoiset oppilaat voivat osallistua. Yksilöiden väliset erot omissa vahvuuksissa erottuvat tässä ryhmässä selvemmin kuin perusopetuksen puolella. Toimintaa helpottaa tieto oppilaan fyysisistä ja psyykkisistä edellytyksistä, henkilökohtaisten avustajien käyttö ja sirkusohjaajan kyky soveltaa harjoitteita turvallisesti.

Vaikeavammaisille toimivat yleensä yksinkertaiset temput, akrobatia, pyramidit ja esimerkiksi vanteesta kiinnipitäminen. Yhdessä ryhmässä osallistujalle iso sirkuskokemus ja onnistuminen oli kangaskeinussa rentoutuminen. Kannattaa myös huomioida, että

siirtymiset asiasta toiseen vievät enemmän aikaa kuin perusopetusryhmissä. Kun opetus järjestetään koulupäivän aikana tulevat avustajat koulusta ja siitä on suuri apu. Avustaja tietää mitä oppilas voi tehdä ja toisaalta hän myös kannustaa vetämään vaikeita ja haasteellisia tehtäviä.

”Olen törmännyt myös omiin ennakkoluuloihin siitä mihin lapset pystyvät. Aluksi en ajatellut, että edes käytettäisiin nuoraa. Mutta nuora jäi edelliseltä tunnilta vahingossa, ja yksi tyttö alkoi vain haluta sen päälle. Ja sillä tavalla nuoralla kävely alkoi. Tietenkin kävely tapahtuu tuettuna, mutta jo se että he haluavat nuoralle on iso asia.”

Tuetut perheet

(Tukikeskuksessa asuvat perheet tai sosiaalitoimen kanssa säännöllisesti asioivat perheet.)

Sirkustoiminnan ensisijaisena tavoitteena on perheen sisäisen vuorovaikutuksen parantaminen. Positiivinen huomio ja itsetunnon kohotus ovat tärkeitä, koska perheissä on usein tähän liittyviä ongelmia. Monille sirkushetki saattaa olla ainoa hetki viikossa, jolloin on aikaa huomioida toiset.

Toiminnassa on tärkeä kuunnella perheiden jaksamista ja toiveita, niin sisällön kuin keston suhteen. ”Ollaan tunti yhdessä ja peuhataan”. Jos perheet haluavat, niin jatketaan tai sitten lopetetaan aiemmin. Haasteena on ryhmän suuri ikäjakauma ja mielekkään tekemisen tarjoaminen perheille, ikähaarukka voi olla 1-40-vuotta. Kaikki ikäryhmät huomioidaan tasapuolisesti ja annetaan perhekeskeistä elämän iloa tuottavaa toimintaa koko perheelle. On tärkeää

antaa myös vanhemmille mahdollisuus päästä ko-keilemaan välineitä rauhassa ja esimerkiksi vaikka trapetsille nousemista ilman lapsen roikkumista ja-lasta. Murrosikäiset osallistujat ovat mielenkiintoinen ryhmä oman perheen kanssa, ja heidän kanssaan on keksittävä toimintaa, joka ei ole liian lapsellista.

”Porukkafilis, jolloin ikä ja taustat menettävät merkityksen, on ollut tosi hieno. Tähän on päästy yksinkertaisesti yhdessä tekemällä, me ohjaajat muiden mukana. Välillä tämä on tarkoittanut kuvien kanssa leikkimistä ja nauramista. Välillä pitkiäkin jutteluja harjoitusten lomassa. Säännöistä on pääosin luovuttu ja tilanteita improtaan aika vapaasti.”

Päihdekuntoutujat

Ryhmä on tärkeä sitouttaa säännölliseen toimintaan esimerkiksi korostamalla toiminnan ainutlaatuisuutta. Yhteistyö ryhmän omien ohjaajien kanssa on tärkeää ja auttaa suunnittelemaan työpajan ryhmän tarpeisiin. Lain määräämä salassapitovelvollisuus rajoittaa yksityiskohtaisen taustatiedon antamista ryhmäläisistä, mutta suunnitteluvaiheessa voi käydä yleisesti läpi riskitekijät, kuten väkivaltaisuus tai ahdistus.

Sirkusohjaajien on syytä tiedostaa osallistujien mahdolliset vieroitusoireet. Tällaisia voivat olla esimerkiksi ahdistuneisuus, hermostuneisuus ja levottomuus. Tällöin on hyvä antaa henkilön olla rauhassa, tai antaa hänen mennä lepäämään. Kehuminen onnistumises-

ta ja tunnille osallistuminen voivat toisaalta jopa auttaa vieroitusoireisiin

Yksityisen palveluntarjoajan tilaama tulityöpaja loi puitteita itsensä löytämiseen. Ryhmävalmentajan antaman palautteen mukaan osallistujat saivat myönteisiä tuloksia mm. itsetuntemuksen ja –luotamuksen alueilla, löytyi uusia innostavia asioita omaan elämään, kokeilunhalu heräsi ja ehkäistiin nuorten syrjäytymistä.

”Työpaja oli menestys. Asiakkaat kokivat toiminnan virkistävänä poikkeuksena arjen rutiineihin ja riittävän haasteellisena omiin voimavaroihinsa nähden. Se miten asiakkaat keskittyivät annettuihin tehtäviin oli välillä lähes maagista” Eräs osallistuja koki tulen pyörittämisestä syntyvän äänen niin rauhoittavaksi, että hän olisi halunnut saada äänen nauhalle. Hän pyöritti tulta pitkään silmät kiinni ja oli harjoituksen jälkeen hyvin tyytyväinen kokemukseen.

kuva: Mia Bergius

3. SIRKUSTUNTI

Sirkusharjoittelun kautta voi:

- Tutustua toisiin lapsiin ja aikuisiin
- Ryhmyä
- Tutustua omaan kehoon
- Harjaannuttaa motorisia taitoja
- Kasvattaa rohkeutta
- Saada onnistumisen elämyksiä
- Tukea ja auttaa toisia
- Lisätä luovuutta

3.1. Sirkustunnin perusrakenne

Toistuva rakenne

Useille ryhmille on eduksi aina samana toistuva tuntirakenne. Pysyvyys ja turvallisuus antavat oppilaille hyvän työympäristön toimia. Toistuva rakenne helpottaa myös sirkusohjaajan suunnittelutyötä ennen tuntia.

Sirkusohjaaja kertoo hyvin toimivan ryhmän tunteista: "Kun tunnin rakenne on ollut yleensä samankaltainen, ei tunteja ole tarvinnut niin paljon miettiä etukäteen. Akrobatiaosuutta ja alkulämpää on vähän muuteltu. Ennen tunnille menoa ollaan puhuttu toisen opettajan kanssa läpi mitä tehdään ja kumpi hoitaa mitkäkin asiat".

Esimerkki sirkustunnin perusrakenteesta

1. Alkupiiri
2. Alkulämmittely
3. Venyttely ja voima
4. Pelit ja leikit
5. Lajiharjoittelu
6. Esiintymisharjoittelu
7. Loppurentoutus
8. Loppupiiri

Seuraavaksi syvennyttään tarkemmin edellä esitettyyn sirkustunnin perusrakenteeseen. Jokaisen kohdan sisältöä avataan ensin yleisesti, tämän jälkeen yksittäisen esimerkkiharjoitteen kautta. Lajiharjoitteluun ei tässä yhteydessä paneuduta, koska se on osa sirkusohjaajan perusammattitaitoa. Sen sijaan kuvataan harjoittelua raamittavia käytäntöjä (alku- ja loppupiiri), annetaan vinkkejä toimintaan (välileikki

ja palaute tunnin lopussa) ja kerrotaan mihin sirkustunnin eri osa-alueilla pyritään (ryhmytyminen, itsearviointi).

Sirkusopetuksen tärkein tehtävä on saada oppilaat vähitellen harjoittelemaan itsenäisesti. Itseohjautuvuuteen liittyy myös opetuksen suurin haaste.

Ammattitaitoisen ohjaajan on helppo muokata harjoitteita jokaiselle ryhmälle sopivaksi ja reagoida opetuksessa eteen tuleviin tilanteisiin. Leikkejä voi tarpeen mukaan lisätä vaikka jokaisen sirkuslajin väliin ja ilmaisutaidon harjoitteet ovat myös hyödyllisiä.

Kaikille ei toimi kaikki; joillekin alkulämmittely ei ainakaan toiminnan alussa ole mielekäs (esimerkiksi päihdekuntoutujat tai nuorten poikien ryhmät voivat olla tällaisia), mutta tässäkin tapauksessa kannattaa luottaa omaan harkintaan. Jokainen ohjaaja opettaa ammattitaidon lisäksi omalla persoonallaan ja kokoaa soveltaen ryhmälle sekä itselleen sopivimman tuntirakenteen.

*Lisää aiheesta myös luku 6.SIRKUKSEN TYÖKALUPAKKI, kappale 6.1. Kuuden/kymmenen kerran sirkuskerho

SÄÄNNÖT

Yhteiset säännöt sovitaan ensimmäisellä opetuskerralla. Seuraavalla kerralla säännöt allekirjoitetaan. Alussa, ja tarpeen vaatiessa muutenkin, ne voidaan muistin virkistämiseksi käydä läpi alkupiirin yhteydessä. Säännöt voidaan kirjoittaa kerhokortin taakse tai ne voidaan monistaa kaikille.

1. kannustetaan toisia
2. annetaan työrauha
3. ei kosketa toisten tavaroihin eikä välineisiin
4. kuunnellaan ja totellaan ohjaajia
5. kuunnellaan loppuun asti ohjeet ennen kuin ruvetaan tekemään
6. ei häslätä
7. ei väkivaltaa
8. lakki, kännykät ym. pois
9. kaikilla asianmukaiset varusteet
10. pidetään hauskaa , mutta ei toisten kustannuksella
ryhmäläisten allekirjoitus

1. Alkupiirin tarkoituksena on opettaa suullista/kehollista itsensä ilmaisemista, toisten kuuntelemista, esilläoloa ja ryhmäytymistä. Jokaisella osallistujan on alkupiirissä mahdollista tulla kuulluksi. Ensin kokoonnutaan yhteen, esimerkiksi tyynyjen päällä istuen. Tyyny toimii oman istumapaikan merkinä ja kunhan kuuntelee, voi olla tyynyn päällä miten haluaa. Mahdollisuus liikkua ja määrätty istumapaikka parantavat osallistujien keskittymistä.

Alkupiirissä jokainen kertoo vuorollaan jonkin asian, kuten: "mitä mukavaa minulle on lähiaikoina tapahtunut?", "mikä eläin olisin?", "lempiruokani", "missä olen hyvä?" tai "mitä ottaisin mukaan autiolle saarelle?". Ryhmien mukaan kysymysten vaikeustasoa voi vaihdella ja pikku hiljaa pyytää myös perusteluja (esim. miksi se on lempiruokasi?) Toimivia ovat myös erilaiset liikematkimisleikit.

2. Alkulämmittelyssä tavoitteena on fyysinen ja psyykinen lämpiäminen, virittäytyminen sirkusharjoituksiin, ylimääräisen virran purkaminen, tutustuminen ja ryhmäytyminen. Osille ryhmistä on hyötyä pitäytyä samantyyllisissä alkulämmittelyissä joka kerta. Ohjaajien osallistuminen alkulämmittelyihin luo hyvät lähtökohdat tekemiselle. Keskittymishäiriöisten oppilaiden kanssa voidaan tehdä 2-3 alkulämmittelyä, koska keskittyminen ei välttämättä riitä pitkäksi aikaa kerrallaan.

3. Venyttely ja voimaharjoitukset ovat osa lämmittelyä. Erilaiset pelit lämmittävät myös hyvin. Voimaharjoittelun kautta oppilas tulee tietoisiksi omasta kehostaan. On tietenkin tärkeää, että ohjaajalla on ammattitaitoa tehdä ja ohjeistaa liikkeet oikein ja turvallisesti. Joidenkin ryhmien kanssa voi alkulämmittelynä/voimaharjoitteluna käyttää esimerkiksi

kahvakuulatreeniä. Useita murrosikäisiä poikia tämä on innostanut huomattavasti enemmän, kuin tavalliset alkulämmittelyt.

Pariisilaiset nostot on alkulämmittely, jossa liikutaan eri tyyleillä tilassa. Opettaja sanoo jonkin numeron jonka mukaan ryhmän täytyy muodostua. "Numero viisi", viisi oppilasta muodostaa ryhmän ja nostaa yhden ryhmäläisen ilmaan. Ryhmäläistä pidetään ilmassa kunnes opettaja on laskenut kahteentoista. Tämä on ryhmän keskeisen toiminnan harjoitus, jossa korostuvat läheisyys, luottamus ja yhteistoiminnallisuus.

“ **Ryhmän jakoon saadaan vaihtelevuutta tekemällä se esimerkiksi syntymäkuukausien, hiusten värin, pituuden yms. perusteella.** ”

4. Pelit ja leikit kasvattavat luottamusta niin ohjaajia, kuin toisia oppilaitakin kohtaan. Ne ryhmäyttävät ja tuovat positiivista energiaa. On ryhmiä, joilla pelit ja leikit toimivat vasta kun keskinäinen luottamus on ajan myötä kasvanut, ja kun asenteesta "tämä on ihan lapsellista" on päästy. Kaikki suostuvat leikkimään kun se naamioidaan peliksi tai kuntoa kasvattavaksi harjoitteluksi (vrt. kohta 3.). Peleissä on ryhmäytymisen ja lämmittelyn lisäksi usein muitakin "piilomerkityksiä", kuten yhteistyö, nokkeluus tai kehonhallinta.

Välileikki harjoitusten lomassa auttaa rauhoittumaan, keskittymään, huomioimaan toiset ja kuuntelemaan. Loppuleikissä kokoonnutaan yhteen ja harjoitellaan edelleen yhteistyötä ja ryhmäydytään.

“*Välileikki harjoitusten lomassa auttaa rauhoittumaan, keskittymään, huomioimaan toiset ja kuuntelemaan.*”

Tanssii tähtien kanssa – hippa. Aina kun hippa saa kiinni, on kiinni jääneen alettava tanssia jollain omalla tai olemassa olevalla tanssityylillä. Kiinni jääneen voi pelastaa ainoastaan menemällä tämän eteen ja aloittamalla tanssin samalla tyylillä.

Oma kehu -leikki: kerro itsestäsi jokin hyvä asia/taito/kyky. Kehu itseäsi luvan kanssa. Muut antavat kehusta aplodit. Harjoitus auttaa osallistujia hyväksymään toisensa sellaisina kuin ovat, ja kehusta saatavat aplodit helpottavat oman itsen esille tuomista. Harjoituksessa selviää myös usein taitoja jotka eivät muuten tulisi esille. Näitä taitoja ohjaajat voivat nostaa esille sirkuksen kautta.

5. Lajiharjoittelussa harjoitellaan sirkuslajeja. Joka kerta kannattaa kerrata edellisen kerran lajit ja temput, sekä ottaa jokin uusi juttu vanhan kertauksen lisäksi. Harjoitellaan mm. kehohallintaa, luottamista itsen ja muihin, uskallusta, sekä vastataan haasteisiin, saadaan onnistumisen kokemuksia, ryhmäydytään ja tutustutaan toisiin. Kokeilemalla eri sirkuslajeja harjoitellaan tekniikkaa ja löydetään vähitellen oma lempiväline.

Joskus toimiva tapa voi olla antaa jonottavien oppilaiden harjoitella sivussa jollain pienvälineellä, kuten rola-bolalla. Jonottaminen vähenee myös kiertoharjoittelussa, jossa kierretään pisteeltä toiselle. Tämä on osoittautunut hyväksi sellaisilla ryhmillä, joilla on vaikea keskittyä. Kiertoharjoittelussa jokaisella on kerrallaan oma piste, jolla harjoittelu kestää vain 1-5 minuuttia, ryhmästä riippuen. Eteneminen pisteeltä toiselle kiertäen on selkeää ja yhteen asiaan ei tarvitse keskittyä kauaa. Erilaiset radat toimivat sekä pienten että suurten ryhmien kanssa. Kiertoharjoittelu onnistuu ilman pitkää jonotusta ja radalle voi sisällyttää erityyppisiä harjoitteita.

6. Esiintymisharjoittelu; draama- ja teatteriharjoitteet valmistavat esitystä varten, tukevat ilmaisua, opettavat katsomista ja katsottavana olemista, tuovat vaihtelevuutta ja iloa lajiharjoitteluun.

Taikasanat-harjoitteessa keksitään omat taikasanat, joilla kutsutaan taika tilaan. Aluksi voidaan yhdessä tai pienryhmissä keksiä koko ryhmän taikana. Kun rohkeus kasvaa, voivat osallistujat esittää vuorotellen omat taikasanansa.

7. Loppurentoutus tehdään ennen loppupiiriä. On hyvä saada ryhmä rauhoittumaan, nauttimaan pyhäytymisestä ja rentoutumaan hetkeksi. Samalla totutellaan turvalliseen lähellä oloon ja kosketukseen. Rentoutusta voi pidentää vähitellen kerta kerran jälkeen.

Patjarentoutus, jossa esimerkiksi neljä oppilasta makaa vierekkäin ja patja laitetaan päälle niin että naama jää näkyviin. Ryhmä on siinä hetken ja miettii päivän tapahtumia mikä meni hyvin ja mitä pitäisi parantaa.

8. Loppupiiri kokoaa osallistujat yhteen ja kaikki pääsevät antamaan palautetta. Tavoitteena on tehdä jokainen näkyväksi ja korostaa hänen tärkeyttään ryhmälle. Piirissä kerrotaan yhdellä sanalla tunne tai asian mikä on jäänyt mieleen tunnista. Joskus heti opetuksen jälkeen voi olla vaikea sanallistaa miltä tuntui ja aremmat voivat jättää sanomatta kokonaan. Palautteen voi myös esittää kasvoilla ja peukuilla. Ohjaajan on tärkeä kertoa, että myös negatiivinen palaute on sallittua.

Tunti ok: hymy ja peukut pystyyn ja tunti ei ollut kiva: suupielet alaspäin ja peukut alaspäin. Loppupiirissä voidaan myös katsoa tunnilla otetut kuvat tai video.

kuva: Riitta Yrjönen

3.2. Jousto ja soveltaminen

Haasteelliset oppilaat

Toisinaan ryhmäläiset arkailevat sosiaalisia tilanteita ja toiminnan käynnistäminen voi vaatia aikaa. Harjoituksissa ja leikeissä pyritäänkin alussa rakentamaan asteittain kasvavaa sosiaalista yhteenkuuluvuutta ryhmälle ja tukemaan osallistumisintoa. On myös ryhmiä, joissa osallistujille ei voi antaa liian "vapaita käsiä", vaan tunti on pidettävä täysin ohjaajien suunnitelmien mukaan. Edellisen kaltaisissa ryhmissä tiukka rakenne ja ohjaustyyli sekä ripeät siirtymät harjoituksesta toiseen auttavat keskittymään ja luovat turvallisen ilmapiirin. On ryhmiä, jotka toimivat itseohjautuvasti ja kaipaavat ohjausta vähemmän. Parhaiten ryhmää ohjaa aina kuunteleva ja havainnoiva ohjaaja, joka reagoi joustavasti muutoksiin. Ammatitaitoinen ohjaaja osaa lukea tilanteita ja hänellä on sosiaalista älyä, jonka avulla ratkaista eteen tulevat ongelmat.

Sirkustunnille mahtuu monenlaisia tunteita ja reaktioita: "Monen loistavan tunnin päätteeksi, aivan sen loppuminuuteilla eräs ryhmän pojista yhtäkkiä harmistui. Meillä meni aikaa tajuta, että paha tuuli johtui tunnin päättymisestä aiheutuvasta mielipahasta."

Ohjaajan kannattaa asettaa tavoitteet ryhmän mukaan, seurata tilannetta ja muuttaa toimintaansa sen mukaan. Ryhmissä on yleensä aina muutamia henkilöitä, joilla on motorisia tai muita esteitä. Kaikille täytyy kuitenkin tarjota mielekästä tekemistä ja onnistumisen kokemuksia. Ryhmän tason mukaan eteneminen voi tarkoittaa esimerkiksi ettei aluksi oteta vaativia koordinaatiota tarvitsevia liikkeitä tai harkitaan musiikkivalintoja.

Ohjaaja kertoo kokemuksia musiikin käytöstä päihdekuntoutujien ryhmässä: "Meillä oli mankka, mutta ei musaa ja lainasimme osallistujien omia levyjä. Ryhmän oma ohjaaja tuli kuitenkin sanomaan, että soitettu konemusa voi vaikuttaa tyypeihin siten, että he tuntevat olevansa radalla ja huumebileissä. Tätä emme tulleet yhtään ajatelleeksi. Joku rauhoittava musa olisi toiminut paremmin".

Musiikkia vai ei....

Musiikki rauhoittaa, innostaa, auttaa keskittymään ja rytmittää harjoituksia.

Musiikin avulla vaikutetaan tunteisiin, synnytetään mielikuvia ja luodaan tunnelmaa.

Ohjaajan kannattaa harkita musiikin hyödyt ja haitat. Valintaan vaikuttavat ainakin ryhmä ja sen tilanne.

Musiikkia voi käyttää alussa ja lopussa ikään kuin raamittamaan tuntia.

Vieraskielinen musiikki voi toimia paremmin kuin tuttu kappale, joka herättää muistoja ja ajatuksia.

Kannattaa myös muistaa, että hiljaisuuskin rentouttaa ja vapauttaa.

3.3 Harjoitusten eteneminen

Etukäteen tehty tuntisuunnitelma auttaa ohjaajaa vetämään tunnin ja soveltamaan harjoitteita tilanteen mukaan. Ryhmät ovat erilaisia ja tilanteet vaihtuvat joskus nopeastikin. Suunnitelmista saa joustaa ja vaikka jättää jotain seuraavalle tunnille mieluummin kuin kiirehtiä harjoitteiden kanssa. Ryhmälle ei kuitenkaan kannata kertoa jos joku harjoitus jää pitämättä, jotteivät he koe epäonnistuneensa tai edistyneensä liian hitaasti.

Useiden ryhmien jäsenten täytyy harjoitella kärsivällisyyttä, oman vuoron odottamista ja taitojen riittävää hallintaa. On myös osallistujia, jotka haluavat heti suuria haasteita ja turhautuvat yksinkertaisista tempuista.

Ryhmäläiset voivat haluta kokeilla tempuja uhkarohkeasti ennen kuin hallitsevat ne täysin. Tällöin harjoitteiden ja välineiden vaihtelevuus yleensä auttaa mielenkiinnon ylläpitämisessä. Joissain tapauksissa pitää myös rauhoitella ryhmäläisiä liiasta innostumisesta – tällöin voi esimerkiksi korostaa harjoittelun tärkeyttä turvallisuuden kannalta esimerkiksi akrobatiasa tai tulityöskentelyssä.

Itseohjautuvuus on haaste monelle oppilaalle. Jos ohjaaja ei seiso vieressä kertomassa mitä pitää tehdä, voi harjoittelu loppua ja energia suuntautua muuhun. Suurin osa oppilaista tarvitsee myös yksinkertaiset ja selkeät ohjeet. Yhteen lauseeseen ei kannata sisällyttää monta ohjetta: ”Ottakaa jokainen yksi pallo käteen ja menkää istumaan keltaiselle matolle, kun kerromme ohjeita”. Asiat on ohjeistettava erikseen.

Haastavaa ja ristiriitaista on se, että oppilaat toisinaan myös ärsyyntyvät ohjauksesta, kannustuksesta ja muistuttamisesta.

Tunnin rytmitys

Opetuksen haaste on rytmittää harjoittelu siten, että ryhmän innostus nousee eikä laannu. Ohjaajan tilannetajusta ja pelisilmästä on hyötyä. Ryhmän energiatason lukeminen auttaa sopivan harjoituksen valintaa: joskus parhaiten toimii raju juoksuleikki ja joskus rauhallinen tekeminen. Jos kaikki innostuvat yhdestä välineestä, silloin voidaan keskittyä sen treenaamiseen. Jos taas oppilaat näyttävät olevan tauon tarpeessa, niin silloin se kannattaa pitää heti.

Opetuksen voi tarvittaessa jakaa esimerkiksi kahteen osaan: 45 minuuttia sirkusharjoittelua ja 45 minuuttia muuta esitykseen liittyvää työtä (mm. sirkusvälineiden valmistaminen, poiden teko, oman sirkushahmon piirtäminen, tarinan keksiminen ja kehittäminen).

Jakaminen on hyvä idea esimerkiksi silloin kun ryhmällä ei ole liikuntatilaa käytössään koko tunnin ajan tai ryhmän keskittyminen on vaikeaa. 45 minuutin jakson voi vielä pilkkoa pieniin 10-15 minuutin osiin, jolloin osallistujat pääsevät harjoittelussa nousukiihtoon ja homma lopetetaan huipulla, kun kaikki vielä jaksavat keskittyä ja tunnelma on hyvä. Harjoitteiden aikaa voi pidentää, kunhan kaikki osaavat perusteet, saavat lisää itseluottamusta ja motivaatiota.

Toiston merkitys

Edellisellä kerralla harjoitellut lajit kannattaa kerrata lyhyesti seuraavalla tunnilla. Näin lajiharjoitteluun tulee jatkumoa ja oppilaat saavat perusteellisen kuvan joka lajista. Tuntien alkuun voi myös ottaa aina samoja temppuja, esim. akrobatiaa.

Joka kerta toistuva motorinen harjoittelu tukee osallistujia muissa lajeissa ja antaa onnistumisen elämyksiä, kun taitotaso toiston ansiosta nousee. Mallista hyötyvät kaikki tiiviisti yhdessä pysyvät ryhmät, joilla on säännöllistä opetusta. Tavoitteellisessa ja pitkäkestoisessa harjoittelussa aiemman kertaaminen ja uuden opetteleminen vuorotellen toimii.

Toiston avulla:

- oppilas edistyy lähes huomaamattaan
- edistyminen kasvattaa itseluottamusta ja lisää innostusta
- tieto tulevasta edistää keskittymistä
- oppilaille joilla on motorisia esteitä on palkitsevaa tehdä jotain minkä he jo osaavat
- yhtä harjoitusta voi muokata ja kasvattaa haastetta

Edistynyt harjoittelu

Pitkäkestoisesta toiminnasta on useille ryhmille suurin hyöty. Harjoittelun myötä osallistujien taidot kehittyvät, ja osallistujan itseluottamus ja itsevarmuus kasvavat. Ajan kuluessa ohjaajat voivat pikkuhiljaa "vetäytyä taka-alalle" ja siirtää vastuuta ryhmäläisille.

Oppilaiden itsenäiselle harjoittelulle voi antaa tilaa ja he voivat itse valita, mitä he haluavat tehdä. Osallistujille tekee hyvää huomata, että he kykenevät harjoittelemaan ja edistyvät, vaikka ohjaajat eivät ole jatkuvasti innostamassa ja neuvomassa. Monissa ryhmissä oppiminen tapahtuukin vaiheittain ja omatoiminen harjoittelu alkaa sujua ajan myötä.

Sirkusohjaajan onnistumisen kokemus on suuri kun ryhmä tulee vaiheeseen, jossa tietyn taidon hallitseva näyttää sen toisille. Ryhmäläiset alkavat opettaa toisiansa ja ryhmä alkaa toimia itseohjautuvasti.

Innostusta ja motivaatiota!

- Turvallinen ja rauhallinen opetustilanne innostaa oppimaan
- Selvät suunnitelmat tuovat järjestystä harjoitteluun ja motivoivat
- Ryhmän itselleen keksimä nimi luo ryhmähenkeä ja innostaa
- Ryhmytymis- ja luottamus-harjoitteet lisäävät uskallusta ja motivoivat
- Positiivinen palaute innostaa yrittämään
- Realistiset tavoitteet tuovat onnistumisen kokemuksia ja motivoivat
- Muiden esitysten näkeminen motivoi ja antaa intoa omaan harrastukseen
- Onnistuminen ja oman osaamisen näyttäminen motivoi ja kohottaa itsetuntoa
- Ilo ja huumori vapauttavat ja innostavat yrittämään
- "Turvallinen aikuinen – hulvaton ohjaaja", herättää luottamusta ja innostaa

3.4. Innostaminen ja motivointi

Innostuminen, tunnelma ja onnistuminen motivoivat. Innostuminen on avain motivaation syntyyn. Innostuminen luo kutkuttavaa ja odottavaa henkeä: "Mitähän kivaa nyt tapahtuu?" Innostumista on myös monenlaista. Uuden ryhmän kohdalla ensimmäinen tavoite on se, että kaikki uskaltaisivat edes osallistua. Ensimmäiseksi pyritään lisäämään ryhmän jäsenten luottamusta siihen, että toiminta on turvallista. Luottamus tulee usein sen myötä kun on ensin innostuttu ja motivoiduttu. Toisaalta innostus myös motivoi tekemään, vaikka luottamus ei olisikaan täydellistä.

"Lapset innostuivat esityksen katsomisesta (videolta) ja juoksivat kirkuen saliin vaatien akrobatiaa. Vaihdoin sitten tuntisuunnitelmaa ja draamaharjoituksen sijasta teimmekin akrobatiaa ja pyramideja. Tällä kertaa ryhmäakrobatia onnistui, vaikka vähän kaaosta olikin. Otettiin kuvia ja niiden katsominen selvästi motivoi."

Sirkusleirit ja -festivaalit, harjoitusten videotaltiointi, valokuvat ja esitysten katsominen videolta tai "livenä" innostavat. Katsomiskokemusten myötä oppilaiden näkökulma sirkukseen laajenee, kun he näkevät, mitä kaikkea sirkuksessa voi tehdä. Eräälle innostuneelle ryhmälle annettiin esimerkiksi nettilinkkejä, joista voi käydä katsomassa mm. jonkkavideoita ja oppia omaehtoisesti uusia temppuja.

Kuva: Riitta Yrjönen

Tavoitteellisuus

Tavoitteet ja selvät suunnitelmat saattavat sisältää myös ristiriitaisuutta: toisaalta ne voivat tukea kehitystä ja sitouttaa, mutta toisaalta ne voivat myös kahlita. Puolivuositain kannattaa järjestää arviointeja, jolloin keskustellaan tavoitteista koko ryhmän kanssa. Silloin päivitetään myös esimerkiksi ryhmän säännöt, ja voidaan keskustella ryhmän yhteis- ja yksilötavoitteista. Osassa ryhmiä yhteistavoitteet riittävät, kun taas joidenkin ryhmien sisällä voi lisäksi asettaa erillisiä yksilötavoitteita. Yksilötavoitteet ovat autta- neet nuorten motivaatioon: kun oppilaille annetaan vastuuta ja he saavat vaikuttaa omiin tavoitteisiinsa, innostaa se harjoittelemaan.

Kehuminen

Murrosikäisten kanssa usein isoin haaste on saada heidät innostumaan ja heittäytymään mukaan. Kehuminen voi kannustaa: "Kyllähän se toimii!" Ei-innostunutkin voi lähteä mukaan kun saa huomiota ja hyvää palautetta: "Ai sä teet jo noita erikoistemppeja". Kehuttuna on helpompaa osallistua, kokeilla uutta ja vaikka epäonnistuaakin. Samalla tavalla voi huomioi- da saavutetun taidon, yrittämisen, avuliaisuuden tai kärsivällisen odottamisen. Jokainen ohjaaja kehuu ja kannustaa omalla tyyliään, olennaista on toimia omalla persoonallaan ja omin sanoin. Itse asiassa usein ohjaajan läsnäolo on kaikkien tärkeintä.

Positiivisen palautteen ei tarvitse liittyä vain onnistu- neeseen suoritukseen, sillä yrittäminen ja tekeminen ovat yhtä tärkeitä ja kiitoksen arvoisia. Ei kuitenkaan kehuta jos ei ole aihetta. Kehu tulee syystä. Jos op- pii uuden tempun tai esimerkiksi teini-ikäinen vasta

viidensissä harjoituksissa ottaa nahkatakkinsa pois niin se huomioidaan heti. "Wau!", nahkatakkin riisumi- nen saa kehua koska se tapahtuu omaehtoisesti. Kehumisesta tulee kaikille positiivinen ja iloinen mieli, joka kantaa pitkälle.

Ilman syytä tai itsestäänselvyyksistä ei kannata kui- tenkaan aina antaa ylenpalttista kiitosta. Silloin kehu- jen teho hiipuu, se voi tuntua kohteesta alentavalta tai ohjaaja antaa itsestään liiankin "yksinkertaisen" kuvan.

Kannustava ohjaaja halusi kovasti tukea oppilaitaan. Hän kehuu vuolaasti kahdella pallolla jonkkaavaa poi- kaa. Koko ryhmän oppilaat muistivat tapauksen pit- kään, ja muistivat myös muistuttaa ohjaajaa tyhjästä kannustamisesta.

Sirkusohjaaja kysyy:

"Mitä tehdä jos tulee täydellinen jumitus päälle tunnilla? Esimerkiksi jos koko ryhmä heittää hanskat tiskiinkin eikä suostu tekemään mitään?"

Sirkusohjaaja vastaa:

"Kerran tehtiin tuollaisessa tilanteessa siten, että "No älkää sitten tehkö. Katsokaa vierestä kun me opettajat tehdään!" Näin oppilaat huomasivat, että opetuksessa ei pompita heidän säännöillään, vaan sirkuksen säännöillä."

Ohjaajan hyviä ominaisuuksia, jotka motivoivat ryhmää:

- Avoimuus, suoruus ja huumorintaju
- Myönteinen asenne - voittaa negatiivisuuden positiivisuudella
- Oma tekniset taidot ja osaa soveltaa niitä ryhmän mukaan
- Kyky nähdä jokainen ryhmäläinen yksilönä
- Antaa mahdollisuuden mokaan
- Osaa vastuuttaa osallistujat toimintaan
- Kannustavuus
- Tuki ja turva
- Asettaa sopivasti haasteita ja rajoja

3.5. Turvallisuus

Tieto sirkusohjaajan, sirkuksen ja tilaajan vastuusta auttaa kaikkia osapuolia huomioimaan vaaratilanteet. Sirkusohjaajan työturvallisuudesta huolehtimiseen kuuluvat oikeaoppiset työasennot ja ehdöt sirkusvälineet, joista huolehtiminen on sekä ohjaajan, sirkuksen että tilaajatahon vastuulla.

Yhteiset säännöt

Ensimmäisellä opetuskerralla voidaan laatia ryhmän yhteiset säännöt, jotka lisäävät turvallisuuden tunnetta ja antavat oppilaille mahdollisuuden hahmottaa tekemisen turvalliset rajat. Väkivaltaista tai toista halventavaa käytöstä ei missään olosuhteissa pidä hyväksyä. Huonoon käytökseen kannattaa puuttua heti, muistuttaa yhteisistä säännöistä ja rangaista tekijää niiden perusteella.

"Ihan parasta olisi, jos heti ensimmäisellä kerralla sovitaan ryhmän kanssa rangaistuksista. Hyvät käytöstavat ja ryhmän säännöt on hyvä olla kaikkien tiedossa. Sääntöjen läpikäynti koskee myös aikuisia. Ei ole itsestäänselvyys, että aikuiset käyttäytyvät sääntöjen mukaan." -sirkusohjaaja

Ryhmän yhteiset säännöt ja yhteisesti sovitut rangaistukset, esimerkiksi väkivaltaisesta käytöksestä auttavat luomaan turvallisen ilmapiirin harjoittelulle. Mahdollisista rangaistavista teoista, ja niistä seuraavista rangaistuksista kannattaa aina puhua koko ryhmän kanssa. Yhteinen sopiminen motivoi pitämään kiinni säännöistä ja hillitsemään omaa käytöstä.

Yhdessä ryhmässä osallistujat keksivät itse turvallisen tavan purkaa aggressiota. Jos turhautuminen kasvoi liian suureksi, oppilas meni yksin välinevarastoon huutamaan ja patjoja hakkaamaan.

Jäähypenkki-rangaistus

Jäähypenkki-rangaistus toimii esimerkiksi niin, että jäähypenkki sijoitetaan harjoitustilan sivuun, syrjään harjoittelusta. Esimerkiksi väkivalta, huono kielenkäyttö tai välineiden piittaamaton käsittely johtavat kahden minuutin jäähyyden ja penkille istumisen. "Istujaan" ei kiinnitetä mitään huomiota, hänen annetaan olla omissa oloissaan ja miettiä rauhassa. Toisinaan "istuja" tarvitsee vierelleen avustajan tai ryhmän oman opettajan huolehtimaan rangaistuksen toteutumisesta. Munakello on hyvä tapa mitata rangaistuksen kesto. Jäähypenkki-rangaistus toimii erityisesti pienten lasten ja ala-asteikäisten kanssa

Ryhmistä löytyy usein myös arkoja ja pelokkaita osallistujia, jotka voivat ylireagoida vaaraan. Ammattitaitoinen ohjaaja pyrkii luomaan sellaisen ilmapiirin ja olosuhteet, joissa on turvallista kokeilla pelottaviakin temppeja. Kertomalla vaaratilanteista voi osallistujia motivoida välttämään niitä. Konkreettisilla esimerkeillä "todellisesta elämästä" voi selvittää joskus harjoituksiin tai välineisiin liittyviä vaaroja.

Ohjeiden annon ja harjoittelun tarkkuus

Toiminnan alussa on syytä kiinnittää erityistä huomiota ohjeiden tarkkuuteen ja konkreettisuuteen. Suurissa ja meluisissa ryhmissä voi ennen ohjeen antamista sanoa "Seis!" tai käyttää muuta signaalia. Osallistujat tunnistavat merkin, keskeyttävät puuhansa ja kuuntelevat ohjeen.

Perustaitojen opetteleminen on erityisen tärkeää turvallisuuden takia. Osa osallistujista turhautuu perussirkustaitojen opettelemiseen. Teknisesti lahjakkaat alkavat hätköidä suorituksia jos kokevat tempun tai liikkeen liian helpoksi tai eivät ymmärrä tarkan tekemisen mieltä. Hätköinti on erittäin vaarallista lajeissa joissa on mahdollisuus satuttaa itsensä tai toinen. Esimerkiksi akrobatiasa oikean asennon säilyttäminen on erittäin tärkeää, ja ennaltaehkäisee vakavia tapaturmia. Hosuen tehty tehtävä voidaan suorittaa väärin ja vaarallisesti. Tällainen käytös tarttuu helposti ja osallistuja kannattaakin opastaa rauhallisempiin liikkeisiin ja tarpeeksi haastaviin tehtäviin.

Tuli

Usein tuli elementtinä herättää terveellä tavalla kunnioitusta ja turvavaatimukset on helppo perustella. Tulen voiman voi konkretisoida esimerkiksi näyttämällä pahoin palaneen saappaan tai vaatteen. Toisinaan esimerkit naurattavat, mutta nopeasti ryhmät ymmärtävät sen, että tuli voi oikeasti olla vaarallinen. Tulityöpajan yhteydessä opiskellaan aina myös tuliturvallisuutta, tehdään sammutusharjoituksia ja saadaan kirjalliset turvallisuusohjeet.

Vasta kun turvallisuudesta on huolehdittu ja ryhmä hallitsee perusliikkeet, otetaan elävä tuli käyttöön. Yksi tulenpyörittäjä yhtä ohjaajaa kohden on hyvä määrä alussa ja ala-ikäisten kanssa. Osallistujat voi myös jakaa kolmen hengen ryhmiin niin, että yksi vuorollaan pyörittää ja kaksi tarkkailee ja huolehtii turvallisuudesta.

Terveyden vaarantavia temppuja kannattaa välttää, eikä edes suostua kertomaan niistä. Tulen puhallus

on esimerkiksi äärimmäisen epäterveellistä eikä sen teko kuulu työpajaan.

Avustajat

Avustajat ovat usein hyvä tuki ja lisäapu opetustilanteissa, jossa tapahtuu useita eri asioita, tehdään vaativia temppuja tai on muuten avustamisen tarvetta. Turvallisuuden ja sujuvuuden kannalta avustajille kannattaa ennakkoon järjestää lyhyt koulutus avustusotteista, perustekniikoista ja sopia muutenkin se miten tunneilla toimitaan.

Henkinen turvallisuus

Ryhmän turvallisuudesta huolehtiminen, sen kuuleminen ja huomioiminen on helpompaa kun vastuuhenkilöitä on useampi kuin yksi. Kaksi ohjaajaa vähentää stressiä ja luo henkistä turvaa, kun ohjaajan ei yksin tarvitse hallita koko tilannetta.

Henkiseen turvallisuuteen kuuluu myös ohjaajien ja oppilaiden molemminpuolinen kunnioitus, hyväksyntä ja kuuleminen. On hyvä muistaa, että hyvän tavan mukaan ohjaajalla on salassapitovelvollisuus suhteessa oppilaisiin ja työnantajaan. Työpaikan asioista ei myöskään ole syytä puhua ulkopuolisille. Näin kunnioitetaan erityisesti oppilaiden yksityisyydensuojaa ja työnantajan luottamusta.

”Ohjaajan on hyvä säilyttää tietty yksityisyys. Ei saa olla kylmä ja muuten kova, mutta vähän täytyy osata olla varuillaan. Olen huomannut, että liiallinen tuttavuus voi jopa kasvattaa ryhmän tuntepurkauksia” kertoo omasta henkisestä turvallisuudestaan päihdekuntoutujien ryhmää ohjannut.

3.6. Toiminnan dokumentointi

Valokuvien ja videon käyttö on monissa ryhmissä kohottanut osallistujien motivaatiota, rohkaissut minäkuvan kehittymistä, auttanut tarkastelemaan omaa kehonkuvaa sekä tuonut iloa tekemiseen. Ryhmän kanssa voi keskustella kuvaamisesta ja sopia yhdessä siitä mihin kuvia tullaan käyttämään ja milloin niitä otetaan. Videota voi esimerkiksi käyttää todentamaan oppilaan kehitystä opetuksen aluksi, keskellä ja lopuksi. Kuvan avulla on usein helpompi hahmottaa sitä, mitä oppimista on tapahtunut. Sirkustunneilla tehty video toimii myös käyntikorttina sirkusopetuksen esittelyssä tai markkinoinnin tukena.

Pitää kuitenkin varoa, ettei osallistujien keskittyminen lipsahda liialliseen itsensä tuijotteluun. Kuvaaminen, joka aluksi toimii hyvänä renkinä, muuttuu vallanpitäjäsännäksi, kun osa keskittyy esittämiseen ja osa väistelee kuvaamista. Kännykkäkameroiden aikakaudella on myös syytä miettiä yhdessä kännyköiden käyttöä ja luoda yhteiset säännöt niiden käytöstä tunnilla.

Kuvauslupalaput kannattaa jakaa jo ensimmäisellä kerralla. Kaikilta ala-ikäisiltä osallistujilta tarvitaan huoltajan allekirjoittama lupa kuvien käyttöön. Jos kuvamateriaalia ladataan nettiin, kannattaa olla erityisen tarkka lupien kanssa. Lupalapussa on syytä eritellä tarkkaan se, että kuka kuvaa ja milloin, sekä se mihin ja milloin kuvia tullaan käyttämään.

Kuvauslupien kanssa apua voi saada ryhmän omalta opettajalta tai vetäjältä. Opettaja voi kertoa vuoden ensimmäisessä vanhempien tapaamisessa, että sirkusopetus on osa koulun opetusta/ryhmän toimintaa ja kysyä kuvausluvan suoraan vanhemmilta. Lupa kannattaa aina olla kirjallisena.

Videon ja valokuvien avulla voidaan:

- seurata oppilaan edistymistä
- tiedottaa ja markkinoida
- havainnollistaa temppuja ja välineiden käyttöä
- jättää oppilaalle kuvallinen muisto toiminnasta
- aktivoida harjoittelua

Kuva: Niklas Meltio

4. SIRKUSOPETUKSEN LOPETUS

4.1. Matka kohti esitystä

Koko sirkusopetuskauden pitkän tähtäimen suunnittelu jo ennen opetuksen alkamista helpottaa tuntien valmistelua ja opetuskaaren hahmottamista. Sirkus-harjoittelun lopetus opetuskauden päätteeksi voi olla esitys, avoin harjoitus, ryhmän sisäinen juhla, mieluis-ten harjoitteiden kerta, vierailu ammattisirkukseen tai jokin muu ryhmälle sopiva muoto. Kaikki ovat osallistujille jännittäviä ja palkitsevia kokemuksia.

Oppituntien sisältö voidaan alusta alkaen suunnitella loppunäytöstä silmälläpitäen. Esityksen tekemiseen kannattaa varata paljon aikaa, sillä oppilaiden on koettava tuleva esiintymistilanne turvalliseksi.

Jos esityksestä syntyy liikaa stressiä, ei se toimi yhteis-henkeä parantavana tekijänä. Kun esitykseen panos-tetaan tosissaan, syntyy tuloksia niin ryhmätyösken-

telyssä kuin henkilökohtaisella tasolla sirkustaidoissa ja sosiaalisissa taidoissa.

Esityksen valmistaminen vie paljon sirkusohjaajan aikaa ja huomiota. Sen valmistamista edesauttaa ohjaajan joustokyky ja toisaalta kyky tehdä päätöksiä esimerkiksi valojen tai esitysrekvisiitan suhteen. Myös johdonmukainen toiminta, selkeät rakenteet ja harjoitusten suunta jäsentävät prosessia.

4.2 Miniesitykset

Sirkustaitojen oppimisen lisäksi osallistujien oman ilmaisun ja esiintyjyyden kehittyminen valmentavat loppuesitystä varten. Esiintymisharjoittelut voidaan aloittaa heti ensimmäisellä sirkuskerralla siten, että tunnin lopuksi tehdään pieniä miniesityksiä. Miniesitysten tarkoitus on opetella pikkuhiljaa esiintymään muille ja nauttimaan siitä. Joillekin riittää loppukumarrus, toiset valitsevat jonkin välineen millä taituroida. Esittämisen on syytä perustua vapaaehtoisuuteen, ja se tehdään ilman suuria paineita. Sirkusohjaaja voi esimerkiksi antaa esiintymisvuoron muutamalle innokkaalle vapaaehtoiselle, ja kehottaa esiintyjäksi myös muutaman ehkä syrjäänvetäytyvämmän tai ujomman oppilaan, jotka ovat oppineet juuri kyseisellä tunnilla jonkin uuden taidon. Miniesityksiä tekemällä ja toisten esityksiä katsomalla motivoidaan oppilaita ja vähennetään esiintymisjännitystä.

Sirkusohjaaja: "Miniesityksen valmistaminen on opetusmetodi. Käytän sitä kaikkien ryhmien kanssa ja lähes joka tunnilla. Esityksissä näkee oppilaiden edistymisen ja mistä he ovat kiinnostuneita. Niiden katsominen on aina yhtä kivaa."

Esimerkki miniesityksen sisältävästä tuntirakenteesta:

- Alkupiiri
- Nimileikki
- Lämmittelyleikki
- Lajiharjoittelua
- Juomatauko
- Lajiharjoittelua
- Ilmaisuharjoitus/leikki
- Ryhmiin jakautumisleikki
- Miniesitysten valmistus
- Miniesitykset ja loppukumarrus
- Rentoutus
- Loppupiiri

4.3. Ryhmän oma esitysidea

Kun ohjaaja ottaa huomioon osallistujien ehdotukset ja mielipiteet, esityksestä tulee ryhmänsä näköinen, ja kaikki saavat osallistua. Ryhmän kanssa voi alkaa jo ensimmäisellä kerralla keskustella tulevasta esityksestä ja harjoituskerroista. Esitystä voidaan ideoida esimerkiksi alkupiirissä kysymällä osallistujilta mielipidettä joko tarkasti rajattuihin kysymyksiin tai varsinkin nuorten kohdalla kysymällä aika avoimiakin kysymyksiä.

Usein tarinan ja esityksen ideointia vauhdittaa sirkusesityksen tai sen taltioinnin katsominen. Esityksestä kaikki saavat käsityksen siitä millainen sirkusesitys voi olla, ja mihin puvustusta, rekvisiittaa tai musiikkia tarvitaan. Tarkoitus ei ole kopioida toisia, vaan inspiroitua ja käynnistää ryhmän oma esitysprosessi.

Esityksen valmistaminen yhdessä ryhmän kanssa voi myös tapahtua leikin avulla. Musiikin soidessa liikutaan tilassa. Sen loputtua lähimmälle paperille piirretään tai kirjoitetaan vapaasti toive esityksen sisällöstä. On hyvä että toiveet saa tehdä nimettöminäkin, koska näin ei tarvitse jännittää mitä muut niistä ajattelevat. Oppilaiden toiveista ja ajatuksista ohjaajat kokoavat esityksen teeman ja aiheen seuraavalle kerralle. Tarinan runko luetaan koko porukalle. Kaikki saavat osallistua suunnitteluun ja kaikkien toiveet otetaan huomioon. Myös innokkaiden oppilaiden suunnittelutiimi voi kehittää ideoita edelleen ja vastata esityksestä tai osista sitä.

kuva: Riitta Yrjönen

4.4. Esitys loppuhuipennuksena

Yhteinen sirkusesitys opetuksen loppuhuipennuksena on useille ryhmille haastava, mutta mieluisa tavoite. Sen ei tarvitse olla valtava speaktaakkeli. Lyhyt demotyyppinen esitys toimii aivan yhtä hyvin. Vaikka esitys tuottaa useimmille jännitystä ja jopa pelkoa, on sen jälkeinen onnistumisen ja yhteisöllisyyden tunne suuri. Jos ryhmällä ei ole esitystä tai jotain muuta tavoitetta, tunnelma ja into helposti hiipuvat jossain vaiheessa. Esitys opetuksen päämääränä ja loppuhuipennuksena nostaa energiatasoa, auttaa keskittymään, opettaa ottamaan vastuuta ja innostaa harjoittelemaan.

Ryhmän sisäinen esitysvideo ratkaisi erään ryhmän lopetusongelman. Maahanmuuttajatyttöjen sirkusryhmälle esiintyminen ryhmän ulkopuolella ei ollut mahdollista. Tytöt keksivät kuvata harjoituksia ja pieniä esityksiä tietokoneen kameralla. Sirkusohjaajat työstivät materiaalista videoesityksen, joka sitten katsottiin porukalla. Tytöt saivat videoesityksen avulla kokea ensi-iltajännityksen ja jakaa yhteisen onnistumisen kokemuksen.

Esiintymiseen liittyvät jännitteet nousevat oppilaissa esiin esityksen lähestyessä. Osa jännittää niin paljon, että sirkusohjaaja voi joutua ehkä kokonaan välttämään "esitys"-sanaa, ettei ryhmä ahdistuisi liikaa. Toisaalta useimmissa ryhmissä on myös nähtävissä, kuinka esitykseen valmistautumien tuo esiin positiivisia puolia: keskittymistä, luovuutta ja intoa. Esimerkkinä oppilaiden keskittynyt harjoittelu ennen esitystä; 3. lk. oppilaat marssivat harjoitussaliin ja alkoivat saman tien lämmittelemään ja venyttelemään ihan ilman ohjaajan ohjeistusta.

Mitä lähemmäs esitys tulee sitä paremmin ryhmän yhteishenki yleensä tiivistyy. Useimmat osallistujat innostuvat esityksestä, mutta osa ryhmästä saattaa olla vastahakoisia ja joku osallistuja voi myös kieltäytyä kokonaan esiintymästä. Jokaisen kannustaminen lavalle isossa tai pienemmässä roolissa on tärkeää. Esimerkiksi vaikka alastulomaton vieminen paikalleen voi olla jollekin iso ja tärkeä rooli.

Eräessä ryhmässä kahden pojan motivaatio ja keskittyminen lopahti kesken harjoitteluprosessia. He alkoivat suhtautua kielteisesti tulevaan esitykseen. Keskustelussa selvisi että esiintyminen ahdisti heitä todella. Yhdessä keksittiin, että toinen pojista hoitaa valomiehen roolin, ja toinen ottaa vastuulle tarpeistonhoitajan tehtävät. Tarpeistonhoitaja lupasi tehdä myös julisteet, maskeerauksen ja erilaiset järjestelytehtävät. Jo seuraavissa harjoituksissa valomies pääsi opiskelemaan valojen käyttöä. Pojat olivat innoissaan uusista tehtävistään. Yhteisellä ideoinnilla kaikille saatiin mielekästä tekemistä.

Ennen ensi-iltaa sirkusohjaaja voi kutsua harjoitusyleisön katsomaan, kommentoimaan ja antamaan palautetta. Ohjaajatkin voivat tehdä rohkeasti korjausohjeita ja parannuksia sekä korostaa yleisön merkitystä esitystilanteessa. Harjoitusesitysten jälkeen esitystä parannellaan ja tehdään vielä kenraaliharjoitus, jossa kaiken pitäisi olla kohdallaan. Ensimmäinen esitys poistaa ryhmältä paineita ja toinen esitys on yleensä rennompaa ja tasapainoisempaa. Vähintään kaksi esityskertaa luo oikean näytäntökauden tuntea ja mahdollistaa epäonnistumisen paikallamisen seuraavassa näytöksessä. Jos sirkusopetus päättyy esitykseen, olisi ryhmän hyvä kokoontua vielä lyhyeen yhteiseen lopetukseen, jossa puretaan esityksen nostattamat tuntemukset ja hyvästellään ryhmä rauhasa.

5. SIRKUSOHJAAJA

5.1. Sirkusohjaajan identiteetti

Sosiaalisen sirkuksen ohjaajan kannattaa tietoisesti miettiä oma ammattitaitoaan ja toisaalta kiinnostustaan lähteä vetämään sosiaalisen sirkuksen ryhmää. Tietoisuus omista motiiveista ja vahvuuksista auttaa suunnittelemaan opetuksen sisältöä ja rakennetta, löytämään itselle sopivan opetusryhmän ja määrittelemään sille realistiset tavoitteet. Elämäkokemuksella ja alan koulutuksella on suuri merkitys siihen, kuinka ohjaaja kohtaa oppilaat ja selviää työn kuormittavuudesta. Työtä tekemällä ohjaaja – opettaja identiteetti vahvistuu ja sirkusohjaaja löytää oman tapansa opettaa. Kaikkien ryhmien aloittaminen helpottuu, kun on jonkinlainen tuntuma siitä mitä tekee ja uskoo itse siihen, että oma opetustyyli toimii.

Sosiaalisen sirkuksen ohjaajan työ pitää sisällään paljon muutakin kuin sirkusohjausta. Se on haastavaa ja joskus henkisesti raskasta osallistujien vaikeuksien vuoksi. Työn kuormittavuutta lisää kovat vaatimukset omasta ohjaajuudesta, sekä odotukset osallistujien edistymisestä ja ryhmän omien opettajien sitoutumisesta. Itselleen kannatta olla armollinen – jokainen päivä ei sisällä onnistumisia ja joskus voi tuntua siltä, ettei ryhmän kanssa pääse millään samalle aaltopituudelle.

Sirkusohjaajan hyviä ominaisuuksia ovat mm. elämäkokemus, tilannetaju, avoimuus, rohkeus, improvisaatio-kyky, joustavuus, kyky antaa itselleen lupa epäonnistua, ammatillinen suhtautuminen työhön, hyvät kommunikatio- ja yhteistyötaidot.

"Oppimista tapahtuu myös epäonnistumisen kautta. Mahdollisesti vasta tunnin jälkeen oivaltaa mitä olisi pitänyt tehdä toisin. Usein, vaikka tunti olisikin mennyt kohtuullisen hyvin, jään harmittelemaan sitä, että jouduin korottamaan ääntäni ohjeidenannon tai järjestyksen palauttamisen vuoksi. Etenkin yläasteikäisten, hiukan isompien ryhmien kanssa, ongelma toistuu. Onneksi heidän kanssaan voi myös keskustella asiasta. Itsellä on kuitenkin koko ajan taustalla ajatus siitä, että toiminnan olisi tarkoitus olla kivaa! Pientä ristiriitaa on myös ajatuksissani siitä, missä kulkee raja kaverillisuuden ja auktoriteetin välillä. Kuitenkin pyrin itse toteuttamaan "ohjaaja osallisena"-ideologiaa."

5.2 Työnohjaus

Erityisryhmien ohjaajille on suuri hyöty työnohjauksesta, ja jos mahdollista hänelle on annettava mahdollisuus ulkopuoliseen tukeen. Työnohjaus vähintään kahden kuukauden välein auttaa sirkusohjaajaa purkamaan paineita, ohjaamaan omaa työtä ja jaksamaan työtä.

Työnantajalle työnohjaus on työhyvinvointia ylläpitävä satsaus, joka poikii yhä paremmin omaa työtään ohjaavia ja siihen sitoutuneita sirkusohjaajia.

Työnohjauksessa siihen osallistuva pohtii suhdettaan työhön. Sen avulla voidaan edistää ammatillista kasvua, yhteistyövalmiuksia ja työroolien selkiyttämistä. Työnohjausryhmän ihannekoko on noin 3-6 henkeä ja sitä järjestetään yksilöille, ryhmille ja työyhteisöille. Yleensä tapaamiset kestävät 2 x 45 min kerrallaan

ja toteutetaan 3-4 viikon välein. Työnohjauksessa on mahdollista luottamuksellisesti purkaa mieltään painavia asioita, etsiä keinoja haastavien työtilanteiden hoitamiseksi, oppia omista ja muiden kokemuksista sekä löytää uusia näkökulmia ja toimintatapoja omaan työhön. Työnohjausta vetää koulutettu työnohjaaja. Tiedot: www.suomentyonohjaajat.fi

Erittäin vaikeiden ryhmien kanssa työnohjaus on lähes pakollinen panostus, joka on syytä huomioida jo suunnitteluvaiheessa. Ensimmäinen vuosi neuropsykologisista ongelmista kärsivän ryhmän kanssa oli sirkusohjaajille vaikea; lapset olivat moniongelmaisia. Osallistujien kirjo ulottui passiivisista yliaktiivisiin, monet olivat väkivaltaisia ja puhuivat rankkaa tekstiä. "Toisena vuotena yksikön työnohjaajat tarjosivat meille kerran kuussa työnohjausta. Se oli ehdottoman tärkeää - auttoi jaksamisessa ja oman työn kehittämisessä. Opin katsomaan opetusta uudesta näkökulmasta ja löysin uusia tapoja ymmärtää osallistujia" sirkusohjaaja kertoo.

5.3. Ohjaajaparit

Kahden sirkusohjaajan muodostamassa ohjaajaparissa on monia etuja. Hyvän ohjaajaparin kanssa voi jakaa luontevasti vastuut eri opetustilanteissa, ja kahden ohjaajan läsnäolo jäsentää erinomaisesti opetustilannetta. Ohjaajat voivat tukeutua toistensa ammatitaitoon. Toinen tukee toista. Jokaisessa ryhmässä on myös omat hyvät ja huonot vaiheensa. Vaikeissa vaiheissa ohjaajaparin tuella on suuri merkitys. Myös se auttaa jaksamaan, jos ryhmässä on sirkusohjaajien kanssa muita aikuisia, kuten ryhmän omia opettajia tai avustajia.

Ohjaajaparit voivat muodostua useilla eri tavoilla. Ryhmän kannalta on hyvä, jos ainakin toinen ohjaaja osallistuu ryhmän jokaiselle tunnille, ja joissain ryhmässä on tärkeää, että molemmat ohjaajat pysyvät koko opetuksen ajan samoina. Toisissa ryhmässä toinen ohjaaja voi kuitenkin vaihtua, esimerkiksi opettavan lajin mukaan.

Työn suorittamisen kannalta on ehdottoman tärkeää, että ainakin toisella sirkusohjaajalla on vankka sirkusalan koulutus ja työkokemus. Toinen ohjaajista voi kuitenkin olla esimerkiksi teatteri-ilmaisun ohjaaja tai nuorisotyöntekijä, jonka kokemus sirkuksesta tulee omasta harrastuneisuudesta.

Esimerkki toimivasta ohjaajaparista: "Olimme pariini kanssa todella vauhdissa. Ohjaajuutemme on todella innostavaa ja kummankin oma innostuminen ja hauskanpito sekä sovittu ja sopimatonkin työnjako toimii todella hyvin. Luotamme toisiimme ja meillä on hyvä tilannetaju. Mielestämme olemme todella hyvä tiimi!"

Ohjaajien sukupuolen merkitys

Välillä sirkusohjaajan sukupuolella on todellakin väliä, välillä ei. Useissa ryhmissä sukupuolta merkityksellisempää ovat ohjaajan halu ja kyky opettaa. Kaksi mies- tai kaksi naissirkusohjaajaa ryhmässä on yleensä toimiva ratkaisu, mutta ihannetilanne olisi saada sekä mies- että naisohjaaja kaikille tunneille. Lapset ja nuoret hakevat monesti tarttumapintaa jommas-takummasta sukupuolesta, riippuen kotitilanteesta. Mies-nainen ohjaajapari toimii tällöin parhaiten.

Työparina mies ja nainen tuntuu olevan toimiva ratkaisu myös ylä-asteella poikien, erityisesti maahanmuuttajapoikien, ryhmässä. Poikien ja nuorten miesten toiminta hiipuu helposti, jos vetäjänä on pelkästään nainen. Oppilaat kaipaavat miespuolista esimerkkiä heittäytymisessä, ja miehen osallistuminen leikkeihin ja toimintaan ruokkii oppilaiden intoa. On myös huomattu, että maahanmuuttajapojilla on suuri tarve päästä puhumaan suomalaisen miehen kanssa ja olemaan yhteydessä häneen. Poikien ja nuorten miesten riehakkaissa ryhmissä miesohjaajalla on usein myös rauhoittava vaikutus. Sen sijaan yläasteikäisille maahanmuuttajatyttöille naisohjaaja voi olla ainoa toimiva ratkaisu, jos esimerkiksi kulttuuriset syyt estävät harjoittelun yhdessä poikien kanssa.

Ennakkosuunnittelu

Sosiaalisen sirkuksen suunnittelussa ja tasavertaisen ohjaajaparin kanssa työskennellessä on tärkeää varata aikaa etukäteissuunnitteluun. Se antaa luottamusta toimintaan, itseen ja pariin. Yhteydenpidon ei tarvitse olla monimutkaista.

Selkeä kaari ja suunnitelmallisuus tuovat varmuutta ohjaukseen ja luottamusta opetuskerran onnistumiseen. Monesti yhteinen kasvotusten tapahtuva suunnittelu on paljon tehokkaampaa, kuin esimerkiksi saman asian hoitaminen puhelimitse. Ideaali on tuntien suunnittelu etukäteen kirjallisesti, ja jopa temppeujen nimiä myöten auki kirjoitetut tuntisuunnitelmat. Suunnitelman merkitys korostuu, jos sirkustekniikan tunti on kestoltaan esimerkiksi vain 45 minuuttia, eikä tunnin sisällön muuttaminen ole käytettävissä olevan ajan puitteissa mahdollista. Tunnilla on helppo toimia yhdessä työparin kanssa, kun molemmilla on yhteinen näkemys siitä mitä tehdään.

Joustavan työparin kanssa voi vaikka muuttaa toimintaa lennosta kuten seuraavasta esimerkistä selviää: "Meidän yhteistyö meni niin hyvin ettei meidän tarvinnut puhua mitään koko opetuksen aikana. Osa nuorista hakeutui aina jommankumman luokse, ja annoimme sitä osaamista mitä osaamme. Jos en itse osannut jotain, ohjasin toisen ohjaajan luokse. He kysyivät kyllä koko ajan meiltä molemmilta."

5.4 Vastuun jakaminen ohjaajaparin kesken

Työparin yhteensopivuus ja yhteistyön toimivuus ovat tärkeitä asioita saman ryhmän kanssa työskenteleville. Ryhmää on helpompi käsitellä, jos ohjaajapari sopii, kumpi on vetovastuussa milloinkin. On luontevaa, että ohjaaja, joka hallitsee tempun tai lajin paremmin, vetää sen. Yhteisesti sovitaan, että toinen ohjaa esimerkiksi nuorempien ja toinen vanhempien ryhmää. Kun toinen on päävastuussa jostain tietystä asiasta, jää toiselle aikaa tarkkailla tuntia, kiertää aut-

tamassa osallistujia ja korjata häiriökäyttäytymistä. Jaettu vastuu auttaa myös siirtymään jouhevasti asiasta toiseen.

Esitysnumeroita valmistettaessa on erityisen hyvä, että ohjausvastuut jaetaan, ja vain yksi ohjaaja on vastuussa kunkin numeron suunnittelusta yhdessä osallistujan tai ryhmän kanssa. Tekninen suorite, ilmaisu ja esittäminen vaativat paljon tekijältään ja suhde kahteen ohjaajaan voi hämmentää ja vaikeuttaa keskittymistä.

Sovitut roolit ja yhteiset toimintaperiaatteet tukevat ohjaajan auktoriteettia. Aina yhteisen linjan löytäminen ei onnistu hetkessä, vaan siihen voidaan tarvita yhteistä reflektointia ja joustamista puolin ja toisin. Toisen opetukseen ei pidä tarpeettomasti puuttua. Tärkeintä on kuunnella opetustilanteessa ryhmää ja sen tarpeita. Joskus uusi ohje voi antaa selvyyttä ohjeistukseen ja auttaa. Jos on esimerkiksi omia mielikuvia, jotka auttavat hallitsemaan välinettä ne voi tuoda esiin.

Ihmiset oppivat eri tavoin. Tekemiseen puuttuminen on aina tilannekohtaista, ja tärkeintä on se, ettei ohjattavalle tule ristiriitaa siitä kenen ohjeistusta tulisi kuunnella. Täytyy kunnioittaa toisen ohjaajuutta, ja jälkeenpäin voi palata siihen mikä toimi ja mikä ei. Ristiriitatilanteissa kannattaa hengähtää ja muistaa, että huumori on olennainen osa opetustyöskentelyä. On hyvä pitää välitön ja rento kontakti niin työpariin kuin oppilaisiinkin.

5.5 Oman työn arviointi

Ohjaajaparien yhteinen työn arviointi

Kaikesta opetuksesta, harjoituksista ja esityskerroista on hyödyllistä tehdä etukäteissuunnittelun lisäksi purku esimerkiksi omaan työpäiväkirjaan. Opetuskerran analyysi olisi tehtävä viimeistään seuraavana päivänä, sillä myöhemmin on erittäin vaikea muistaa tapahtumien kulkua ja osallistujien reaktioita. Päivän arviointi lyhyesti myös työparin kanssa opetuksen jälkeen on hyvä tapa, josta kannattaa tehdä rutiini. Lisäksi viikon yhteenveto ja työpäiväkirjojen läpikäyminen työviikon päätteeksi työparin kanssa auttavat kehittämään omaa työtä.

Omaan tapaan ohjata voi myös sokeutua. Silloin ulkopuolisen palaute voi auttaa näkemään omia kehittämisen alueita. Eräässä ryhmässä jokaisten harjoitusten jälkeen oli mahdollista käydä purkukeskustelu mukana olleen perhetyöntekijän kanssa. Ulkopuolisen havainto siitä, kuinka perhesirkuksen itsenäinen harjoittelu synnytti hyvää ilmapiiriä ja kasvatti perheiden luovuutta oli ohjaajille uusi tieto. "Perheillä oli hyvä meininki vapaassa harjoittelussa ja he käyttivät hienosti omaa luovuuttaan, kun harjoittelu ei ollut ohjaajalähtöistä. Tilanne, jota me ohjaajat pidimme kaaoksena, olikin iloista yhdessä tekemistä ja mahdollisuus tutustua vapaasti toisiin."

Sirkuksen sisäinen arviointi

Jos sirkusorganisaatiossa toimii useita ohjaajatiimejä ja -pareja, on hyvä kokoontua kerran kuukaudessa kaikkien työntekijöiden kehittämispalaveriin. Suurin hyöty saadaan, kun palaverille päätetään aihe, tai jopa laaditaan esityslista ja valitaan puheenjohtaja ja sihteeri. Käsiteltäviä asioita voivat olla esimerkiksi opetussuunnitelman päivittäminen, ryhmien yhteinen toiminta, työssä jaksaminen ja omaa työtä kehittävät aiheet. Palaverissa esiin tulevat asiat kirjataan päiväkirjaan tai esimerkiksi yhteiselle suljetulle nettisivulle, josta ne ovat helposti asianosaisten luettavissa. Purku- ja kehittämiskeskusteluista tulee tärkeä osa työyhteisön kehittämistä ja työhyvinvoinnin ylläpitämistä silloin, kun niihin käytettävä aika sisältyy työaikaan.

Eräässä sirkuksessa kehitettiin työskentelytiimijärjestelmä helpottamaan työhön liittyviä käytäntöjä. Työskentelytiimissä joka ryhmästä vastaa yksi henkilö; "tiimin johtaja", joka on myös sirkusohjaaja. Hänen työparinaan on yksi tai kaksi sirkusohjaajaa, jotka toimivat hänen toimintaperiaatteidensa mukaan. Tiimin sirkusohjaajat ovat koulutukseltaan ja kokemukseltaan niin vankkoja, että tunneilla voi olla ohjaajaharjoittelijoita ja työssäoppijoita. Tällainen työskentelytiimi on käytännöllinen kun tarvitaan sijaisia, avustajia tai vaikka jonkin lajin erityisosaamista. Tiimistä on myös hyötyä uusien ohjaajien kouluttamisessa. Henkilö löytyy läheltä, eikä hänen työhön perehdytykseensä kulu paljon aikaa.

Palautteenanto ohjaajaparille

Ohjaajien kannattaa harjoitella rakentavan palautteen antamista myös toisilleen. Pedagogin paras työkalu on itsetuntemus, joka kasvaa myös rakentavan palautteen kautta. Negatiivinen palautekin parille toimii hyvin, jos se esitetään oikein. Opetuksen jälkeen ei pidä alkaa arvostella, vaan avata keskustelua pehmeämmin, esimerkiksi: "Voitaisko toimia jatkossakin?" tai "Oletko itse ajatellut miten tämä vaikuttaa?"

Ohjaajatkin innostuvat ja saavat uutta virtaa positiivisesta palautteesta: "Äiti, joka oli seurannut harjoituksia, jäi lopuksi kehuaan ohjaamistamme ja harjoitteitamme todella hyväksi. Hän kertoi havainnoistaan: oppilaiden innostamisesta, äänen käytöstämme, ohjeiden selkeydestä ja harjoitteiden tarjoilusta elävöittäen ja kannustaen. Mikä tärkeintä kehuimme kuulemma osallistujia paljon ja kokoajan. Tästä on todella mukava jatkaa!"

Sirkusohjaajan työn kehittämisen apuvälineitä:

- Purku työpäiväkirjaan työpäivän päätteeksi
- Purkukeskustelu työparin kanssa opetuspäivän päätteeksi / työviikon lopussa
- Tiimipalaveri 1 krt / viikko
- Kaikkien tiimien yhteispalaveri / kehittämispalaveri 1 krt / kk
- Kehittämiskeskustelut työnantaja-sirkuksen kanssa 1 krt / lukukausi
- Palautekyselyt osallistujilta, ryhmien ohjaajilta tai esim. osallistujien vanhemmilta

Työskentelytiimi koostuu:

- ryhmävastaava-sirkusohjaaja
- 1-2 sirkusohjaaja
- avustaja / työssä oppija / harjoittelija
- ryhmän omat opettajat, henkilökohtaiset avustajat, vanhemmat jne.

5.8. Työnantajan ja sirkusohjaajan toivelistat

Työnantaja arvostaa sirkusohjaajassa:

- monipuolisia sirkustaitoja ja kykyä opettaa niitä
- ammattitaitoa soveltaa sirkustaidetta eri tavoitteisiin ja ryhmiin
- halua kehittää opetussuunnitelmaa, toimintaa ja itseään
- joustavuutta työaikojen ja työolojen suhteen
- valmiutta ohjata omaa työtä
- mahdollisuutta käyttää omaa autoa liikkumiseen ja tavaroiden siirtämiseen
- luovaa hulluutta
- sitoutumista työnantajan arvoihin ja toimintamalleihin
- omistautumista pitkällä tähtäimellä

kuva: Hilikka Hyttinen

Sirkusohjaaja arvostaa työnantajassa:

- jatkuvuutta ja pysyvyyttä työssä
- apua työssä jaksamiseen (työnohjaus)
- riittävää korvausta suhteessa työn haastavuuteen
- täydennyskoulutusta
- mahdollisuutta vaikuttaa
- tukea ja arvostusta
- hyvää työyhteisöä
- asianmukaisia työ- ja sosiaalituloja
- toimivia verkostoja
- joustavuutta eri elämäntilanteiden mukaan
- sopivanlaajuista työnkuvaa

kuva: Hilkka Hyttinen

“ Selkeä päämäärä luo motivaatiopiikkejä ja jännitystä toimintaan. ”

6. SIRKUKSEN TYÖKALUPAKKI

Tähän lukuun on koottu hankkeen aikana kerättyjä konkreettisia hyviä käytäntöjä. Voitte löytää näistä työkaluista sirkuksellenne hyödyllisiä inspiraation lähteitä. Muokatkaa niistä omaan toimintaanne sopivimmat käytännöt.

6.1. Kuuden / kymmenen kerran sirkuskerho

Tässä rakenteessa jokainen harjoituskerta tähtää viimeiseen kerran yleisöesitykseen. Opetuksen voi myös päättää kuudennen kerran jälkeen ryhmien pienenesityksiin.

Harjoitukset aloitetaan rauhallisesti, kokeillaan erilaisia lajeja, tehdään esiintymisharjoituksia ja valitaan omat sirkusvälineet. Harjoitukset johdattavat osallistujat aivan kuin vahingossa uusiin ja erilaisiin tilanteisiin. Viimeisillä kerroilla keskitytään esityksen rakentamiseen, luodaan tarina, harjoitellaan ja esitetään se. Selkeä päämäärä luo motivaatiopiikkejä ja jännitystä toimintaan.

1. Kaikkia jännittää!

Ensimmäisellä kerralla on tärkeää tunnustella minkälainen ryhmä on kyseessä. Ryhmäläisiltä kuulostellaan millaisia sirkuskokemuksia heillä on ja millainen tietoisuus sirkuksesta heillä on yleensä. Ensimmäisissä harjoituksissa kaikkia yleensä jännittää, niin osallistujia kuin ohjaajakin. Keskustelun avulla jännitys-

tä voi pyrkiä laukaisemaan. Ohjaaja esittelee kurssin opetussuunnitelman. Ryhmän tutustumiselle annetaan tilaa ja aikaa. Kaikkien toiveita kuunnellaan. Harjoitteina tehdään nimi- ja tutustumisleikkejä, sovitaan ryhmässä toimimisesta ja luodaan yhteiset pelisäännöt tunneille.

2. Tekemisen meininki!

Toisella kerralla käynnistetään sirkukseen tutustumisen ja harjoittelu. Luodaan oppitunnin rakenne, joka toistuu jokaisella sirkuskerralla.

3. Sirkus on kivaa!

Kolmannella kerralla paneudutaan lajien tekniseen harjoitteluun. Lisäksi harjoitellaan itsensä kehumista "Oma kehu" -harjoitteella ja mokaamisen taidon harjoittelua improvisaatioleikkien avulla. Vierailijana sirkustaiteilija, jota oppilaat saavat haastatella hänen työstään.

4. Ollaan tultu jo tutuksi!

Neljännellä kerralla harjoitellaan mm. keiloilla, palloilla, poilla, diabololla ja renkailla. Harjoitellaan toisten koskemista ja yhdessä toimimista esimerkiksi pyramidiakrobatiassa. Harjoitusten päätteeksi jokainen tekee miniesityksen, jossa esittelee omaa osaamistaan. Kotitehtävänä: 1) Tutustu sirkuksen historiaan ja kirjoita yhden sivun mittainen teksti sinua kiinnostavasta asiasta 2) Mieti kysymyksiä seuraavan kerran tutustumiskäynnille sirkukseen.

kuva: Mia Bergius

5. Mennään sirkukseen!

Viidennellä kerralla tehdään sirkusvierailu (esitys tai tutustuminen sirkukseen).

6. Omat esitykset!

Kuudennella kerralla keskitytään ryhmä-, luottamus- ja ilmaisuharjoitteisiin. Sirkuslajeja ei harjoitella lainkaan. Puretaan edellisen kerran esitys/vierailu sekunti patsain ja jutellen. Sirkuksen historia –tehtävä puretaan draaman avulla. Pienryhmissä käydään läpi kaikkien tehtävät ja yhdestä aiheesta tehdään pieni esitys toisille. Kuuden kerran kerho päättyy tähän.

7. Klovneja!

Seitsemännellä kerralla tehdään ”Oma kehu” -harjoitus uudestaan ja jatketaan klovnerialla. Etsitään omaa klovnia ja valitaan hahmolle sopivat vaatteet ja asusteet. Jokainen esittelee uutta asuaan muotinäytöksessä. Sitten lavalla ollaan pareittain ja kohdataan toinen klovnin.

8. Harjoittelu tiivistyy!

Kahdeksannella kerralle lajiharjoittelun jälkeen keksitään esineelle uusi merkitys ja esitetään ne muille. Harjoitellaan esiintymisnumeroita yksin ja pienryhmissä.

9. Esiintymisnumeroiden kenraali!

Yhdeksännellä kerralla siirrytään lämmittelyn jälkeen omien esitysnumeroiden suunnitteluun ja harjoitteluun. Esitykset näytetään lopussa toisille.

10. Loppuhuipennus!

Kymmenes kerta: Ensi-ilta! Sovitaan yhdessä loppukaronkka, jossa katsotaan esityksen videotalliointi ja muistellaan yhteistä sirkusmatkaa.

6.2. Kahden / neljän koulutusjakson tulityöpaja

Sosiaalisen sirkuksen tulityöpajan ohjelmarunko on 10 tuntia. Koulutuksen aikana osallistujat oppivat vähintään yhden tulivälineen hallinnan, tulitaiteen ja tuliturvallisuuden perusteet ja pystyvät halutessaan jatkamaan harrastusta itsenäisesti.

Kohderyhmä:

- Päihdekuntoutuvat nuoret, maahanmuuttajat
- Ryhmäkoko: max 14
- Ikäraja: suositusikäraja yli 16-vuotta
- Kesto: kerran viikossa neljän viikon ajan / viikonloppukurssi kaksipäiväinen

Tavoitteet:

- tuottaa nuorille jännittäviä päihdeettömiä kokemuksia
- kehittää itseilmaisua
- antaa positiivisia välineitä käsitellä oman elämän vaikeuksia ja ongelmia
- tukea myönteisen minäkuvan, luovuuden ja itsetunnon kehittymistä
- lisätä keskittymiskykyä, kehon koordinaatiota ja oman kehon tuntemista

Kouluttaja toimittaa harjoitus- ja tulivälineet, poltonesteet sekä tarvittavan sammutuskaluston. Harjoitusvälineet ovat oppilaiden käytössä koko kurssin ajan. 10 opetustunnin ohjelmarunko on suuntaa antava ja ohjaajat voivat soveltaa sitä tilanteiden ja ryhmän mukaan. Pieni tauko 1,5 tunnin välein pitää mielen virkeänä. Lisäksi mukana kannattaa olla erityisvälineitä ja toimintaa, jotka pitävät mielenkiintoa yllä.

Harjoitukset:

Alkuharjoittelu voi tapahtua sisällä tai ulkona. Tulenpyöritystä varten oppilaat saavat tuliturvallisuuskoulutuksen, joka pitää sisällään tietoa lajin historiasta, yleistä tuli- ja paloturvallisuudesta, ohjeet tapaturmien ennaltaehkäisystä ja tapaturmatilanteiden varalta. Tuliturvallisuusohjeet jaetaan oppilaille kirjallisina. Oppilaat tekevät välineiden sammutusharjoituksia ennen tulen käyttöä.

Ryhmän vaatetus täytyy sopia ja tarkistaa joka kerta erikseen. Pahasti palanut saapas toimii hyvänä esimerkkinä siitä, mitä vaatteille voi tulen kanssa tapahtua. On myös hyvä ottaa mukaan ylimääräisiä kumisaappaita ja paloturvallisia vaatteita lainattavaksi. Usein vastahankaisetkin innostuvat kun toiminta käynnistyy.

Alkuvenyttelyn jälkeen osallistujat voivat omaehtoisesti tutustua välineisiin. Kun he eivät tiedä mitä välineillä voi tehdä niin harjoittelu etenee leikin ja kokeilujen kautta. Siinä vaiheessa kun ”harjanvarren” pyöritys alkaa turhauttaa, havainnollistaminen voi lisätä intoa. Kannattaa katsoa videotalliointi tuliesityksestä tai ohjaajat voivat esiintyä.

Peruspyöritys tulen kanssa on aina kurssin loppuhetkenä. Tulenpyöritystä palavilla välineillä harjoitellaan ulkona. Osallistujat voidaan jakaa kolmen hengen ryhmiin niin, että yksi pyörittää ja kaksi tarkkailee. Jokainen saa vuorollaan kokeilla pyöritystä. Yleensä vastuu innostaa ja motivoi.

Vetäjien ei aina tarvitse näyttää esimerkkiä. Vetäjien tekemän tuliesityksen voi näyttää viimeiseksi kurssin lopussa. Esitys kurssin alussa voi nostaa riman liian korkeaksi erityisesti erityisryhmissä. Sirkuskouluissa esitys kurssin aluksi antaa lisäinnostusta ja lisää vetäjien auktoriteettia.

Kahden koulutusjakson työpaja

Ensimmäinen päivä - 6h

Kouluttajien esittäytyminen ja oma historia
Esittelykierros; osallistujat kertovat omia kokemuksia tulesta tai sirkuksesta
Tuliryhmä; historia, esittelyvideo
Venyttelyt
Poin perusliikkeet; pyörityssuunnat, split time, equal time, wave ja perhonen
1 keppi; keppiotteeseen perehdyttäminen - oikean ja vasemman käden 8 ja etupyöritys.
Kahden poin pyörityssuunnat
Lisäliikkeitä kepillä, oikean ja vasemman käden reverse pyöritykset

Ruokatauko

Turvallisuusohjeet kirjallisina
Turvallisuuskoulutus; ennaltaehkäisy, tapaturmat (esimerkkinä palanut saapas)
Perusliikkeiden kertaus
Tunnelmien kyselyä ensimmäiseltä päivältä ja ohjeistus toisen päivän vaatetuksesta

Toinen päivä - 4h

Alkuvenyttelyt ja/tai alkuleikit
Kertaus viime kerralla opituista liikkeistä kepillä ja poilla
Kertaus turvallisuudesta
Tuliturvallisuusvälineiden esittely
Sammutusesimerkki
Sammutusharjoitus ja ensimmäinen pyörityskokeilu palavalla kepillä/poilla (kannattaa varata aikaa)
Loppujutustelut "Miltä tuntuu?"
Palautelappujen täyttäminen

Neljän koulutusjakson työpaja

1. kerta 2h

Koulutus aloitetaan ulkona vetäjien tuliesityksellä. Seuraavaksi siirrytään sisälle kuuntelemaan tuliturvallisuusluento ja harjoittelemaan perusliikkeitä. Kirjalliset tuliturvallisuusohjeet ja harjoitusvälineet jäävät kurssilaisten käyttöön.

2. kerta 2h

Harjoitukset jatkuvat; perusliikkeitä ja uusia liikkeitä alkeet hallitseville.

3. kerta 3h

Lyhyt kertaus tuliturvallisuudesta. Välineiden sammutusharjoitukset ulkona. Lopussa lyhyet tuliharjoitukset, jossa kaksi kurssilaista pyörittää kerrallaan. Molemmilla kouluttajilla on yksi valvottava.

4. kerta 3h

Lyhyet sisäharjoitukset ja tuliharjoitukset ulkona. Loppuhuipennuksena tulenpyöritys.

6.3. Sirkuskerhon päätösjuhla – aikataulu ja ohjelma

Esimerkki kaksi tuntia kestävästä juhlasta, jonka runkoa voi soveltaa pikkujoulun tai kevätjuhlan ohjelmaan.

- ◆ alkulämmittely 15 minuuttia
- ◆ omien numeroiden muistelu ja kevyt läpimeno parin kanssa / osa tekee kasvomaalauksia 25 minuuttia
- ◆ näyttämön ja yleisön paikkojen järjestäminen /
- ◆ osa tekee kasvomaalauksia 15 minuuttia
- ◆ omat välineet paikoilleen 5 minuuttia
- ◆ yleisö saapuu sisälle, esitys 30 minuuttia
- ◆ nyttikestit / jutustelua ja tutustumista lasten vanhempiin jne. noin 30 minuuttia
- ◆ ilmerinki koko porukalla lapset ja aikuiset, kiitokset ja joulun/kesän toivotukset 5 minuuttia

6.4. Motivoinnin tukena

Motivoinnin apuna voidaan käyttää erilaisia kannustimia. Lyhytkestoisessa tai pitkäkestoisessa opetuksessa ja lapsille tai nuorille opetettaessa sopivat erilaiset kannustimet. Tässä muutama esimerkki motivoinnin mahdollisuuksista:

Tasotodistus

Suoritettuaan opinnot tietyssä lajissa oppilas saa siitä todistuksen (tasot 1,2,3,4,5).

Välipalautte

Oppilas saa suullista/kirjallista palautetta opetuksen eri vaiheissa.

Tarrataulu

Seinällä olevaan tarratauluun merkitään jokaisen oppilaan suorittamat temput.

Kurssitodistus

Todistaa oppilaan osallistumisen kurssille. Todistus ei välttämättä sisällä arviointia.

Oppilaspalautte

Oppilaat saavat säännöllisesti antaa kirjallista/suullista palautetta opetuksesta.

Kuvallinen palaute

Harjoituksia ja niissä edistymistä seurataan valokuvien tai videon avulla.

Temppulista

Jokaisella oppilaalla on oma lista, jonka avulla hän voi seurata omaa edistymistään.

Kerhokortti

Henkilökohtaiseen korttiin merkitään osallistumisen/suoritetut sirkuslajit.

Herneiden keräys –itsearviointi

Itsearviointi tehdään tunnin päätteeksi esimerkiksi ennen tai jälkeen loppupiirin. Toimii erityisesti 6-13-vuotiailla.

Herneiden keräys –itsearviointissa oppilas arvioi opetuskerran onnistumisen omalta osaltaan ja kertoo, minkä kokoisen mitallisen herneitä sillä kertaa ansaitsee (maustemitta/teelusikka/ruokalusikka). Oppilas pääsee analysoimaan omaa käytöstään ja rauhoittuu, koska haluaa saada palkinnon. Herneitä kerätään yhdessä isoon pilttipurkkiin ja kun purkki on täynnä, seuraa palkintokerta, jolloin oppilaat saavat toivoa lajeja ja leikkejä.

Herneet kumotaan täyttyneestä pilttipurkista isompaan lasipurkkiin. Jos iso purkki saadaan täyteen ennen kevättä, on osallistujille luvassa lisäksi jokin erikoispalkkio kunkin toiveen mukaan, kuten jonkin tietyn sirkuslajin harjoittelu, jäätelö, limu tai erityinen loppurentoutuskerta.

Välitön palaute tunnilla

Liikennevalokorttien avulla voidaan antaa välitön visuaalinen palaute oppilaan onnistumisesta ja käytöksestä. Monelle voi olla helpompi sisäistää ”värivalo” kuin puhe, koska oma käytös ja sen seuraukset ovat näin selkeässä yhteydessä toisiinsa.

Korttien käyttö edellyttää ammattitaitoa ja järjestelmällisyyttä. Jos liikennevalo-kortit ottaa käyttöön on niiden kanssa toimittava selkeästi. On tärkeää näyttää vihreää korttia aina kun tulee onnistuminen. Lapsi jää helposti murehtimaan jos vihreätä ei tule koska luulee epäonnistuneensa.

Vihreää korttia käytetään aina positiivisessa tilanteessa: kun tulee onnistuminen tai oppilaan käytös on myönteistä.

Keltainen kortti kertoo, että oppilaan pitää rauhoittua – nyt ollaan menossa väärään suuntaan. Kaksi keltaista on suoraan jäähypenkki. Punainen kortti merkitsee heti jäähypenkkiä. Esimerkiksi väkivallasta saa heti punaisen kortin.

”Ihmettelin kun kaksi poikaa näytti useana kertana loppupalautteessa peukkuja alaspäin. ”Mikäs teillä on hätänä?” kysyin. ”Me ei koskaan onnistuta ja se on tylsää” kuului vastaus. Olimme näyttäneet punaista ja keltaista korttia tiuhaan, mutta unohtaneet vihreän. Vihreä on kuitenkin se tärkein kortti.”

6.5. Sirkusohjaajien viikkopalaverin ja kuukausikokouksen asialista

Esimerkki viikkopalaverien asialistasta:

- Ryhmien tilanne: tavoitteiden saavuttaminen, muutokset tavoitteissa, muutokset ryhmien kokoonpanoissa / dynamiikassa, ryhmän muutokset
- Tulevat tapahtumat, seminaarit, palaverit, vierailut, esitykset yms.
- Työtuntiasiat
- Hyvien käytäntöjen, lukemistojen yms. vaihto
- Ohjaajien ammattitaidon läpikäyminen: onko uusia huomioita?

Esimerkkejä kuukausikokousten teemoiksi

1. Ryhmien ja sosiaalisen sirkuksen tilanteen läpikäymistä
2. Syksyn/kevään OPSien muokkaamista, jos tarvetta
3. Hyvien käytäntöjen jakamista
4. Paluu syyslomalta/talvilomalta, loppusuoran aloittaminen
5. Ryhmien tilannekatsaus joulujuhlaa/pikkujoulua/keväsesitystä silmälläpitäen
6. Syksyn/kevään esityksen suurien linjojen päättäminen
7. Esityksen yksityiskohdat
8. Esityspäivän viimehetken valmistelut
9. Muita esille tulevia asioita

6.6. Yhteistyösopimus pohja

Sorin Sirkus on työstänyt alustavaa yhteistyösopimus pohjaa, josta esimerkki alla.

1. Sopimuksen osapuolet:

Tuottaja:

Nimi		Kotipaikka	
		Y-tunnus	
Osoite			
Puhelin		S-posti	

Yhteyshenkilö 1:		Yhteyshenkilö 2:	
Nimi		Nimi	
Tehtävä		Tehtävä	
Puhelin		Puhelin	
S-posti		S-posti	

Tilaaja:

Nimi		Kotipaikka	
		Y-tunnus	
Osoite			
Puhelin		S-posti	

Yhteyshenkilö 1:		Yhteyshenkilö 2:	
Nimi		Nimi	
Tehtävä		Tehtävä	
Puhelin		Puhelin	
S-posti		S-posti	

2. Sopimuksen sisältö:

Tässä sopimuksessa määritellään Tilaajan Tuottajalta tilaaman Sosiaalisen sirkuksen työpajojen määrä, yhden työpajan kesto, toimintaan osallistuvien oppilaiden ja opettajien määrä, ryhmän erityispiirteet, tavoitteet työpajoille, työpajojen sisältö, toiminnan yleiset käytännöt sekä Tilaajan ja Tuottajan vastuut ja velvollisuudet.

3. Työpajojen määrä, kesto ja osallistujamäärä

Sopimuksen voimassa-oloaika			
Työpajojen määrä		Yhden työpajan kesto	
Työpajojen ajankohta			
Oppilaita		Opettajia	
Ryhmän erityispiirteet			

4. Työpajojen tavoitteet ja sisältö

Työpajojen tavoitteet määräytyvät osallistujien ja työpajakertojen määrän mukaan. Lyhyet, 1-3 työpajan mittaisten kokonaisuuksien tavoitteena voi olla yksittäisen taidon kehittäminen tai hyvän kokemuksen luominen. Pidemmässä työpajakokonaisuuksissa tavoitteita voi olla enemmän, ne voivat olla monipuolisempia ja tarvittaessa niitä voidaan myös muuttaa ryhmän tarpeita paremmin vastaaviksi.

Yksi työpajakerta koostuu alkuringistä, alkulämmittelystä, venyttelystä, sirkuslajiharjoittelusta, mahdollisesta loppurentoutuksesta sekä loppuringistä. Alkuringissä käydään osallistujat läpi ja kysellään kuulumisia. Alkulämmittelynä ja loppurentoutuksena käytetään pelejä, leikkejä ja harjoitteita, jotka valitaan kohderyhmän ja toiminnan tavoitteiden mukaan. Loppuringissä käydään läpi tunnelmat tunnin jälkeen ja annetaan palautetta.

Sirkuslajit työpajoihin valitaan osallistujien, toiminnan tavoitteiden, sirkusopettajien erityisalojen sekä sirkuslajien haastavuuden mukaan. Tavallisimmat aloituslajit ovat pallojungleeraus, tasapainolauta ja yksilömattoakrobatia. Monet sirkuslajeista edellyttävät hyvää motoriikkaa ja ryhmältä kykyä seurata ohjeita,

eikä niitä siksi voida opettaa ensimmäisissä työpajoissa tai kaikille ryhmille. Tällaisia lajeja ovat esimerkiksi trampoliini, yksypöräinen sekä ilma-, pari- ja pyramidiakrobatia.

Työpajakokonaisuuden tavoitteet*	
Työpajakokonaisuuden toivelajit	

*esim. ryhmäytyminen, onnistumisen kokemusten luominen, itseilmaisun kehittäminen, toisten huomioiminen paremmin, motoriikan kehittäminen, luovaan kokeiluun kannustaminen.

5. Työpajojen yleiset käytännöt

Tämän sopimuksen nojalla Tilaaja sitoutuu noudattamaan seuraavia käytäntöjä

- sirkustoiminta on normaalia toimintaa, eikä esimerkiksi palkinto hyvästä käytöksestä. Päätös siitä voiko osallistuja osallistua sirkustunneille tehdään yhteistyössä sirkusohjaajien kanssa.
- jokaisella osallistujalla tulee olla liikuntaan sopivat vaatteet mukana sirkustunnilla
- osallistujien on huolehdittava henkilökohtaisesta hygieniastaan, mm. jalat ja kädet on hyvä pestä ennen tunnille tuloa
- osallistujilla pitää olla mukana omat juomapullot. Sirkustuntien aikana ei ole mahdollista järjestää erillisiä juomataukoja

6. Tilaajan ja Tuottajan vastuut ja velvollisuudet

Tämän sopimuksen nojalla Tilaajan vastuulla on

- että osallistujien mukana työpajoissa on riittävä määrä oppilaiden omia opettajia ja avustajia huolehtimassa työrauhasta työpajassa. Opettajien ja avustajien aktiivinen osallistuminen työpajan toimintaan on suotavaa.
- osallistujien vakuuttaminen sekä osallistujien rikkomien välineiden korvaaminen
- osallistujien tarvitsemien tukivälineiden järjestäminen työpajaan
- tarvittavien osallistumislupien sekä kuvauslupien hankkiminen oppilaiden huoltajilta. Työpajakokonaisuuteen voi kuulua esim. esiintymisretkiä ja toimintaa voidaan kuvata Tuottajan markkinointitaroituksiin
- ilmoittaa kaikista työpajakokonaisuuteen vaikuttavista muutoksista sähköpostitse heti kun muutos on Tilaajan tiedossa. Yksittäisen työpajan peruuttamisesta ja yhteyshenkilöiden vaihdoksista tulee ilmoittaa vähintään kaksi (2) viikkoa ennen sitä työpajaa, johon muutos ensi kertaa vaikuttaa. Työpajojen siirtämisestä sekä ryhmän kokoonpanon ja työpajojen keston muutoksista on aina neuvoteltava Tuottajan kanssa vähintään kaksi (2) viikkoa ennen sitä työpajaa, johon muutos ensi kertaa vaikuttaa.

Tämän sopimuksen nojalla Tuottajan vastuulla on

- että jokaista työpajaa vetämässä on 1-2 pätevää sirkusohjaajaa
- ryhmän ohjaaminen turvalliseen ja sovittuja tavoitteita toteuttavaan sirkustoimintaan
- tarjota sirkustoimintaan turvalliset ja asianmukaiset tilat sekä välineet Tuottajan omissa tiloissa. Osa työpajoista voidaan järjestää myös Tilaajan omissa tiloissa, jolloin tilojen soveltuvuus sirkustoimintaan on Tilaajan vastuulla
- huolehtia osallistujien yksityisyyden suojasta ja Tuottajalle kerrottujen asioiden luottamuksellisuudesta
- ilmoittaa kaikista työpajakokonaisuuteen vaikuttavista muutoksista sähköpostitse heti kun muutos on Tuottajan tiedossa. Yksittäisen työpajan peruuttamisesta ja siirtämisestä sekä työpajojen keston ja yhteyshenkilöiden muutoksista Tuottajan on ilmoitettava vähintään kaksi (2) viikkoa ennen työpajaa jota muutos ensi kertaa koskee.

6.7. Tuotteistaminen

Sofia-Charlotta Kakko, Piia Karkkola

Mitä se on?

Tuotteistaminen tarkoittaa palveluiden tekemistä helposti tilattaviksi ja hallittaviksi. Toisin sanoen esimerkiksi sirkustyöpajoista tehdään helposti toistettavia konsepteja. Sana tuotteistaminen ja liikemaa-ilman kieli voivat tuntua ehkä vieraalta, mutta itse asiassa monet yhdistykset pohtivat tuotteistamiseen liittyviä asioita osana normaalitoimintaansa. Terminologia on vain erilaista. Tuotteistamisen lähtökohdista lähtevä ajattelu on yhdistyksille erinomainen oman toiminnan arvioinnin ja kehittämisen väline.

Miksi kannattaa tuotteistaa?

- valmiiden pakettien luominen selkeyttää omaa toimintaa
- helpottaa resursointia: kun on mietitty tarkkaan jokainen palvelun osa-alue, on niiden henkilö- ja talousresursointi helpompaa
- helpomman seurannan ja mittaamisen mahdollisuus
- tekee toiminnasta ammattitaitoisemman ja luotettavamman oloista ja auttaa saamaan palvelun kaupaksi
- helpompi lähestyä mahdollisia tilaajia:
 - o palvelusta tulee konkreettisempi
 - o arviointi ja ostaminen helpottuvat
 - o hinnoittelu ja viestintä tulevat sujuvamaksi

Miten se tehdään?

Tuotteistamiseen ohjaavia kysymyksiä:

1. Toimintaympäristön tunnistaminen

- **TOIMINTAYMPÄRISTÖ:** Minkälaisessa taloudellisessa,

sosiaalisessa ja poliittisessa ympäristössä yhdistykseksi toimii ja tuottaa sirkuksen hyvinvointipalveluita?

- **TOIMIJA:** Minkälainen toimija olette? Miten sirkuksen hyvinvointipalvelut suhteutuvat ydintoimintaanne?

- **KOHDERYHMÄ:** Ketkä kuuluvat kohderyhmäänne? Millainen elämäntilanne kohderyhmällänne on? Millaisia kiinnostuksen kohteita kohderyhmällänne on? Mikä on kohderyhmällemme tärkeää?

- **MUUT PALVELUNTARJOAJAT:** Keitä muita palveluntarjoajia ympäristössäsi toimii? Millaisia palveluita he tarjoavat teidän kohderyhmällemme? Miten oma palvelunne eroaa muiden palveluntarjoajien palveluista? Löydätkö mahdollisuuksia yhteistyöhön eri palveluntarjoajien kanssa?

- **KILPAILIJAT:** Ketkä ovat suoria kilpailijoitanne? Miten erotatte oman palvelunne kilpailijoiden palveluista? Tulevatko vahvuutenne ilmi markkinoinnissanne? Käytättekö eri markkinointikanavia yhtä tehokkaasti kuin kilpailijanne? Löydätkö mahdollisuuksia yhteistyöhön kilpailijoidenne kanssa?

- **YHTEISTYÖKUMPPANIT:** Ketkä ovat yhteistyökumppaneitanne? Mitä yhteistyökumppaninne saavat teiltä? Mitä yhteistyökumppaninne antavat teille? Keitä tarvitsette yhteistyökumppaneiksi ja miksi? Keitä ette tarvitse ja miksi?

2. Asiakkaan ja asiakastarpeen tunnistaminen

- **ASIAKKAAN TUNNISTAMINEN:** Kuka on palvelun käyttäjä? Kuka on palvelun maksaja? Kuka päättää palvelun hankkimisesta?

- **ASIAKASTARPEEN TUNNISTAMINEN:** Minkälaisia tarpeita palvelun käyttäjällä on? Minkälaisia tarpeita palvelun maksajalla on? Minkälaisia tarpeita palvelun hankkimisesta päättävällä taholla on?

- **ASIAKASTARPEEN YMMÄRTÄMINEN:** Minkälaisia tuloksia palvelun käyttäjä odottaa? Minkälaisia tuloksia palvelun maksaja odottaa? Minkälaisia tuloksia palvelun hankkimisesta päättävä taho odottaa?

3. Ratkaisujen keksiminen

- **KÄYTTÄJÄN TARPEET:** Mieti yksi tarve kerrallaan: Miten ratkaiset palvelun käyttäjän kunkin tarpeen? Mikä ominaisuus palvelussasi edesauttaa kunkin ratkaisun saavuttamista? Miten tarjoamasi palveluratkaisut eroavat muista palveluntarjoajista tai kilpailijoista? Millaisia myyntiargumentteja voit käyttää palvelusi markkinoinnissa käyttäjälle?

- **MAKSAJAN TARPEET:** Mieti yksi tarve kerrallaan: Miten ratkaiset palvelun maksajan kunkin tarpeen? Mikä ominaisuus palvelussasi edesauttaa kunkin ratkaisun saavuttamista? Miten tarjoamasi palveluratkaisut eroavat muista palveluntarjoajista tai kilpailijoista? Millaisia myyntiargumentteja voit käyttää palvelusi markkinoinnissa maksajalle?

- **HANKINNASTA PÄÄTTÄVÄN TAHON TARPEET:** Mieti yksi tarve kerrallaan: Miten ratkaiset palvelun hankinnasta päättävän tahon kunkin tarpeen? Mikä ominaisuus palvelussasi edesauttaa kunkin ratkaisun saavuttamista? Miten tarjoamasi palveluratkaisut eroavat muista palveluntarjoajista tai kilpailijoista? Millaisia myyntiargumentteja voit käyttää palvelusi markkinoinnissa palvelun hankinnasta päättävälle taholle?

4. Hinnoittelu

- **HINNOITTELUN LÄHTÖKOHTA:** Rahoittaako palvelu itsensä? Rahoitetaanko palvelutoiminnan avulla yhdistyksen perustoimintaa? Rahoitetaanko yhdistyksen perustoiminnan avulla palvelutoimintaa? Kuinka paljon tilaaja on valmis maksamaan palvelusta?

- **ERI RAHOITUSKANAVAT:** Mitä rahoitusmahdollisuuksia palvelutoiminnan tuottamiselle on olemassa? Mitä rahoituskanavia käyttämällä toiminnasta saa mahdollisimman pitkäkestoista ja jatkuvaa? Minkälaisia erilaisia hinnoitteluperusteita teette tilaajista tai kohderyhmistä riippuen?

- **TOIMINNASTA AIHEUTUVAT KULUT:** Mitä kuluja toiminnan tuottamisesta aiheutuu? Kuinka paljon resursseja kuluu esimerkiksi:

- o palvelun markkinointiin
- o palvelun suunnitteluun ja räätälöintiin sirkuksen sisällä
- o yhteistyötapaamisiin
- o mahdollisiin matkakuluihin ja matkustusaikaan
- o oman tai ulkopuolisen tilan vuokraamiseen sirkustunnin ajaksi
- o tilan valmistamiseen
- o välineiden siirtelyyn tai hankintaan ja rikkoutuneiden välineiden korvaamiseen
- o sirkustuntien ohjaamiseen tarvittavalla ohjaajamäärällä
- o tilan siivoamiseen
- o loppuesityksen järjestämiseen
- o palautteen keräämiseen
- o raportointiin

5. Palvelun muotoilu

- **PALVELUN KUVAUS:** Mitä tarjottava palvelu tarkoittaa? Miten se tuotetaan ja kuka on sen tuottamisesta vastuussa? Miten tilaaja osallistuu palvelun yksilöimiseen? Miten palvelua havainnollistetaan käytännössä?

- **YDINPALVELU & LISÄPALVELUT:** Onko olemassa erikseen hinnoiteltavia lisäpalveluita joita voitte liittää tilattavan ydinpalvelun yhteyteen?

- **LAATU:** Miten palvelun laatua valvotaan? Mitä kokemuksia palvelun tuottamisesta jo on, tai mitkä aiemat muut kokemuksenne edesauttavat laadukkaan

palvelun tuottamista? Miten palvelua kehitetään edelleen?

- **PALVELUPOLKU:** Minkälaisia palvelukohtauksia palvelun aikana toteutuu? Miten asiakas otetaan huomioon jokaisessa palvelupolun kontaktipisteessä aina ensimmäisestä yhteydenotosta palautteen keräämiseen asti?

Lisää tuotteistamisesta katso esimerkiksi Marju Pajun artikkeli "Tuotteistaminen kolmannella sektorilla" teoksessa Kolmannella lähteellä, Hyvinvointipalvelu- ja kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön aloilta. Toim. Koivisto, Lehikoinen ym., Kokos-palvelut, Teatterikorkeakoulu 2010.

SOSIAALINEN SIRKUS EUROOPASSA

Riikka Åstrand

Sirkuksen hyödyntäminen menetelmänä erilaisten sosiaalisten ja kasvatuksellisten haasteiden ratkaisemisessa on ollut Euroopassa käytössä jo vuosikymmenten ajan. Joissakin eurooppalaisissa suurkaupungeissa sosiaalinen sirkus on jo niin vakiintunut toiminnan muoto, että kaupunki tai aluehallinto osaa tarvittaessa ottaa yhteyttä sosiaalisen sirkuksen järjestäjiin ja tilata sirkuskursseja ratkaisuksi erilaisiin alueellisiin ongelmiin, kuten nuorten riskikäyttäytymisen katkaisemiseen. Isoimmilla sosiaalisen sirkuksen toimijoilla on vahva oman kaupunkinsa tarjoama rahallinen tuki ja toiminnan pitkäjähtäminen hyöty tunnustetaan laajalti. Sosiaalisen sirkuksen toiminta rahoitetaan usein kaupungin tuen lisäksi muilla paikallisilla hankerahoilla, säätiöiden apurahoilla ja ministeriöiden tuilla. Joillekin sosiaalisen sirkuksen organisaatioille tärkeä tulonlähde ovat myös yksityisten sponsoreiden lahjoitukset.

Sosiaalista sirkusta järjestetään eri maissa monipuolisesti hyvin erilaisille kohderyhmille ja toiminta muotoutuu useimmiten sen perusteella, millaisiin haasteisiin lähiympäristö kaipaa sirkuksen apua. Moni sosiaalisen sirkuksen organisaatio on saanut alkunsa tarpeesta ratkaista jokin lähiyhteisössä esiintyvä polttava ongelma.

Circus Elleboog perustettiin toisen maailmansodan jälkeen tuomaan turvaa ja järkevää tekemistä orvoille tai toisen vanhempansa menettäneille lapsille Amsterdamissa. Toiminta kehittyi pikku hiljaa ja nykyään sirkuskoulu pyrkii vastaamaan erityisesti runsaan maahanmuuton tuomiin haasteisiin Amsterdamin maahanmuuttajavaltaisilla lähiöalueilla.

Ranskalainen **Le Plus Petit Cirque du Monde** taas perustettiin Pariisiin kyljessä olevan Bagneux'n vakavan työttömyyden riivaamalle alueelle torjumaan kulttuurista ja sosiaalista syrjäytymistä. Alun perin Bagneux'n kaupunki oli perustettu paikallisen ison tehtaan työväeksi muuttaneiden satojen ulkomaalaistaustaisten perheiden asuinpaikaksi. Kun tehdas lakkautettiin, oli koko alue yhtäkkiä täynnä työttömiä, juurettomia asukkaita ja tarvittiin jotakin uutta toivoa ja tekemistä näköalattomuuden keskellä elävien perheiden jälkikasvulle. Tähän tarpeeseen syntyi sirkuskoulu Le Plus Petit Cirque du Monde.

Pietarissa toimiva **Circus Upsala** perustettiin pietarilaisten katulasten auttamiseksi. Sirkuskoulun perusti kaksi nuorta naista, joista toinen oli saksalainen sosiaalityöntekijä ja toinen venäläinen nuori teatteriohjaaja. He kokosivat ensimmäisen

sirkusryhmänsä asettumalla sirkusvälineidensä kanssa pietarilaisen katulasten kansoittaman metroaseman tuntumaan. Osa lapsista innostui harjoittelemaan ja siitä syntyi pikku hiljaa sirkuskoulun ensimmäinen ryhmä, joka siirtyi treenaamaan läheisen koulun saliin. Sirkuskoulun vetäjien piti oppia monta asiaa ennen kuin toiminta pääsi kunnolla käyntiin: lapsille piti tarjota päivittäin ruokaa, jotta he jaksoivat treenata, ja heille oli myös opetettava kellonajat, jotta he osasivat tulla paikalle oikeaan aikaan. Lapsille tärkeintä oli, että ensimmäistä kertaa heitä kohdeltiin ihmisinä. He pääsivät varjoista valoon: muutaman vuoden kuluessa ihan konkreettisestikin, kun ryhmä alkoi esiintyä omassa teltassaan. Sirkuskoulu muutti sittemmin siihen osallistuneiden, aiemmin kadulla eläneiden lasten elämän ja antoi toivottomaan tulevaisuuteen tuomituille lapsille mahdollisuuden hyvään elämään.

Keski-Euroopassa sosiaalisen sirkuksen toimintaa järjestävät usein sellaiset sirkusorganisaatiot, joilla on sosiaalisen sirkuksen projektien ohella toiminnan keskiössä perinteisempi nuorisosirkustoiminta. Osa sirkuskouluista erottelee selkeästi toisistaan nuorisosirkustoiminnan ja sosiaalisen sirkuksen toiminnan, osan mielestä taas myös nuorisosirkus on jo itsessään sosiaalista sirkusta. Mielipiteisiin vaikuttavat kunkin tahon toiminnalleen asettamat päämäärät. Joillakin toimijoilla nuorisosirkustoiminta on hyvin tavoitteellista ja tähtää nimenomaan sirkustaitojen oppimiseen. Siksi sen katsotaan olevan selkeästi erillään sosiaalisesta sirkuksesta, jossa tavoitteet liittyvät ensisijaisesti muihin seikkoihin kuin sirkustaitoihin. Osalle sirkuskouluista taas taidot ovat myös nuorisosirkuksissa toisarvoisia ja ensisijaiset tavoitteet liittyvät nuorten kasvun tukemiseen sirkusharrastuksen avulla.

Esimerkiksi Pohjois-Irlannin rankan historian varjossa toimiva **Belfast Community Circus** on ulkoapäin katsottuna pitkälti perinteinen nuorisosirkus, mutta kokee itse koko toimintansa perustuvan sosiaalisen sirkuksen tekemiseen. Sen toiminnan yksi tärkeimpiä tavoitteita on yhdistää sodan ja uskontojen kahtia jakaman kaupungin nuoria toimimaan yhdessä ja siten rakentaa koko alueelle yhtenäisempää tulevaisuutta. Näin ollen vaikka toiminta on muodoltaan perinteistä nuorisosirkustoimintaa, on se tavoitteidensa kautta enemmänkin niin sanottu sosiaalinen sirkus.

Iso-Britanniassa sosiaalisen sirkuksen toimintaa kuvataan yleisesti myös termillä "community circus", eli yhteisö sirkus. Termi kuvaa toiminnan yhtä tärkeintä tavoitetta, sellaista todellista yhdessä tekemistä, josta ei suljeta pois taloudellisten, etnisten, uskonnollisten tai fyysisten ominaisuuksien vuoksi. Useissa yhteisösirkusprojekteissa on erityistavoitteena erilaisista vammoista kärsivien lasten harrastamisen mahdollistaminen yhtä aikaa muiden lasten kanssa.

Vaikka jaottelu nuoriso- ja sosiaalisen sirkuksen välillä ei aina ole eri koulujen välillä aivan selvä, sosiaalisen sirkuksen tavoitteet nähdään kuitenkin kaikkialla melko yhteneväisinä. Ensisijaisena tavoitteena ei sosiaalisessa sirkuksessa ole sirkustemppeujen oppiminen, vaan sirkusta käytetään välineenä erilaisten muiden perustarpeiden ja -taitojen kehittämisessä. Tärkeimpiä tavoitteita erilaisissa sosiaalisen sirkuksen projekteissa ovat sosiaalisten taitojen oppiminen, yhteishengen luominen ja parantaminen sekä itsetunnon kasvattaminen.

Harrastuksenomaisen, koulun jälkeen tapahtuvan toiminnan ohella sosiaalista sirkusta järjestetään myös muissa ympäristöissä, kuten kouluissa ja muissa instituutioissa. Circus Elleboogilla on

pitkäaikainen projekti erityislapsille tarkoitetun koulun kanssa, minkä puitteissa lapset tulevat kerran viikossa sirkustalolle harjoittelemaan temppuja osana normaalin koulupäivän ohjelmaa. **Ecole de Cirque du Bruxelles** kiertää opettamassa Brysselin vähävaraisemman asuinalueen kaikissa iltapäiväkerhoissa siten, että jokaisessa iltapäiväkerhossa on kerran viikossa sirkustunti. Circus Upsala on aloittanut toiminnan pietarilaisissa vankiloissa opettaen sirkusta nuorisovangeille. Berliiniläinen **Cabuwazi** taas organisoii hyvin eri tyyppisiä sosiaalisen sirkuksen projekteja, joiden päämääränä on ollut esimerkiksi terveellisen ruokavalion edistäminen paikallisissa kouluissa sirkuksen keinoin.

Sosiaalinen sirkus on tarjonnut Euroopassa jo kymmenien vuosien ajan tukea hyvin erilaisille lapsille ja nuorille sekä kokonaisille naapurustoille ja muille yhteisöille. Toimintamuotona sosiaalinen sirkus on vain vahvistumassa, kun tarve erilaisia ihmisiä innostavista, yhteisöllisyyttä kehittävästä projekteista on koko ajan kasvamaan päin.

Linkejä:

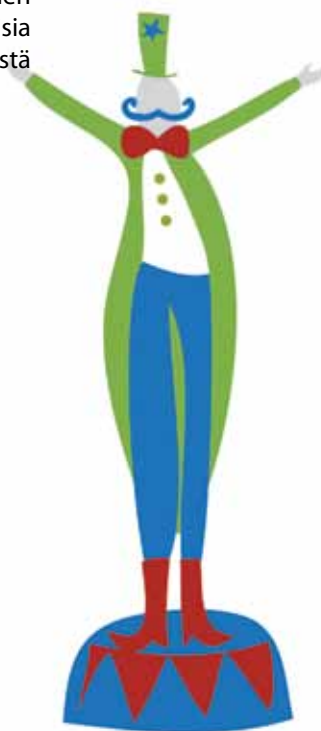
<http://www.lepluspetitcirquedumonde.fr>

<http://www.belfastcircus.org/>

<http://www.elleboog.nl/>

<http://upsala-zirk.org/>

<http://www.cabuwazi.de/>

EUROOPPALAISIA SOSIAALISEN SIRKUKSEN TOIMIJOITA

Riikka Åstrand

CIRCUS ELLEBOOG - AMSTERDAM

Perustettu: 1949

Toimintakenttä: Nuorisosirkuksen ja sosiaalisen sirkuksen projekteja.

Toimii Amsterdammassa: kaksi omassa käytössä olevaa rakennusta joista toinen keskustassa. Lisäksi käyttövuoroja 25:ssä muussa liikuntasalissa ympäri kaupunkia.

Toimintamuoto: yhdistys

Työntekijöiden määrä: toimistotyöntekijät (32h/vko) ja sirkusohjaajat (18-20h/vko): yhteensä 38 työntekijää
15 vapaaehtoista ja 25 harjoittelijaa

Osallistujien määrä:

viikottaiset avoimet opetusryhmät: noin 900 osallistujaa viikossa
kouluryhmät: noin 900 osallistujaa viikossa
vuosittain yhteensä 11 000 osallistujaa

Taiteellinen toiminta: Kolme erillistä nuorista koostuvaa esiintyvää ryhmää, jotka toimivat eri puolilla Amsterdammia. Ryhmät esiintyvät teatterisaleissa ja kiertävät esiintymässä eri puolilla Hollantia.

Vuosibudjetti: 1,4 miljoonaa euroa

Rahoituslähteet: Amsterdamin kaupunki: 800 000 euroa + erilaiset säätiöt ja hankerahat, osallistumismaksut, Cirque du Soleilin sosiaalisen sirkuksen rahasto

Miten sosiaalinen sirkus kuuluu osaksi toimintaa:

Amsterdamin keskustan rakennuksessa toimii maksullinen nuorisosirkus, jossa käy pääosin keskiluokkaisten perheiden lapsia. Kaikki yhdistyksen muu toiminta on sosiaalista sirkusta. Projekteja erilaisten erityisryhmien kanssa Amsterdamin maahanmuuttajavaltaisissa lähiöissä. Osallistumismaksut "tavallisessa nuorisosirkuksessa" 220e vuodessa, sosiaalisessa sirkuksessa 70 e vuodessa (siitäkin joustetaan tarpeen mukaan). Sirkuksella myös paljon yhteistyöprojekteja koulujen iltapäivätoiminnan kanssa.

Tärkeimmät yhteistyötahot sosiaalisen sirkuksen osalta: Amsterdamin kaupunki ja paikallishallinnot.

ESIMERKKIPROJEKTI:

Sirkuskoulu marokkolaisille isille ja heidän lapsilleen, mukana myös hollantilaistaustaisia isiä lapsineen

Lähtötilanne: Amsterdamin kaupunki oli huolissaan marokkolaisväestön asuttamassa lähiössä alkaneesta hallitsemattomasta nuorten väkivalta-aallosta. Perheillä ei enää ollut auktoriteettiä nuoriin. Paikallishallinto pyysi Circus Elleboogilta apua ongelman ratkaisemiseksi.

Projektin tavoitteet:

- Saada marokkolaistaustaisten perheiden isät luomaan kontaktin lapsiinsa, jotta perheiden hyvinvointi lisääntyisi ja lasten kasvatusta onnistuisi aiempaa paremmin.
- Yhdistää maahanmuuttajataustaisia ja hollantilaisia isiä ja lapsia ja tarjota näin mahdollisuus ottaa esimerkkiä toisten hyvistä käytännöistä isien ja lasten väliseen vuorovaikutukseen.
- Kehittää luottamusta ja yhteistyötaitoja sekä pitää hauskaa yhdessä.

Tuntien ja kurssin sisältö: Sirkusharjoituksia ja runsaasti kontaktiharjoituksia ja leikkejä. Kurssin lopuksi kaikki esiintyvät läheisille tarkoitettussa julkisessa esityksessä – isät yhdessä lasten kanssa.

Kurssin rakenne:

- Mukana 12 isää lapsineen
- Harjoitustilana paikallisen koulun sali
- Yksi ryhmä kokoontuu 10 kertaa.
- Kurssin opettajina marokkolaistaustainen miesopettaja sekä naisopettaja. Kulttuurisista syistä tärkeää, että mukana sekä mies- että naisopettajat.

Projektin rahoitus: Paikallinen aluehallinto rahoittaa kurssin

Projektin tulevaisuus: Kurssi on järjestetty kahdeksan kertaa ja on nyt muuttumassa vakituiseksi osaksi toimintaa.

ECOLE DU CIRQUE DU BRUXELLES

Perustettu: 1982

Toimintakenttä: Nuorisosirkus, sirkusopettaja-koulutus, sosiaalisen sirkuksen projektit, kansainväliset projektit.

Toiminta-alueena Bryssel

Toimintamuoto: Yhdistys

Työntekijöiden määrä: Täysipäiväisiä toimisto- ja projektityöntekijöitä 20 työntekijää ja noin 60 tuntiopettajaa, jotka opettavat sirkustunneilla 5 vapaaehtoista

Osallistujien määrä: Noin 1500 osallistujaa vuodessa eri kursseilla: viikottaiset kurssit, loma-aikojen kurssit jne

Taiteellinen toiminta: Nuorisosirkuspuolella jonkin verran esitystoimintaa

Vuosibudjetti ja rahoituslähteet: Sosiaalisen sirkuksen budjetti vastaa yhden työntekijän kokoaikaista vuoden työaikaa. Rahoittajana toimii Brysselin kaupunki. Koko toiminnalle rahaa tulee mm. Belgian ranskalaiselta yhteisöltä, ministeriöltä, osallistumismaksuista.

Miten sosiaalinen sirkus kuuluu osaksi toimintaa:

Kaksi puolta: Cirque Quartier ja Handy Cirque

- Korttelisirkus on sirkusta lähiyhteisölle, joka on köyhä ja levoton kaupunginosa. Projektiin kuuluu kerran viikossa avoimet harjoitukset lähiympäristön lapsille, laaja projekti läheisissä iltapäiväkerhoissa sekä sirkusta ja

- koripalloa yhdistävä projekti nuorille.
- Handy Cirque on vammaisille lapsille suunnattua sirkusopetusta 15:lle eri ryhmälle.

ESIMERKKIPROJEKTI:

Naapuruston Sirkus: avoimet harjoitukset

Lähtötilanne: Sirkuskoulu toimii alueella, joka on yksi Brysselin pahamaineisimpia alueita. Seutu on levoton ja siellä asuu paljon vähävaraisia perheitä. Jotta sirkus sulautuisi osaksi lähiyhteisöä, he ovat perustaneet avoimet sirkusharjoitukset nimeltään "Espace Roulette" lähialueen lapsille. Lisäksi järjestetään vuosittain festivaali alueen asukkaille.

Projektin tavoitteet:

- Päästä osalliseksi lähiyhteisöön, jotta sirkus ei olisi erillinen saareke alueella
- Antaa paikallisille lapsille mahdollisuus matalan kynnyksen harrastamiseen
- Kehittää paikallisten lasten itsetuntoa ja positiivista identiteettiä

Tuntien ja kurssin sisältö:

- Kyseessä on normaali nuorisosirkustyypinen sirkusopetus, mutta treenit ovat avoimet kaikille halukkaille.

Kurssin rakenne:

- Mukana niin monta lasta kuin paikalle sattuu saapumaan (viikosta riippuen 2-20)
- Harjoitustilana sirkuskoulun oma sali, joka sijaitsee keskellä levotonta asuinalueita
- Harjoitukset kerran viikossa
- Pääsymaksuna 50 senttiä. Osallistumismaksulla halutaan varmistaa tulijoiden motivaatio.

- Motivoituneimmille pyritään mahdollistamaan siirtyminen tavallisiin nuorisosirkusryhmiin esimerkiksi normaalia edullisemmilla maksuilla

Projektin tulevaisuus: Kurssi on vakituinen osa sirkuskoulun toimintaa.

ALBERT AND FRIENDS INSTANT CIRCUS

Perustettu: 1983 yhdistys, 1997 hyväntekeväisyysjärjestö

Toiminta-alue: Pääasiassa Lontoon alueella

Toimintamuoto: Sekä yritys että yhdistys

Työntekijöiden määrä:

kokopäiväiset: 2
osa-aikaiset: 2
vapaaehtoiset: 15-20
tuntityöntekijät/freelancerit: 2

Osallistujien määrä:

viikoittaiset vakituiset opetusryhmät: 250
lyhytkurssit: 6000
vuosittain yhteensä: noin 6300

Taiteellinen toiminta: Yksi esiintyvä ryhmä. Yksi näytös, joka pyörii 12kk ajan, pieniä keikkoja eri tilaisuuksissa, kiertueita: Edinburgissa joka vuosi ja Iso-Britannian ulkopuolella useita kertoja vuodessa.

Vuosibudjetti: n. 250 000 euroa

Rahoituslähteet: Englannin Arts Councilin toiminta-avustus (88 000), pieniä kohdeavustuksia säätiöiltä

yms. (60 000), projektiavustuksia British Councililta, työpajoista saatavat palkkiot, osallistujamaksut, esiintymispalkkiot (hyvin pieni osuus), pieniä yksityisiä lahjoituksia, varainkeruutahtumat

Miten sosiaalinen sirkus kuuluu osaksi toimintaa: 75% työstä on sosiaalista sirkusta nykyään. Aiemmin talous pohjasi enemmän osallistujamaksuihin, nykyään toimintaan saadaan enemmän avustuksia ja toiminta ei ole aina osallistujille maksullista. Kaikki kouluissa tehtävä työ on sosiaalista sirkusta: kohderyhminä mm. käyttäytymishäiriöistä kärsivät, vammaiset ja köyhillä alueilla asuvat lapset.

Tärkeimmät yhteistyötahot sosiaalisen sirkuksen osalta: Koulut, nuorisotalot, sosiaaliset järjestöt, vammaisryhmät, erityiskoulujen oma yhdistys "Mousetrap", British Safety Council, säätiöt, rahastot ja oppilaitokset, paikallishallinto sekä teatteri- ja tanssiryhmät.

Toteutettuja projekteja:

- 5 vuoden ajan sirkusopetusta koulussa, jossa sama 35:n oppilaan ryhmä 11 vuotiaaksi asti, tapaamiset kerran viikossa, vuosien aikana useita esityksiä. Koulu on erittäin monikulttuurinen (56 eri kieltä) ja lapset ovat pääosin taloudellisesti huonossa asemassa
- Sirkusta monikulttuurisen koulun iltapäiväkerhossa kerran viikossa koko kouluvuoden ajan.
- Erityiskoulussa 11-14 –vuotiaille sirkusta koulun opetussuunnitelman sisällä koko kouluvuoden ajan. Osallistujilla oppimisvaikeuksia ja fyysisiä esteitä. Lopussa esitys kansainvälisellä festivaalilla.
- Perheprojektit: koulun jälkeen sirkuskoulu perheiden kanssa

ESIMERKKIPROJEKTI: Sirkusta kouluympäristössä

Lähtötilanne: Koulu pyysi Albert & Friendsiä tarjoamaan sirkuksen avulla oppilaille non-formaalin, kinesteettisen oppimisympäristön, jossa voitaisiin tarjota tukea kieliongelmiin, käytösongelmiin ja oppimisvaikeuksiin.

Projektin tavoitteet: Rakentaa lapsille hyvää itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja sekä integroida lapsia mukaan Albert & Friendsin avoimeen sirkuskouluryhmään.

Neljän vuoden ajalla lasten keskittymiskyky, käytös, tiimityötaidot ja kielitaito on parantunut, suvaitsevaisuus kasvanut. Osa tästä kehityksestä on sirkustuntien ansiota.

Tuntien ja kurssin sisältö: Lämmittelyleikki (teemana yleensä esinemanipulaatio tai liike), sirkuslajiharjoittelu (ilma-akrobatia, tasapainoilu ja/ tai esinemanipulaatio), lopussa fyysinen leikki. Osana kurssia esityksiä, ja sitä myötä ilmaisutaito- ja draamaleikkejä. Lopussa esitys vanhemmille ja muille läheisille – mahdollisesti esitys festivaalilla.

Kurssin rakenne: 35 oppilasta, ainakin 3 sirkusopettajaa, välillä luokan oma opettaja osallistujana mukana. 1 krt/vko 1,5 tuntia kerrallaan, yhteensä pituus 30 viikkoa vuodessa.

Projektin rahoitus: Osa rahoituksesta Albert & Friendsin perusrahoituksesta, koulu hyvitti opetuksen kuluja osittain vaihtokaupalla antamalla omaa saliaan käyttöön muita sirkuskoulun tarpeita varten, paikallishallinnon projekti rahoitti osan.

Projektin tulevaisuus: Toinen vastaava projekti on nyt meneillään, toinen vuosi menossa. Yleisempi opetussuunnitelma vastaavaa toimintaa varten on tehty ja sitä on kokeiltu osana tätä projektia. Albert & Friends yrittää saada konseptia siirrettyä muihinkin kouluihin osaksi opetussuunnitelmaa, liikuntaopetuksen osana.

UPSALA CIRCUS

Perustettu: 2000

Toiminta-alue: Pietari

Toimintamuoto: yhdistys

Työntekijöiden määrä:

kokopäiväiset: 6

osa-aikaiset: 8 (6-8 h/viikossa)

vapaaehtoiset: 4

Osallistujien määrä:

viikoittaiset vakituiset opetusryhmät: 60

lyhytkurssit: 0

vuosittain yhteensä: 60

Taiteellinen toiminta: Pääsirkusryhmän näytökset, sivuprojektien pienet esiintymiset, vanhempien oppilaiden esitykset

Vuosibudjetti: 132 000 €.

Rahoituslähteet: Esim. sponsorit

Miten sosiaalinen sirkus kuuluu osaksi toimintaa?
Sirkuspedagogiikka on metodi lasten

sosiaalistumiseen. Pääidea on tarjota sirkuksen kautta sellaisia extreme-elämyksiä, jotka korvaavat katuelämän.

Tärkeimmät yhteistyötahot sosiaalisen sirkuksen osalta: Animation Studio "Da", Circus Helsinki

ESIMERKKIPROJEKTI:

Lähtötilanne: Lapset kasvavat perheissä, joissa on huume- ja alkoholiongelmia. Circus Upsala auttaa sosiaalisten taitojen opettamisessa, koulunkäynnissä, terveydenhoidossa ja vapaa-ajan vietossa.

Tavoitteet: Antaa lapsille uudenlainen elämä. Yksinkertaista, nerokasta ja se toimii.

Ryhmäkoko: 20 oppilasta

Tuntien sisältö: Sirkusakrobatiaharjoittelu, modernin tanssin harjoittelu, teatteriharjoitukset

Tuntien rakenne: Harjoitukset teltassa 5-7 kertaa viikossa

Projektin rahoitus: Rahoitus Euroopasta, kaksi venäläistä isoa yritystä sponsoroit, lahjoitukset

Projektin tulevaisuus: Projekti on toiminut nyt 11 vuotta. Tulokset ovat olleet yllättävän hyviä. Entiset katulapset ovat saaneet uuden elämän projektin ansiosta. Projektin tulevaisuus on valoisa: uusi iso telta ja kolme uutta ryhmää (erityislapset, orpokotilapset ja perusryhmä) aloittaa ja lisäksi avataan Upsala Cirkuksen sosiaali-kulttuurinen keskus.

CABUWAZI

Perustettu: 1994

Toiminta-alue: Berliinissä viidessä paikassa teltoissa ja rakennuksissa

Toimintamuoto: "Non-profit company"

Työntekijöiden määrä:

kokopäiväiset: 34

osa-aikaiset: 10

vapaaehtoiset: 15

tuntityöntekijät/freelancerit: 50

Osallistujien määrä:

viikottaiset vakituiset opetusryhmät: 1000 vakituista osallistujaa

lyhytkurssit: 5000 osallistujaa vuodessa

vuosittain yhteensä: noin 6000

Taiteellinen toiminta: Jokainen vakituisesti harjoitteleva sirkusryhmä on valmis myös esiintymään

Ryhmillä kahdesti vuodessa 3-10 esitystä: ennen joulua ja kevät/kesällä

Lisäksi pieniä keikkoja mm. yritystilaisuuksissa

Vuosibudjetti: Noin 2 miljoonaa euroa

Rahoituslähteet: Neljältä hallinnon tasolta: paikallinen, alueellinen, kansallinen (erityisille projekteille esimerkiksi terveysministeriöstä), EU (evs, youth exchange, ESR). Lisäksi työministeriön paikalliset ja alueelliset avustukset, säätiöt, Saksan kansallinen ja alueellinen nuorisosirkusliitto, lahjoitukset vanhemmilta, yrityssponsorit, esityksistä tulevat palkkiot, lipputulot ja teltan ulosvuokraus.

Miten sosiaalinen sirkus kuuluu osaksi toimintaa:

Toiminta on avointa kaikille – kaikki sirkus on sosiaalista sirkusta.

Tärkeimmät yhteistyötahot sosiaalisen sirkuksen osalta:

Peruskoulut vaikeilla alueilla, joissa on esimerkiksi paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia ja kehitysvammaisia, päiväkodit, paikallinen työvoimatoimisto ja nuorten työllistämiprojektit, maahanmuuttovirasto, paikalliset muut nuorten organisaatiot, koulujen ja nuorten järjestöjen yhteisprojektit.

Toteutettuja projekteja:

- Työ koulujen ja päiväkotien kanssa aamuisin tai iltapäivisin: ryhmä koululaisia tulee teltalle koko viikoksi / ryhmä koululaisia tulee kerran viikossa / kerran viikossa sirkusopettajat menevät kouluun opettamaan / koulun 1,5 tunnin mittaisella välitunnilla lapset tulevat teltalle.
- Iltapäiväsirkus 14:30-19: avoimet vakituiset ryhmät + sirkuslajeittain jaetut ryhmät. Jotkut tulee kerran / kahdesti viikossa, toiset joka ilta
- Integraatio työmaailmaan työttömille nuorille aikuisille 2 viikosta yhteen vuoteen (mm. vaikeasti työllistyville työttömille, harjoitteluja koulun kautta, vankilan sijasta yhteiskuntapalvelusta)

CARAVAN

The European youth circus and education network CARAVAN has carried out a two-year research project on the theme of social circus training, and has established a European framework of competences for social circus trainers. The results of this project, supported by the Leonardo programme of the European Commission, is downloadable from the website: www.caravancircusnetwork.eu.

HANKKEESSA MUKANA OLLEET SIRKUKSET:

CIRKO – UUDEN SIRKUKSEN KESKUS

Perustettu: 2002

Toiminta-alue: Helsinki

Toimintamuoto: yhdistys

Työntekijöiden määrä:

4 kokopäiväistä, n. 60 tunti/keikkatyöläistä / vuosi

Osallistujien määrä: ei viikoittaisia kursseja

Taiteellinen toiminta: 3 omaa ammatillaisfestivaalia, n. 10 ensi-iltaa / vuosi, n. 100 esitystä / 10 000 katsojaa vuodessa

Vuosibudjetti: n. 600 000 e

Rahoituslähteet: OKM, Helsingin kaupunki, omat tuotot, säätiöiden avustukset.

Miten sosiaalinen sirkus kuuluu osaksi toimintaa?
ESR- projektin kautta

Tärkeimmät yhteistyötahot sosiaalisen sirkuksen osalta: Helsingin ja Vantaan kaupunki, eri virastot

Toteutettuja projekteja:

- Lähiösirkusprojekti Vantaalla (kesto 1,5 v. ja jatkuu syksyllä 2011 ELY-keskuksen rahoituksella ja Vuosaaressa (kesto 2 v. ja jatkuu yhden ryhmän osalta). Koulusirkustelua lähiösirkuksen

osana Vantaalla ja Vuosaaressa.

- Perhekuntoutuskeskuksen perhesirkusta Vantaalla keväällä 2011
- Lastenkotisirkusta talvella 2010
- Perhesirkusta Vuosaaren perhetukikeskuksessa
- Tulityöpajoja nuorten toimintakeskuksessa Vamoksessa (toiveita jatkosta on, ja samalla konseptilla aloitetaan toiminta opetusviraston alaisissa nuorten työpajoissa syksyllä 2011, opetusviraston omalla rahoituksella)
- Pelimannin päiväkotisirkus keväällä 2011 (yhteistyö jatkuu syksyllä 2011 päiväkodin saaman avustuksen turvin ja laajenee myös perhesirkukseksi)

ESIMERKKIPROJEKTI: Lähiösirkus

Lähtötilanne: Tarjota harrastustoimintaa Vantaan Koivukylän lähiössä lapsille ja nuorille. Lähiössä ei aikaisemmin ollut juurikaan harrastusmahdollisuuksia. Toimintapaikkana paikallinen nuorisotalo.

Projektin tavoitteet: Tarjota ilmainen, mukava ja kehittävä säännöllinen harrastus lapsille ja nuorille. Osallistujien ryhmäyttäminen, ja sitouttaminen uuteen harrastukseen. Myös lasten laajemman yhteisön tutustuttaminen sirkusteluun järjestämällä sirkusesityksiä.

Tuntien ja kurssin sisältö: Paljon leikkiä, yhdessä tekemistä, esitysharjoittelua, akrobatiaa ja jongleerausta. Myös ilma-akrobatiaa ja trampoliinitemppujen harjoittelua.

Kurssin rakenne: Jatkuva harrastus, jossa harjoitukset kerran viikossa 1,25 h ajan. Kyseisellä nuorisotalolla sirkusryhmiä on yhteensä 3 (2 lasten ryhmää ja 1 nuorten ryhmä).

Projektin rahoitus: Sosiaalinen sirkus -hanke vuosina 2009-2011. Ely-keskus syksyllä 2011.

Projektin tulevaisuus: Pyrkimyksenä on tarjota jatkuva sirkusharrastusmahdollisuus Koivukylässä myös hankkeen loputtua.

ESPOON ESITTÄVÄN TAITEEN KOULU

Perustettu: 1999

Toiminta-alue: sirkus- ja teatterialan perusopetus

Toimintamuoto: yhdistys

Työntekijöiden määrä: kokopäiväisiä (hallinto ja päätoimiset opettajat) 6, tuntiopettajia 8

Osallistujien määrä: taiteen perusopetus, hyvinvointiryhmät, leirit ja lyhytkurssit, yhteensä vuosittain noin 650 henkilöä

Taiteellinen toiminta: oppilasesitykset

Vuosibudjetti: n 650 000 euroa

Rahoituslähteet: Espoon kaupungin toiminta- ja vuokra-avustus, valtionosuus OPK, lukukausimaksut ja kurssimaksut

Miten sosiaalinen sirkus kuuluu osaksi toimintaa: Ennaltaehkäisevä ja kuntouttava taideopetus on osa koulun toimintaa. Espoon esittävän taiteen koulu

osallistui Tampereen yliopiston koordinoimaan Sosiaalinen Sirkus -hankkeeseen vuosina 2009–2011. Hankkeen innoittamana koulu järjesti myös sirkustointia ikäihmisille espoolaisessa palvelutalossa nimellä Ikisirkus. Hankkeen jälkeen toimintaa jatketaan palvelutaloissa ja mahdollisesti muissakin muodoissa, jotka tarkentuvat syksyn 2011 aikana.

Tärkeimmät yhteistyötahot sosiaalisen sirkuksen osalta: Espoon kaupungin Järvenperän koulu

ESIMERKKIPROJEKTI: Sirkusopetusta vaikeasti monivammaisille lapsille ja nuorille

Lähtötilanne: Järvenperän koulun yhteydessä toimii opetusryhmä, jossa annetaan harjaantumisopetusta. Lapsilla on mm. motorisia erityisvaikeuksia ja opetusryhmän suunnalta oli toivottu sirkusopetusta. Yhteistyötä Järvenperän koulun harjaantumisryhmän kanssa oli suunniteltu jo aiemminkin, mutta Sosiaalinen Sirkus -hanke mahdollisti yhteistyön aloittamisen.

Projektin tavoitteet: Sirkusharjoittelua ilman terapeuttisia tavoitteita, lähtökohta oli pitää hauskaa ja tarjota iloa uusista kokemuksista. Sirkuksen kokeilemisen kautta kehitettiin motorisia taitoja ja kehonhallintaa.

Tuntien ja kurssin sisältö: Trampoliiniharjoittelu muodosti sirkusharjoittelun punaisen langan ja toimi erinomaisena keinona kehittää oppilaiden tasapainotaitoja ja lisätä luottamusta omaan kehoon. Trampoliiniharjoittelun lisäksi käytiin läpi sirkuksen taitolajeja esim. vanteet, trapetsi, tiukka nuora ja poit. Vuoden 2011 kevätesitykseen oppilaat saivat sitten valita itselleen mieleisen sirkuslajin. Sirkustunneilla Järvenperän koulun avustajat olivat oppilaiden apuna. Harjoitteluun liittyi paljon mielikuvaharjoitteita varsinkin alkulämmittelyn ja venyttelyn yhteydessä. Tunnin

rakenne vastasi pitkälti normaalien taiteen perusopetuksen sirkustuntien rakennetta, joskin harjoiteltavat asiat olivat huomattavasti yksinkertaisempia.

Kurssin rakenne: Opetusta annettiin ryhmälle keskimäärin kerran viikossa Järvenperän koulun sirkustilassa lukuvuosien 2009 – 2010 ja 2010 – 2011 aikana.

Projektin rahoitus: projekti oli osa ESR-hanketta

Projektin tulevaisuus: Yhteistyö koulun kanssa tulee jatkumaan myös tulevaisuudessa.

TULIKOLLEKTIIVI FLAMMA RY

Perustettu: 2002

Toiminta-alue: Tuli- ja valotaide

Toimintamuoto: yhdistys

Työntekijöiden määrä: Ei palkattuja työntekijöitä, palkat maksaa osuuskunta Ajan Pyörä, jonka jäsen Tulikollektiivi Flamma on.

Osallistujien määrä: Vuonna 2010 kollektiivissa oli 53 jäsentä, viikoittaisissa harjoituksissa noin 15 henkilöä.

Taiteellinen toiminta: Noin 100 tulishowta ympäri Suomea vuonna 2010, Tuliteatteria Pyynikin kesäteatterissa vuosittain noin 10 näytöstä, koulutuksia tulaiteen perusteista.

Vuosibudjetti: 17 200 €.

Rahoituslähteet: Avustukset, jäsenmaksut ja esiintymistulot.

Miten sosiaalinen sirkus kuuluu osaksi toimintaa: Vuonna 2009 Flamma lähti mukaan Tutkivan teatterityön keskuksen hallinnoimaan ja Lapin Ely-keskuksen rahoittamaan Sosiaalinen Sirkus – nimiseen ESR-hankkeeseen. Hankkeessa Flamma on järjestänyt Tampereella vuosina 2010-2011 lyhyitä sirkusopetusjaksoja mm. nuorille päihdekuntoutujille. Flamma tekee sosiaalisen sirkuksen koulutuksia myös hankkeen ulkopuolella ja sen loputtua ryhmille tilauksesta.

Tärkeimmät yhteistyötahot sosiaalisen sirkuksen osalta: Villa Hockey, A-kilta.

Toteutettuja projekteja: 8 kappaletta 10 tunnin työpajoja tulitaiteen perusteista.

ESIMERKKIPROJEKTI: Villa Hockey 9 tunnin työpaja tulitaiteen perusteet päihdekuntoutuville nuorille (17-28 v)

Lähtötilanne: Ryhmässä oli 6 uutta ja 8 Flamman peruskurssin jo käynnyttä, joten kyseessä oli yhdistetty perus- ja jatkokurssi. Tavoitteena oli saada uudet nuoret innostumaan lajista ja opettaa poin ja kepin perusliikkeet ja innostaa vanhoja uusilla välineillä ja tempuilla.

Projektin tavoitteet: Flamman workshopissa oppilaat perehdytetään tulitaiteen ja tuliturvallisuuden perusteisiin. Tavoitteena on tuottaa nuorille jännittäviä päihdeettömiä kokemuksia, auttaa itseilmainsussa ja itsetunnon kehittämisessä sekä antaa positiivisia välineitä käsitellä oman elämän ongelmia ja vaikeuksia. Tavoitteena on myös auttaa myönteisen minäkuvan, luovuuden ja itsetunnon kehittämisessä. Koulutuksen tarkoitus on kehittää keskittymiskykyä, kehon koordinaatiota sekä oman kehon tuntemista. Tavoitteena on, että koulutuksen aikana nuoret oppi-

vat vähintään yhden tulivälineen hallinnan sekä tuli-
taiteen ja tuliturvallisuuden perusteet ja oppilas pys-
tyy halutessaan jatkamaan harrastusta itsenäisesti.

Tuntien ja kurssin sisältö sekä kurssin rakenne:

Ohjaajien ja kurssin esittely

- Kyselykierros kurssilaisilta: kokemuksia
sirkuksesta / tulesta, odotuksia
- Flamman esittely + video
- Alkulämmittelyt
- Perusliikkeet kepeistä, uusia liikkeitä lisäksi
- Ruokatauko
- Perusliikkeet poista
- Muut välineet: vanne, viuhkat, moukari,
miekka, hyppynarut, devil stick, puujalat
- Kahvitauko
- Tuliturvallisuusluento
- Sammutusharjoitukset
- Tulitreenit
- Roudaus, siivous
- Loppuvenytykset
- Palautteen antaminen

Projektin rahoitus: Projekti kuului ESR-hankkeeseen.

Projektin tulevaisuus: Flamma tekee jatkossa koulu-
tuksia, mikäli asiakkaita riittää.

OULUN TÄHTISIRKUSYHDISTYS RY

Perustettu: v. 2008 (v. 2000-2008 Stellan sirkuskoulu)

Toiminta-alue: sirkuskoulutus ja -esitystoiminta

Toimintamuoto: yleishyödyllinen yhdistys

Työntekijöiden määrä: 2 osa-aikaista, 3 tuntityöllis-
tettyä

Osallistujien määrä: viikoittain 120 oppilasta, lyhyt-
kursseilla n. 50 oppilasta vuosittain

Taiteellinen toiminta: Kesäsirkus Titaanit, heinäkuu
2011, 1-2 produktiota vuosittain, mukana sirkuskoulun
oppilaita ja opettajia

Vuosibudjetti: n. 60 000 euroa

Rahoituslähteet: 50 % oppilasmaksut, koulutustuotot
ja esiintymispalkkiot, 50 % avustukset (mm. Oulun kau-
punki)

Miten sosiaalinen sirkus kuuluu osaksi toimintaa:
Osallistumme Sosiaalinen sirkus ja Vaikuttava sirkus –
hankkeisiin, myymme sosiaalisen sirkuksen palveluja
kunnille ja yhteisöille

Tärkeimmät yhteistyötahot: Oulun kaupunki, opetus-
ja kulttuuritoimi; Ammattioppilaitos Luovi; yhdistykset
ja yhteisöt mm. Hyvän Mielen Talo, Nuorten Ystävät

Toteutettuja projekteja: Sosiaalinen sirkus –hankkees-
sa: sirkusopetus Koskelan alakoulun maahanmuutta-
jaluokalla ja eritysluokalla, maahanmuuttajatyttöjen
sirkusopetus Terva-Toppilan yläkoululla sekä sir-
kusopetusta Heinätorin erityiskoululla ja kehitysvam-
maisten ryhmälle Ammattioppilaitos Luovilla

ESIMERKKIPROJEKTI:

Lähtötilanne: Toteutettiin viikoittaista säännöllistä sir-
kusopetusta Koskelan alakoulun maahanmuuttajalu-
kalle, johon oli yhdistetty pienopetusryhmä kantasuo-
malaisia lapsia: Opetus jatkui koulun lukuvuoden ajan
kaksi vuotta

Projekti tavoitteet: Kokeilla ja etsiä sosiaalisen sirkuk-
sen opetusmetodeja, tarjota mukavia sirkuselämyksiä
ja lisätä koulun sirkustietoutta.

Tuntien ja kurssin sisältö ja kurssin rakenne: Tarjottiin oppilaille mahdollisuus kokeilla sirkustekniikan eri lajeja: akrobatiaa, vanteita, tasapainoilua ja jongleerausta. Opetuksessa käytettiin myös draamapedagogisia menetelmiä ja leikittiin paljon. Ensimmäisen vuoden keväällä valmistettiin esitys, jossa yhdistettiin varjoteatteria ja sirkusta. Oppilaat ja heidän opettajansa valmistivat itse sirkusvälineitä ja rekvisiittaa esitystä varten. Toisena vuonna jatkettiin sirkusharjoituksia.

Projektin rahoitus: Sosiaalinen sirkus –hanketta Oulussa rahoittivat Oulun kaupunki, Oulun Tähtisirkus sekä Koskelan koulu

Projektin tulevaisuus: Syksyllä 2011 Koskelan koululla aloitetaan säännöllinen sirkuskerho Opetustoimen rahoituksella. Monet yhteisöt ovat tilanneet Oulun Tähtisirkukselta sosiaalisen sirkuksen hyvinvointipalveluja, lähinnä lyhytkursseja.

LASTEN JA NUORTEN KULTTUURIKESKUS PII POO

Perustettu: 2005

Toiminta-alue: Pirkanmaa/ valtakunnallinen

Toimintamuoto: yhdistys

Työntekijöiden määrä: 2 kokopäiväistä, 1 osa-aikaista, 15 freelancereita 8-15 kuukaudesta riippuen.

Osallistujien määrä: noin 26 000 kävijää /osallistujaa vuodessa

Taiteellinen toiminta: osallistujaesitykset eri projekteissa

Vuosibudjetti: noin 280 000 €

Rahoituslähteet: OKM:n Taikalamppuavustus, Lempäälän kunnan kulttuurikasvatusohjelma, yksittäiset projekti- ja työrahoitukset (avustukset, ostopalvelut), oma tuotto (avoin lasten ja nuorten kulttuurikeskustoiminta)

Miten sosiaalinen sirkus kuuluu osaksi toimintaa: Sosiaalisen sirkuksen toiminnassa toteutuu kaikki Pii Poon perustoimintaideologian ja –periaatteiden tavoitteet. Sosiaalinen sirkus on inklusiivista taidelähtöistä osallistujien omista lähtökohdista toteutettavaa toimintaa, jonka tavoitteena on tukea osallistujien hyvinvointia. Sosiaalisen sirkuksen parissa tehtävä työ on merkittävä osa Pii Poossa tehtävää tukea tarvitsevien ryhmien kehitystyötä. Sosiaalisen sirkuksen työ on ollut kehitystyön johtotähtenä ja avannut portteja myös muulle toiminnalle. Pii Poo haluaa edistää eri taidemuotojen käyttöä hyvinvoinnin tukena.

Tärkeimmät yhteistyötahot sosiaalisen sirkuksen osalta: Lempäälän kunta, Tampereen kaupunki: erityisesti laitoshoidon kulttuuripalvelut, Tampereen yliopisto/Tutkivan teatterityön keskus, Kehitysvammaisten tukiliitto Malike, Haaga-Helia AMK (ammattilaisen erityisopettajien koulutus), kumppanisirkukset, OKM ja Taikalamppuverkosto.

Toteutettuja projekteja:

- Koulujen kulttuurikasvatusohjelmat: Oma Sirkus –projekti Lempäälässä, Tampereen Taidekaari: Sirkus soikoon (molemmat olivat lukuvuoden kestäneitä projekteja erityisopetusluokille)
- Äijä-sirkus (erityisen tuen tarpeessa oleville nuorille miehille yhteistyössä Tampereen Kaupunkilähetyksen kanssa),

kuva: Susanna Lyly

- Ikäsirkus eli vanhainkotiryhmiä Tampereen kaupungin kulttuurikaari-projektin kautta,
- Kaveri-sirkus (koulujen iltapäiväryhmät),
- Perhesirkus (perheille, joilla on ainakin yksi erityistä tukea tarvitseva lapsi) ja perhesirkusmenetelmän kehittäminen,
- PikkuSirkus (sosiaalitoimen asiakasperheille),
- Circus in Action (yläasteikäisten valinnaisaine-ryhmä),
- työhyvinvointi työpajoja Tsemppisirkus (hoitolaitosten henkilökunnalle),
- ammatillisten erityisopettajien sosiaalisen sirkuksen menetelmäkoulutus (Haaga-Helia AMK),
- vauva- ja taaperosirkusryhmät (avoimia ryhmät)

ESIMERKKIPROJEKTI: Ikäsirkus

Lähtötilanne: Lasten ja nuorten parissa tehdystä sosiaalisen sirkuksen työstä saatiin hyviä kokemuksia ja menetelmää haluttiin kokeilla myös muiden kohde-ryhmien kanssa. Pii Poo ehdotti Tampereen kaupungin Kulttuurikaari-projektille yhteistä kokeilua sirkus-toiminnasta vanhuksille. Projektiin saatiin mukaan erään sairaalaan psykogeriatrinen osasto sekä Koukkuniemen vanhainkodin asukkaat.

Projektin tavoitteet: Aktivoida vanhuksia, tarjota onnistumisen kokemuksia ja tukea hyvinvointia, tuoda iloa, lisätä hoitajan ja hoidettavan vuorovaikutusta ja tuoda uusia välineitä kommunikointiin.

Tuntien ja kurssin sisältö: Sirkuspajasisältö piti sisälleen sosiaalisen alkulämmittelyleikin, sirkuslajeihin tutustumista, välineiden kokeiluja, esiintymisharjoitteita ja loppurentoutuksen. Kurssin aikana valmistettiin esitys, joka esitettiin kutsuvierasyleisölle.

Kurssin rakenne: Aluksi pidettiin informaatiotilaisuus

henkilökunnalle ja sen jälkeen kaksi henkilökunnan valmennusta. Itse kahden tunnin työpajoja hoitajapotilas/asukaspareille oli 10 kertaa.

Projektin rahoitus: Tampereen kaupungin Kulttuurikaari/Ikäkaste-hanke

Projektin tulevaisuus: Projektin palautteiden mukaan tavoitteisiin päästiin. Niiden innoittamana ja rohkaisemana käynnistyy vanhusten sirkusopetuksen vaikutuksia tutkiva RAI –tutkimusprojekti yhteistyössä Oulun yliopiston, Tampereen kaupungin laitoshoidon ja Koukkuniemen vanhainkodin kanssa. Ikäsirkusprojekti on innostanut Pii Poota kokeilemaan muiden taidemuotojen viemistä vanhainkoteihin tai ikäihmisten palveluihin projektissa hyväksi havaittujen käytäntöjen mukaan. Projekti on myös herättänyt laajempaa kiinnostusta vastaavanlaisen toimintaan muiden hoitolaitosten yksiköissä.

SORIN SIRKUS

Perustettu: 1985

Toimintamuoto: yhdistys

Työntekijöiden määrä: 10 kuukausipalkallista, 8 tuntipalkallista opettajaa, lisäksi projektikohtaisia työntekijöitä ja talkooväkeä noin 25 henkilöä eri tapahtumissa.

Osallistujien määrä: viikoittain noin 300 oppilasta, lyhytkursseilla, kesäleireillä, aikuisten sirkusryhmissä, vierailuvia koululuokkia ja sosiaalisen sirkuksen osallistujia noin 700 henkilöä noin 1000 henkilöä.

Taiteellinen toiminta: Yksittäisiä esityksiä eri tilaisuuksissa noin 100/ vuosi. Lisäksi jokavuotinen Joulushow

on merkittävä niin näkyvyyden kuin taloudenkin kannalta.

Vuosibudjetti: 862 000 €.

Rahoituslähteet: Opetus- ja kulttuuriministeriö, Tampereen kaupunki, oppilas- ja kurssimaksut, esiintymiskorvaukset ja yksittäiset apurahat.

Miten sosiaalinen sirkus kuuluu osaksi toimintaa: Sosiaalinen sirkus on pääsääntöisesti päivätoimintaa. Iltaisin tiloissa toimii taiteen perusopetuksen ryhmät. Tulevaisuudessa sosiaalisen sirkuksen toimintaa järjestetään ehkä myös muissa tiloissa. Sosiaalinen sirkus on tärkeä ja kehittyvä osa Sorin Sirkuksen toimintaa.

Tärkeimmät yhteistyötahot sosiaalisen sirkuksen osalta: Tampereen yliopisto, Caravan verkosto, yhteistyökoulu ja asiakkaat.

Toteutettuja projekteja:

- 1-2 lukukauden mittaista sosiaalisen sirkuksen opetusta on järjestetty seuraaville tahoille:
- yläkouluikäisten Asperger-luokka,
- joustavan perusopetuksen yläkoululuokkia,
- neuropsykologinen erityisopetusryhmä alakouluikäisille,
- yläkouluikäisten erityisopetusluokille,
- yläkouluikäisten maahanmuuttajien luokka
- tuetun esiopetuksen luokka
- lisäksi lyhyitä työpajoja lastenkodissa ja työllistettäville nuorille.

ESIMERKKIPROJEKTI: Yläkouluikäisten poikien erityisopetusluokka, yksi lukuvuosi

Lähtötilanne: Ainoastaan pojista koostuvan erityisopetusluokan liikuntatunnit koettiin vaikeiksi. Poikien itsetunto oli alhaalla, heillä oli paljon epäonnistumisen kokemuksia elämässä ja koulussa. Lisäksi luokassa korostuivat yksilökeskeisyys ja auktoriteettiongelmat. Sorin Sirkus oli jo toiminut samassa koulussa joustavan opetuksen luokan kanssa ja sana toiminnan hyödyistä levisi. Poikien erityisluokanopettaja halusi kokeilla sirkusta oman luokkansa kanssa.

Projektin tavoitteet: motivaatio uudesta lajista, onnistumisia sirkuksen keinoin, luottamuksen löytäminen, motoriikkaa paremmaksi, ryhmätyö- ja sosiaalisten taitojen kohottaminen

Tuntien ja kurssin sisältö: Yksilöharjoitteiden kautta ryhmätyön oivaltamista. Tunnit aloitettiin alkulämmittelyllä, konkreettisella fyysisellä harjoittelulla, käytiin lukuvuoden aikana ensin maistiaisina kaikista sirkuslajeista, jonka jälkeen jokainen sai valita oman lajinsa. Kurssi päättyi sirkusesitykseen, jossa kaikki sirkuksen sosiaalisen sirkuksen ryhmät esiintyivät yhdessä.

Kurssin rakenne: 27 kertaa, kerta viikossa, 1,5- 2 h/ kerta. Syksystä kevääseen, syksyllä 12 keväällä 15 opetuskertaa.

Projektin rahoitus: Projekti kuului ESR-hankkeeseen.

Projektin tulevaisuus: Luokan oppilaat valmistuivat perusopetuksesta ja projekti päättyi, mutta suunnitteilla on yhteistyö saman opettajan ja uuden luokan kanssa.

SIRKUS SUPIAINEN

Perustettu: 1997

Toiminta-alue: esitystoiminta, yleisö- ja opetustyö sekä tapahtumajärjestäminen valtakunnallisesti ja kansainvälisesti

Toimintamuoto: yhdistys

Työntekijöiden määrä: 1 kokopäivätoiminen tuottaja, ohjaaja, sirkusopettajia leireillä ja kerhoissa 1-4 henkilöä sekä vapaaehtoisia 1-3 henkilöä

Osallistujien määrä: lasten sirkus 7 opp. 1,5 h / viikossa. Lisäksi jonkin verran leirejä, joissa oppilaita noin 20/ leiri.

Taiteellinen toiminta: Sirkus Supiaisen esityksissä yhdistyy sirkus, teatteri, nukketeatteri ja esitystaide. Vuonna 2010 Supiaisella oli omia kaksi omaa teosta kiertueella, lisäksi esiinnyttiin yksittäisissä tilaisuuksissa ja yhteistyöproduktioissa.

Vuosibudjetti: noin 50 000€

Rahoituslähteet: omat tuotot (esitystoiminnan tuotot, leiri- ja kurssimaksut, tapahtumien osallistujamaksut ja omat varainhankintatuotot) lisäksi satunnaiset avustukset mm. kulttuurirahastolta.

Miten sosiaalinen sirkus kuuluu osaksi toimintaa: Sosiaalinen sirkus on suuri osa toimintaa taiteellisen työn lisäksi erilaisten yksittäisten sirkuskerhojen ja -leirien muodossa, joiden osallistujina on erityistä tukea tarvitsevia oppilaita

Tärkeimmät yhteistyötahot sosiaalisen sirkuksen osalta: koulut ja vanhemmat

Toteutettuja projekteja: jokavuotiset kerhot ja leirit

ESIMERKKIPROJEKTI

Lähtötilanne: Isohkon koulun "villit" pojat tarvitsivat heitä kiinnostavaa ohjattua toimintaa.

Projektin tavoitteet: Oman kehon tuntemusten löytäminen, keskittymiskyvyn löytäminen ja lisääminen, mielenkiintoinen ja haasteellinen oppiminen, yhteistyö, itsetunnon kohottaminen.

Tuntien ja kurssin sisältö: Diabolojongleerauksen tekniikat

Kurssin rakenne: Lämmittelyä, uusi temppu, vanhojen omaehtoinen treenaus ja esittäminen toisille; jakaminen.

Projektin rahoitus: ESR-hanke ja paikallinen koulu.

Projektin tulevaisuus: Projekti tulee jatkumaan.

AIHEESEEN LIITTYVÄÄ KIRJALLISUUTTA

koonnut Riikka Åstrand

Yleinen sirkuskirjallisuus

Circus for everyone: Circus learning around the world. Kirjoittanut: Robert Sugarman. Julkaisija: Mountainside Press, 2001.

Kirja listaa lukuisan määrän erilaisia nuorisosirkusprojekteja ympäri maailman sekä kertoo tarinoita ja anekdootteja sirkustaitojen oppimisesta.

Ihmeen väkeä. Suomalaisen sirkuksen sankaritarinoita. Kirjoittanut: Tomi Purovaara. Julkaisija: Like, 2008.

Kirja käy läpi suomalaista sirkuksen lähihistoriaa 27:n sirkuskentän eri toimijan haastattelun kautta.

Jalat tukevasti ilmassa. Kirjoittanut: Pentti Heinonen. Julkaisija: Minerva Kustannus Oy. 2004

Elämäkerrallinen teos suomalaisen akrobaattiparin kiertolaiselämästä.

The Many Worlds of Circus. Toimittanut: Robert Sugarman. Julkaisija: Cambridge Scholars Publishing, 2008.

Amerikkalainen artikkelikokoelma kokoaa yhteen eri kirjoittajien näkemyksiä sirkuksen historiasta ja esityksistä.

Pieni sirkusopas. Sirkusopetusmateriaali peruskoulun opettajille.

Kirjoittaja: Mette Ylikorva. Julkaisija: Tampereen Taidekaari, 2011.

Käytännönläheinen opaskirja sirkuksen tekemiseen esimerkiksi peruskouluissa.

Sirkuksen vallankumous.

Toimittanut: Jean-Michel Guy. Julkaisija: Cirko - Uuden Sirkuksen Keskus / Like, 2005.

Ranskalainen sirkusalaa laajasti kuvaava artikkelikokoelma, jossa lähestytään aihetta niin taiteellisesta, pedagogisesta, sosiologisesta kuin taloudellisestakin näkökulmasta.

Sirkuselämää. Suomalainen sirkus kautta aikojen. Kirjoittanut: Eero Taivalsaari. Julkaisija: Otava, 2006.

Suomalaisen sirkuksen historiaa.

Sirkuspyramidi-lehdet. Julkaisija: Suomen Nuorisosirkusliitto.

Sirkuspyramidi-lehdissä on taustoittavia artikkeleita sirkusalan eri ilmiöistä Suomesta ja maailmalta, useita artikkeleita myös sosiaalisesta sirkuksesta.

Sirkustaitojen käsikirja. Kirjoittanut: Markku Aulanko ja Kari Nieminen. Julkaisija: Otava, 1989.

Perusopas sirkustemppeujen maailmaan.

Teatteri –lehti 3/2011. Sirkusteemanumero. Julkaisija: Kustannusosakeyhtiö Teatteri.

Teatteri-lehden sirkusteemanumerossa artikkeleita mm. nykysirkuksesta, eri sirkusryhmistä ja soveltavasta sirkuksesta.

Sosiaalista sirkusta sivuavat tutkimukset ja raportit:

Cirque du Monde in Mexico City: breathing new life into action for young people in difficult situations.

Kirjoittanut: Jacinthe Rivard, Guy Bourgeault ja Céline Mercier. Julkaistu International Social Science Journal –lehdessä maaliskuussa 2010 (Volume 61, Issue 199, pages 181–194, March 2010).

Artikkeli kuvailee Cirque du Monde –nimisen sosiaalisen sirkuksen toimintaohjelman käytäntöjä ja sosiaalista sirkusta nuorten elämässä.

Le mouvement paradigmatique autour du phenomene des jeunes qui vivent des difficultes: L'exemple du programme Cirque du Monde. Kirjoittanut: Jacinthe Rivard. Julkaisija: Universite de Montreal, 2010.

Väitöstutkimus etsii vastauksia jokaisessa suurkaupungissa esiintyviin nuorten ongelmiin tarkastelemalla ilmiötä "Cirque du Monde" –nimisen sosiaalisen sirkuksen toimintaohjelman kautta kansainvälisestä näkökulmasta ja montaa eri teoriaa hyödyntäen.

"Mustakin olis voinu tulla joku huligaani jos en mä olis siihen sirkukseen jumittunut" Harrastustoiminta syrjäytymisen ehkäisijänä - tapaustutkimus Suvelan sirkuksesta ja Iceheartsista. Kirjoittanut: Riikka Åstrand. Helsingin yliopisto, 2007.

Pro gradu-työ, jossa tutkitaan mm. sirkuskoulun vaikutusta nuorten kasvuprosessissa ja harrastuksen syrjäytymistä ehkäiseviä ominaisuuksia.

Negotiating identity through risk: a community circus model for evoking change and empowering youth.

Kirjoittanut: Sharon McCutcheo, Faculty of Arts, Charles Sturt University, 2003.

Master –theses, jossa tutkitaan sitä, mitä vaikutuksia sirkuksella on ja miten ja miksi sirkus toimii yhteisön ja yksilön voimauttajana kouluympäristössä.

Research project on social circus programs. How social circus programs and institutions are promoting and respecting children's rights. Kirjoittanut: Mota Marianthi. Freie University Berlin.

Saksalainen pro gradu –työ, jossa tutustutaan erityisesti berliiniläisen Sirkuskoulu Cabuwazin työskentelyyn.

Why Circus Works. Kirjoittanut: Reginald Bolton. Julkaisija: Murdoch University, 2004.

Väitöskirja, jossa kirjoittaja kuvailee sirkuksen toimintatapaa sekä omien kokemustensa pohjalta että lukuisten muiden esimerkkien kautta.

Youth circus: Exploring the production process behind performances. Kirjoittanut: Owen Gaynor, 2002. (www.circusarts.org.uk/i-want-to/research/youth-circus.php)

Tutkimuksellinen matkaraportti, jossa kirjoittaja kuvailee matkaansa kolmeen sirkuskouluun eri puolilla maailmaa. Päämääränä on selvittää, miten sirkuskoulut onnistuvat tavoitteessaan yhdistää sosiaalista nuorisotyötä korkeatasoisen sirkusesityksen rakentamiseen.

Suomalaisten nuorisosirkusten historiikkeja:

Sorin Sirkus: kaksi vuosikymmentä. Kirjoittanut: Petri Pakarinen. Julkaisija: Sorin sirkus, 2006.

Haminan Teinisirkus. Toimittanut: Katja Toivonen. Julkaisija: Painoviestintä 2008.

Taiteen soveltavaa käyttöä laajemmin käsittelevä kirjallisuus:

Kolmannella lähteellä. Hyvinvointipalveluja kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön aloilta. Toimittaneet: Nelli Koivisto, Kai Lehikoinen, Riitta Pasanen-Willberg, Minna Ruusuvirta, Pasi Saukkonen, Pirita Tolvanen ja Arsi Veikkolainen. Julkaisija: Kokos palvelut, Teatterikorkeakoulu 2010.

Artikkelikokoelma, jossa paneudutaan soveltavaan liikunta- ja kulttuurikasvatukseen eri kohderyhmissä sekä pohditaan laajemmin organisaatioiden toimintaa ja asiakkaita näillä alueilla. Mukana kolme sosiaalisen sirkuksen case-esimerkkiä.

Nuorisotutkimus-lehti. Taiteellinen toiminta ja hyvinvointi. 28. Vuosikerta, 4/2010. Julkaisija: Nuorisotutkimusseura.

Näkökulmia taiteellisen toiminnan tekemiseen erilaisten nuorten ryhmien kanssa esimerkiksi tanssin ja teatterin parissa, lastensuojelun kontekstissa ja maahanmuuttajanuorten kanssa.

Taide ja toiseus. Syrjästä yhteisöön. Toimittaneet: Mari Krappala ja Tarja Pääjoki, 2003. Julkaisija: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Teoksen kirjoittajat ovat toimineet Suomen Akatemian ”Syrjäytyminen, eriarvoisuus ja etniset suhteet Suomessa” –tutkimusohjelman Taide ja minuus (Taimi) –osahankkeessa. Artikkeleissa lähestytään taiteellisen ilmaisun ja syrjäytymisen suhteita eri näkökulmista.

Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009. Kirjoittanut Sami Myllyniemi. Julkaisija Nuorisotutkimusverkosto.

Vuoden 2009 Nuorisobarometrin teemana on taide ja kulttuuri. Lisäksi Taidekohtia valaisee kyselyaineiston avulla tämän hetkisiä näkymiä nuorten elämän tärkeistä taidekohdista, kuten siirtymistä koulutuksesta työelämään ja nuoruudesta aikuisuuteen.

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010-2014. Opetusministeriö/Hanna-Liisa Liikanen.

Toimintaohjelmaan liittyvien toimenpide-ehdotusten lisäksi julkaisussa taustoitetaan aihetta kuvailemalla mm. muiden maiden käytäntöjä, hyviä toimintamalleja sekä nykyistä tutkimustietoa meiltä ja maailmalta.

Taidekasvatuksen Helsinki. Toimittaneet: Tuulikki Koskinen, Pekka Mustonen ja Reetta Sariola. Julkaisija: Helsingin kaupungin tietokeskus 2010.

Laaja artikkelikokoelma kuvaa sitä monipuolista lasten ja nuorten parissa tehtävää taidekasvatustyötä, joka tapahtuu Helsingissä niin nuorisotaloilla, järjestöissä, taideinstituutioissa kuin kouluissakin. Mukana kolme artikkelia sirkuksista.

Taide keskellä elämää. Toimittaneet: Marjatta Bardy, Riikka Haapalainen, Merja Isotalo ja Pekka Korhonen. Julkaisija: Nykyaikaisen taiteen museo Kiasma / Like, 2007.

Taustoittavia artikkeleja ja tapaustutkimuksia taidelähtöisten menetelmien käytöstä lasten, vanhusten, alkoholisten, masentuneiden jne kanssa. Ensimmäinen laaja artikkelikokoelma taiteen soveltavasta käytöstä Suomessa.

Muuta kiinnostavaa kirjallisuutta:

Drama and the adolescent journey. Warm-ups and activities to address teen issues. Kirjoittanut: Linda Ruth Hodges Nelson ja Lanell René Kemp Finneran. Julkaisija: Heinemann, 2006.

Käytännönläheinen opaskirja teini-ikäisten parissa työskenteleville taidelähtöisten menetelmien käyttämisestä erityisesti nuoruusaikaan liittyvien ongelmien kontekstissa.

Drama Workshops for Anger Management and Offending Behaviour. Kirjoittanut: James Thompson. Julkaisija: Jessica Kingsley Publishers Ltd, 1999.

Kirja esittelee kaksi työtapaa, joiden avulla voi lähestyä erilaisia käyttäytymisen häiriöitä yhdistäen luovaa taidelähtöistä menetelmää ja ryhmätyöskentelyä sosiaalityöhön. Kirjassa on sekä teoreettista näkökulmaa että opaskirjamaisia käytännön ohjeita. Keskittyy pitkälti draamatekniikoihin.

Lasten ja nuorten taideterapia. Kasvamisen voimavara. Kirjoittanut: Daniela Seeskari. Julkaisija: Kirja kerrallaan, 2004.

Pitkään taideterapiaa lasten ja nuorten parissa tehnyt kirjailija kuvaa taideterapiaa, sen tekemistä lasten ja nuorten kanssa, sekä taideterapian erilaisia suuntauksia. Kirjassa keskitytään pääosin kuvataideterapiaan, mutta se sisältää myös paljon yleisempää aiheeseen liittyvää tietoa, joka on sovellettavissa muihinkin taidemuotoihin.

Iloa ja voimaa elämään – Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky –hankkeessa. Kirjoittanut: Katriina Siivonen & Sirkku Kotilainen & Annikka Suoninen. Julkaisija: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Suomen kulttuurirahaston Myrsky-hankkeesta tehty laaja tutkimus, jossa kuvaillaan monipuolisesti taiteen tekemisen merkityksiä nuorten elämässä.

SOSIAALINEN SIRKUS -HANKE
<http://sosiaalinen sirkus.fi>

TUTKIVAN TEATTERITYÖN KESKUS
VIESTINNÄN, MEDIAN JA TEATTERIN YKSIKKÖ
TAMPEREEN YLIOPISTO

POSTIOSOITE:
33014 TAMPEREEN YLIOPISTO

KÄYNTIOSOITE:
HÄMEENPUISTO 28 D
33200 TAMPERE

<http://t7.uta.fi>

ISBN 978-951-44-8560-2

